

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

3
2023

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

TÉMA
NOVÁ SLOVENSKÁ LEGISLATIVA Z OBLASTI STAVEBNÍHO PRÁVA

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPISŮ

REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU [USCHOVNA.CZ](http://uschozna.cz). ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVÍŠTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI ČASOPIS UaÚR – PRO AUTORY – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 1 800 ZNAKŮ VČETNĚ MEZER), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCÍ ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUTÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ). ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSEJÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVAJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF A1. REDAKCE SI VYHRADŽUJE PRÁVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR.

AUTORIZACE

POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLAŠENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uur.cz – ČASOPIS UaÚR – PRO AUTORY – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ

K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUTÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

NAZORY PUBLIKOVANÉ V ČLÁNCÍCH NEMUSEJÍ VŽDY VYJADŘOVAT STANOVISKO REDAKCE A ÚÚR.

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

3
2023

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

Urbanismus a územní rozvoj
Číslo 3/2023, ročník XXVI.
Vychází šestkrát ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3, 602 00 Brno
www.uur.cz

Redakce:

E-mail: redakce@uur.cz
Mgr. Tamara Blatová (šéfredaktorka)
Tel.: 542 423 116, 603 885 728
E-mail: blatova@uur.cz
Hana Čechlovská (redaktorka)
Tel.: 542 423 123, 732 762 852
E-mail: cechlovska@uur.cz

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. Eva Fialová
prof. Maroš Finka, M.Arch, PhD., Slovensko
prof. Anna Geppert, Ph.D., Francie
Dipl.-Ing. Peter Gero, Německo
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Jakub Kotrla (místopředseda)
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
doc. Dr. Otakar Máčel, Nizozemí
Ing. arch. Vladimír Matuš, Kanada
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
MgA. Bernard Storch, Velká Británie
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Mgr. Petr Toney, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc. (předseda)
Ing. Romana Vačkářová
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.
Ing. arch. Karel Wirth

Roční předplatné: 720 Kč + poštovné
E-mail: cechlovska@uur.cz

Sazba a tisk:

GRAFEX-AGENCY, s. r. o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Náklad: 1 400 výtisků

Úplný obsah čísel je zveřejněn s půlročním
zpožděním na webových stránkách ÚÚR.

Toto číslo vyšlo v červnu 2023

Foto na titulní straně obálky:
Sky Park Bratislava by Zaha Hadid;
Foto © iStock.com/Sanghwan Kim

OBSAH

**NOVÉ METODICKÉ MATERIÁLY K ÚZEMNÍ STUDII KRAJINY
PRO SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ**
/ Karel Wirth

3

Recenzovaný článek

**VYMEZENÍ A OCHRANA VÝZNAMNÉHO KRAJINNÉHO PRVKU
ÚDOLNÍ NIVA** / Michael Hošek (ed.), Tomáš Bartaloš, Radek Kadlubiec,
Michal Kešner, Přemysl Pavka, Klára Pavková, Pavel Trojáček

6

**ÚVOD K TÉMATU NOVÁ SLOVENSKÁ LEGISLATIVA Z OBLASTI
STAVEBNÍHO PRÁVA** / Maroš Finka

16

**NOVÁ LEGISLATIVA A PROCES JEJ VZNIKU
Z POHLEDU TVORCOV** / Slavomíra Salajová

16

**PERSPEKTÍVY ÚRADU A IMPLEMENTÁCIA
NOVEJ LEGISLATÍVY** / Roman Skorka

21

ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ č. 200/2022 Z. z. / Jelena Hudcovská

24

**NOVÝ ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ V KONTEXTE
STRATEGICKÉHO PRÍSTUPU K PLÁNOVANIU** / Martin Baloga

28

NĚCO O NOVÉM SLOVENSKÉM STAVEBNÍM PRÁVU / Josef Staša

30

**VIZE A REALITA ROZVOJE ČESKÉ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY
ČÁST 2. ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA A VODNÍ CESTY** / Milan Körner

36

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE KRAJINA SÍDLA PAMÁTKY
/ Jakub Kotrla, Adam Guzdek

48

**REGIONÁLNÍ ROZVOJ JAKO SOUČÁST UDRŽITELNÉ
TRANSFORMACE EVROPY** / Vladimíra Šilhánková

48

**RECENZE KNIHY „NÁSTIN VÝVOJE VESNICKÝCH PŮDORYSŮ
A PLUŽIN V ČECHÁCH: K VÝPOVĚDNÍ SCHOPNOSTI MAP
STABILNÍHO KATASTRU“** / Dana Novotná

50

CO PÍŠÍ JINDE

51

POŘIZOVATELSKÁ & STAVEBNĚ SPRÁVNÍ PRAXE

**Mimořádná příloha
ENERGETICKÁ KRIZE**

Sborník z konference AUÚP ČR, Ostrava 30.–31. března 2023

D
I
S
K
U
S
E
N
Á
Z
O
R
Y

I
N
F
O
R
M
A
C
E
A
K
T
U
A
L
I
T
Y

P
Ř
Í
L
O
H
Y

SLOVO ÚVODEM

V loňském roce byla na Slovensku přijata nová právní úprava veřejného stavebního práva – zákon o územním plánování a zákon o výstavbě (účinnost obou zákonů od 1. dubna 2024). V tomto čísle přinášíme různé pohledy na oba nové zákony prizmatem jejich tvůrců i odborníků z praxe. Nicméně teprve ověření zákonů praxí ukáže, jak je tato nová legislativa kvalitní a zda naplňuje cíle, které si rekonstrukce slovenského stavebního práva vytyčila. Články tak přibližují genezi vzniku této nové legislativy a upozorňují na některé aspekty, které mohou v aplikační praxi následně přinášet problémy.

Recenzovaný článek Vás seznámí s výsledkem projektu věnovaného vymezování a ochraně významného krajinného prvku údolní niva. Výsledná metodika je nezbytným podkladem pro kvalifikované rozhodování orgánů ochrany přírody i dalších orgánů státní správy. Hlavní rubrika pak přináší informaci o aktualizaci nových metodických materiálů k územní studii krajiny pro správní obvody obcí s rozšířenou působností.

Na první část článku o dopravní infrastrukturu v ČR uveřejněnou v předchozím čísle navazuje částí druhou článek týkající se české železniční dopravy a vodních cest.

V informační rubrice naleznete recenzi knihy prof. Jiřího Škabradý věnovanou výpovědní schopnosti map stabilního katastru, stručné shrnutí odborných konferencí Krajina Sídla Památky a Regionální rozvoj jako součást udržitelné Evropy. Pozornost si zaslouží i pozvánka na další ročník kurzu City development, kterou pořádá Fakulta architektury ČVUT v Praze v říjnu tohoto roku, a pozvánka na v pořadí již 24. celostátní konferenci o územním plánování a stavebním řádu. Tématem konference, kterou pořádá jednou za dva roky Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ústavem územního rozvoje, bude novela stavebního zákona a digitalizace.

V mimořádné příloze, kterou je sborník z konference Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR, přinášíme sérii článků reflektujících téma energetické krize. Jejich autoři se snaží odpovědět na řadu otázek, které s tématem souvisejí především v souvislosti s dopady umístování obnovitelných zdrojů energie v území.

Děkujeme za Vaše náměty i zaslané články a přejeme příjemné léto.

redakce U&ÚR

NOVÉ METODICKÉ MATERIÁLY K ÚZEMNÍ STUDII KRAJINY PRO SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

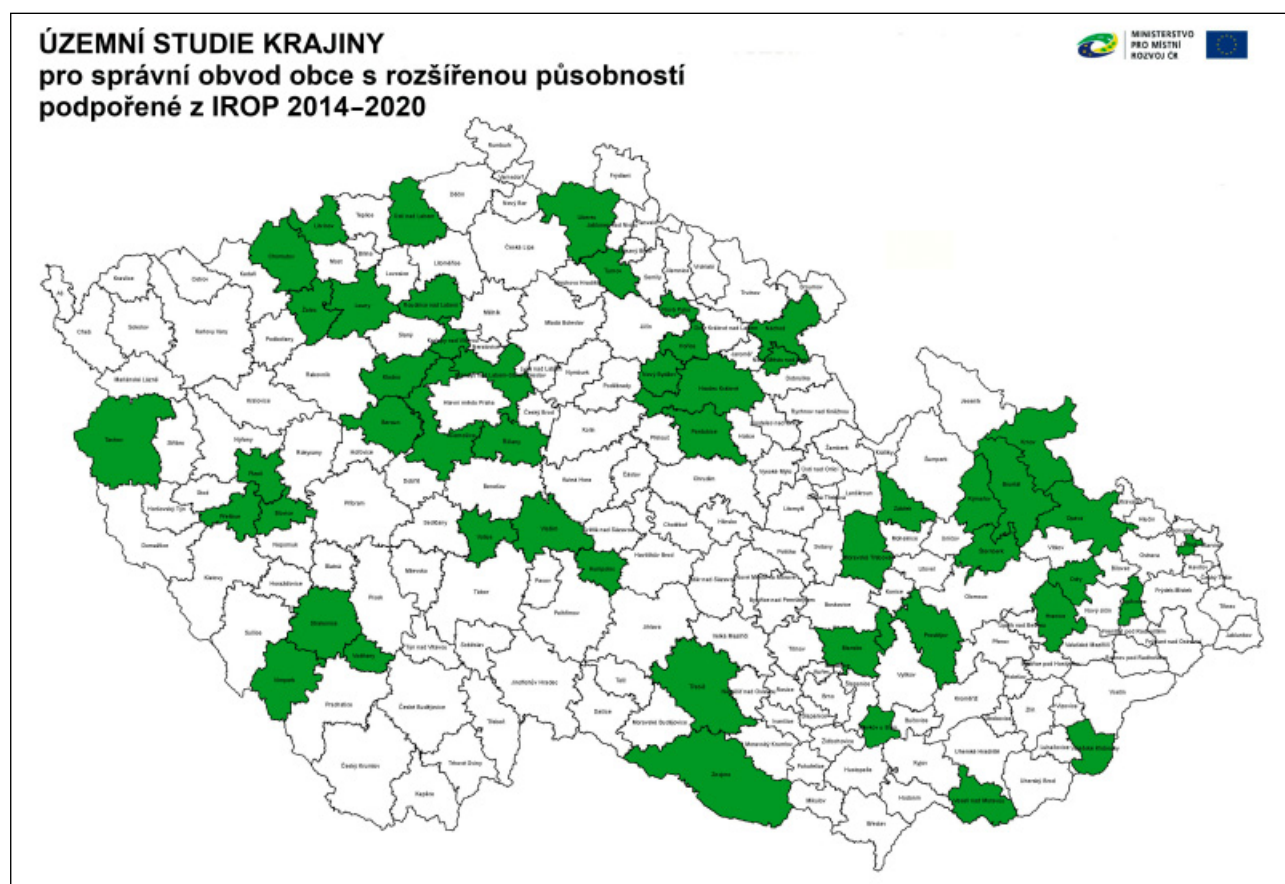
Karel Wirth

Ministerstvo pro místní rozvoj publikovalo dva nové metodické dokumenty k územní studii krajiny – aktualizaci metodického pokynu „Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností“ a „Příručku k procesu zadání, zpracování a implementace územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností“. Článek nejprve stručně představuje územní studii krajiny a poté se věnuje obsahu obou zmíněných dokumentů a jejich využití při tvorbě územní studie krajiny.

Na webu Ministerstva pro místní rozvoj byly v polovině června 2023 publikovány dva nové metodické dokumenty k územní studii krajiny – aktualizace metodického pokynu Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností (dále také „Metodický pokyn“) a Příručka k procesu zadání, zpracování a implementace územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností (dále také „Příručka“). V obou případech se jedná o společné metodické dokumenty Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva životního prostředí a Státního pozemkového úřadu. Nežli se pustíme do představení obou dokumentů, je vhodné v krátkosti představit samotnou územní studii krajiny (dále také „ÚSK“).

Územní studie krajiny

Územní studie krajiny je územní studií ve smyslu stavebního zákona (zákon č. 183/2006 Sb.), resp. nového stavebního zákona (zákon č. 283/2021 Sb.). Jejím pořizovatelem je ze zákona orgán územního plánování. Podle Metodického pokynu „Cílem pořízení územní studie krajiny je vytvořit odborný komplexní dokument umožňující koncepční víceoborový přístup k řešení krajiny a jejích funkcí s využitím koordinační úlohy územního plánování. (...) Těžištěm řešení ÚSK je návrh a územní průmět opatření sloužících k předcházení a odstraňování následků nevhodného hospodaření v krajině a k adaptaci na negativní projevy

ÚSK pro správní obvod ORP pořízené z Integrovaného regionálního operačního programu 2014–2020

změny klimatu (...), jako jsou opatření k optimalizaci vodního režimu (včetně ochrany před povodněmi a suchem), ochraně obhospodařované půdy a ekosystémů a k podpoře biodiverzity. ÚSK rovněž navrhuje opatření přispívající ke zlepšení života člověka v krajině a ke kultivaci jeho užívání krajiny, jako jsou opatření k ochraně krajinného rázu, k vytváření podmínek pro rekreaci, ke zlepšení prostupnosti krajiny a k usměrňování rozvoje sídel a dalších abiotických struktur v krajině.“

Uvedenými tématy se lze v zásadě zabývat v územní studii různého měřítka, podrobnosti a velikosti řešeného území (územní studii krajiny si např. pořídily některé kraje), z praktických důvodů se však předchozí dotační podpora z Integrovaného regionálního operačního programu 2014–2020 soustředila na ÚSK pro správní obvod obce s rozšířenou působností (dále také „ORP“) a stejně tomu bude i v připravovaném novém dotačním titulu z operačního programu Životní prostředí 2021–2027. Pro tento rozsah řešeného území ÚSK (a tomu odpovídající míru podrobnosti řešení) jsou také oba uvedené metodické dokumenty primárně formulovány. Podstatnou výhodou ÚSK pro správní obvod ORP je, že umožňuje zabývat se problémy v krajině, které přesahují rámec jedné obce, přitom ovšem ve větším detailu, než jaký je dosažitelný v dokumentu řešícím celé území kraje.

K dokreslení významu již zpracovaných ÚSK zbývá uvést, že v programovém období 2014–2020 bylo s podporou z Integrovaného regionálního operačního programu pořízeno celkem 49 ÚSK pro správní obvod ORP, které svým řešeným územím pokrývají více než 23 % rozlohy Česka.

Metodický pokyn Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností

Jedná se o druhé aktualizované a doplněné vydání Metodického pokynu, které nahrazuje předchozí verzi z roku 2016.

Cílem dokumentu je metodicky sjednotit základní požadavky na obsah a členění ÚSK pro správní obvod ORP. Metodický pokyn klade požadavky na:

- obsah řešení ÚSK;
- formální úpravu obsahu a uspořádání ÚSK;
- další požadavky, např. na provedení konzultací a na zpracovatelský tým.

U dalších požadavků Metodický pokyn rozlišuje, které požadavky vyplývají přímo ze zákona (např. povinnost nechat zpracovat ÚSK osobou s příslušnou autorizací), které vyplývají z pravidel dotačního titulu v operačním programu Životní prostředí, a jsou tedy povinné pro žadatele o tuto dotaci, a které nevyplývají ani ze zákona, ani z nastavení dotačního titulu (a tedy se striktně nevyžadují), ale důrazně se doporučují na základě zkušeností s pořízováním ÚSK v minulém programovém období.

Požadavkem operačního programu Životní prostředí je také soulad ÚSK s uvedeným Metodickým pokynem. ÚSK by se tedy měla zabývat výše uvedenými tématy, jako je vodní režim, ochrana půdy, krajinný ráz atd. a měla by k jejich řešení navrhnout určitá opatření. Podobně jako v předchozí verzi, i aktualizovaný Metodický pokyn ponechává pořizovateli volnost ohledně toho, do jaké hloubky bude požadovat se řešením jednotlivých témat zabývat, jaká opatření bude požadovat apod. Rámec pro ÚSK je tedy jednotný, řešení konkrétní ÚSK však bude přizpůsobeno na míru potřebám daného území, vyplývajícím např. z charakteru řešeného území (nížiny vs. kopce, krajina převážně zemědělská vs. lesnatá vs. silně urbanizovaná vs. krajina po těžbě apod.), či z rozdílné úrovně podkladů, které jsou pro dané území k dispozici, např. z míry naplnění sledovaných jevů v územně analytických podkladech.

Příručka k procesu zadání, zpracování a implementace územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností

Příručka svým obsahem navazuje na Metodický pokyn. Jejím cílem není klást další požadavky na zadání a obsah ÚSK, ale podrobněji ukázat možnosti naplnění požadavků Metodického pokynu, mj. i na praktických příkladech, většinou inspirovaných některou z již zpracovaných ÚSK.

Zatímco Metodický pokyn se soustředí na formulaci zadání ÚSK, Příručka se zabývá celým životním cyklem ÚSK od přípravy zadání přes výběr zhotovitele ÚSK, tvorbu doplňujících průzkumů a rozborů a tvorbu návrhu ÚSK až po použití již dokončené a schválené ÚSK v praktické činnosti orgánu územního plánování, jakož i dalších významných aktérů, jako jsou orgány ochrany přírody, pozemkové úřady (při pořizování pozemkových úprav), stavební úřady (při posuzování souladu záměru s cíli a úkoly územního plánování v případech, kdy se nevydává závazné stanovisko orgánu územního plánování podle § 96b stavebního

Nové metodické dokumenty k ÚSK

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj

zákona), orgány ochrany zemědělského půdního fondu, orgány státní správy lesů, vodoprávní úřady a správci povodí a v neposlední řadě samozřejmě samotné obce.

Do největší hloubky se Příručka zabývá fází návrhu ÚSK a fází její implementace. V samostatné kapitole je jako průřezové téma rozebírána problematika konzultací ÚSK s relevantními orgány veřejné správy a s veřejností.

Oba dokumenty, Metodický pokyn i Příručka, jsou v závěru doplněny bohatým slovníkem vybraných pojmů.

Závěr

Oba představené metodické dokumenty jsou k dispozici na webu MMR na adrese: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/stanoviska-a-metodiky/stanoviska-odboru-uzemniho-planovani-mmr/3-uzemne-planovaci-podklady-a-jejich-aktualizace/metodicke-materialy-k-uzemni-studii-krajiny-pro-sp>. Lze si jen přát, aby si našly cestu ke svým uživatelům a aby přispěly k hojnému počtu územních studií krajiny pořízených v aktuálním programovém období, k jejich kvalitnímu zadání a zpracování a v konečném důsledku především ke zlepšení stavu naší krajiny.

*Ing. arch. Karel Wirth
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

New Methodological Materials Dealing with the Landscape Spatial Study for the Administrative District of the Municipality with Extended Powers, by Karel Wirth

The Ministry of Regional Development has published two new methodological documents on the landscape spatial study - an update of the methodological guideline "Assignment of a landscape spatial study for the administrative district of a municipality with extended powers" and the Manual on the process of assignment, processing and implementation of a landscape spatial study for the administrative district of a municipality with extended powers. The article first briefly introduces the landscape spatial study and then discusses the contents of both documents and their use in the development of the landscape spatial study.

VYMEZENÍ A OCHRANA VÝZNAMNÉHO KRAJINNÉHO PRVKU ÚDOLNÍ NIVA

Michael Hošek (ed.), Tomáš Bartaloš, Radek Kadlubiec, Michal Kešner, Přemysl Pavka, Klára Pavková, Pavel Trojáček

Od účinnosti zákona o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb. – ZOPK), ve kterém byl zaveden institut ochrany významných krajinných prvků (VKP) včetně VKP údolní niva, nebyly zpracovány dostatečné nástroje k jejich praktické ochraně. Údolní nivy jsou přitom krajinným prvkem, který je v území obtížně identifikovatelný a současně je ohrožován rozvojem a využíváním jeho území. Cílem projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“, který byl realizován v letech 2020–2023 za finanční spoluúčasti Technologické agentury ČR v rámci programu Prostředí pro život, bylo zaplnit mezeru v dosavadním nedostatečném plánování, ochraně a využívání VKP údolní niva. Byl vytvořen a ověřen postup vymezování niv aplikovatelný v praxi orgánů ochrany přírody (OOP). Postup byl doplněn o návrh kategorizace údolních niv a identifikaci jejich funkcí, které jsou klíčové pro rozhodování OOP. Výsledkem jsou prostorová data a metodiky pro OOP a další orgány státní správy pro rozhodování v území a také pro uplatnění ochrany území VKP údolní niva v územním plánování.

Klíčová slova: územní plánování, ochrana přírody, významný krajinný prvek, údolní niva, územně analytické podklady, metodika, geografické informační systémy

Úvod

Cílem projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“, který byl realizován v letech 2020–2023 za finanční spoluúčasti TA ČR v rámci programu Prostředí pro život, bylo především napravit třicet let trvající absenci akceptovatelné metodiky vymezování niv, která je nezbytným podkladem pro kvalifikované rozhodování ohledně ochrany a využívání těchto území. Řešitelský tým byl složen z expertů společnosti EKOTOXA, DHP Conservation a GISAT, kteří úzce spolupracovali se zástupci aplikačního garanta (Odbor adaptace na změnu klimatu Ministerstva životního prostředí – MŽP).

Plochy údolních niv jsou důležitou součástí krajiny a střetává se v nich mnoho zájmů. Díky přítomnosti vodních toků a akumulacnímu potenciálu jsou nivy zájmovým územím z hlediska vodohospodářského. Z pohledu ochrany přírody se v nich vyvíjejí zajímavé a cenné nivní biotopy, v osách vodních toků jsou často vymezovány prvky územního systému ekologické stability. Údolní nivy tvoří základní osy v krajině, a tím ovlivňují krajinný ráz. V přírodně hodnotnějších údolních nivách (cenná přírodní stanoviště, zvláště chráněné druhy) jsou často vymezována zvláště chráněná území.

Z pozice OOP je nejdůležitější existencí cenných nivních biotopů a ekologická

funkce těchto území z hlediska významu pro vodní režim. Důležité je ale i naplňování Rámcové směrnice o vodách. Zachování a zlepšování stávajícího ekologického a chemického stavu povrchových a podzemních vod je možné za předpokladu cílené nápravy vodních toků a zamezení nevhodných zásahů do toků, ale i do niv, jejichž využití má vliv i na podzemní vody. Výše uvedené funkce se dají považovat za „ekologicko-stabilizační funkce“ údolních niv uvedené v § 4 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) a jsou důvodem, proč je potřeba údolní nivy chránit. Za ohrožení či omezení takových funkcí údolních niv lze považovat aktivity snižující retenční, retardační, akumulací a infiltrační schopnosti krajiny negativně zasahující do nivních biotopů v území a zhoršující ekologický a chemický stav povrchových a podzemních vod.

V první etapě projektu byla provedena rešerše dostupných zdrojů [1]. Ta byla podkladem zejména pro korekci výběru vhodného postupu vymezování niv a identifikaci obecných limitních požadavků na ochranu území. Zároveň byly vyhodnoceny dostupné zdroje dat pro prostorové analýzy [2]. Před dalšími kroky byla provedena revize stávajícího výkladu pojmu údolní niva, který je uveden ve sdělení MŽP z roku 2007 [3], viz kapitola 1.1 Metodika vymezování údolních niv. Druhá etapa se zaměřila na rámcové vymezování a kategorizaci niv významných vodních toků na území ČR a na přípravu metodiky podrob-

ného vymezování a kategorizace údolních niv. Třetí fáze projektu byla zaměřena na specifikaci a ověření postupu podrobného vymezování niv v rámci území vybraných pilotních správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP).

1. Metodika

1.1 Metodika vymezování údolních niv

Metodika je základním odborným podkladem pro vymezování niv vodních toků v ČR [4]. Jedná se o odborný, nikoliv legislativní dokument, který popisuje jak rámcové, tak i podrobné vymezování a kategorizaci niv (viz výše). Slouží především orgánům veřejné správy na úrovni obcí s rozšířenou působností pro pochopení geneze, možností využití a limitů rámcově vymezovaných niv na významných vodních tocích a pro provedení podrobného vymezování a kategorizace niv na všech vodních tocích v rámci správního obvodu ORP. Vymezování a kategorizace niv mohou být provedeny samostatně či v rámci pořizovaných dokumentací (územně analytické podklady, územní studie krajiny nebo doplňující průzkumy a rozborů), vlastními silami či prostřednictvím odborných subjektů.

Stávající definice nivy byla upravena tak, aby zahrнула i potenciál degradovaných niv. Stávající výklad popisující pouze

hodnotné nivy, ve kterých probíhá rozliv povodní a vodní tok nivy aktivně přetváří, opomíjí např. nivy (jejich části) za protipovodňovými hrázemi či nivy zakleнутých vodních toků, jejichž funkce jsou omezeny. Přitom ochrana degradovaných niv je důležitá ve vztahu k nutnosti obnovy funkcí niv, která vyplývá z národní adaptační strategie [5]. Metodika definuje údolní nivu jako „*území, které bylo modifikováno vodním tokem a buď je jím nadále přetvářeno nebo ovlivňováno, ať už na povrchu (rozlivy) či pod ním (hladina podzemní vody), nebo v tomto prostoru existuje potenciál pro zajištění nivních funkcí (tlumivé rozlivy povodní, podpora akumulace, retence, infiltrace povrchové vody apod.)*“. Touto definicí je zajištěno i vymezování degradovaných niv, ve kterých lze realizovat revitalizační opatření.

Pro vymezování niv je dále důležité pochopení vzniku nivních území. Jedná se o plochy, ve kterých docházelo či stále dochází k ukládání splaveného materiálu. Ukládání materiálu může probíhat jen v určitých segmentech podél vodního toku.

Pro smysluplné vymezování niv je podstatné chápání **účelu vymezování – má sloužit jako podklad pro ochranu niv v rámci územního plánování a roz-**

hodování v území. Chráněny mají být nivy, které poskytují nivní funkce.¹⁾ Vlivem významných terénních úprav došlo u některých segmentů niv k degradaci, která již neumožňuje nivní funkce využívat. Pokud je terén natolik přetvořen, že nelze určit hranice nivy, a tak zajistit dostatečnou přesnost zákresu (terénní úpravy v zástavbě, těžba nerostných surovin), je nutné stanovit, zda lze v daném území do budoucna nivní funkce využít. Pokud ne, není potřeba, aby zde byl VKP údolní niva vymezen.

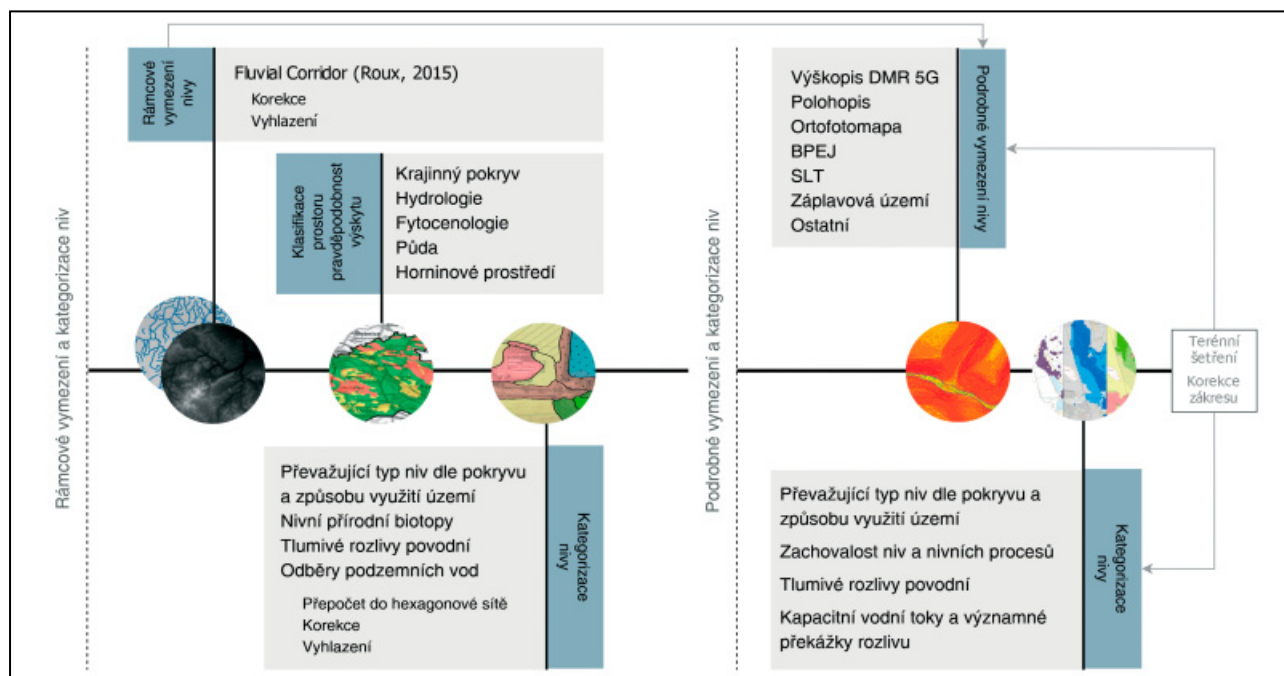
Kategorizace niv je důležitá pro reflektování stavu, hodnot a potenciálu vymezených niv. Z každé kategorie a jejích charakteristik vyplývá, do jaké míry či jakým způsobem lze podpořit nivní funkce v území. Pro každou kategorii v nivách vodních toků jsou v metodice specifikována vhodná (a nevhodná) opatření pro podporu či obnovu nivních funkcí a zachování hodnot (přírodě blízké úseky vodních toků, historické nivní struktury, nivní přírodní biotopy, opakovaně se vyskytující zamokřené plochy) při zachování hlavního využití území. Kategorizované nivy se specifikovanými vhodnými a nevhodnými opatřeními jsou pomocníkem pro orgány ochrany přírody pro vydávání vyjádření či stanovisek.

Součástí metodiky je manuál pro využití dat vymezených a kategorizovaných niv v územně plánovacích dokumentacích, který stanovuje obecnou ochranu niv a vymezuje segmenty niv s přísnější ochranou na základě kategorizace podrobně vymezených niv (kapitola 1.4). Kromě orgánů ochrany přírody je určen i pro orgány územního plánování či investic k vyčlenění segmentů niv k ochraně a obnově (revitalizační akce).

1.2 Obecný metodický přístup

Rámcové vymezování a kategorizace niv na významných vodních tocích ČR je založeno na automatizovaném zpracování podkladových dat a je charakterizováno nižší přesností (měřítko 1 : 25 000) odpovídající řešenému rozsahu, zdrojovým datům a způsobu zpracování. Má sloužit orgánům státní správy a samospráv jako informační zdroj o rámcovém rozsahu a charakteru niv na významných vodních tocích a jako podklad pro podrobné vymezování a kategorizaci niv na zájmovém území.

Podrobné vymezování a kategorizace niv je založeno převážně na manuálním zákresu v maximální možné přesnosti (odpo-

Obr. 1: Zjednodušené schéma rámcového a podrobného řešení vymezování a kategorizace niv (vlastní zpracování)

1) Za „ekologicko-stabilizační funkce“ niv považujeme tlumivé rozlivy povodní, tvorbu nivních půd, retence a retardaci povrchové vody, infiltrace povrchové vody, čištění povrchové vody (zadržování živin a polutantů), tvorbu kolektorů podzemní vody, akumulaci povrchové vody, ekotopy pro rozvoj nivních společenstev, migrační koridory podél vodních toků.

vídající minimálně měřítku 1 : 10 000) na významných i drobných vodních tocích v rozsahu správního obvodu ORP na základě vizuální interpretace nejpodrobnějších dostupných dat, s využitím rámcového vymezení a ověřením zákresu terénním šetřením. Výstup má sloužit orgánům samospráv pro usnadnění rozhodování, nastavení pravidel ochrany niv v rámci územního plánování, stanovení rozsahu VKP údolní niva a začlenění této vrstvy do ÚAP.

1.3 Rámcové vymezení a kategorizace niv

Hlavními předpoklady (a limity) pro rámcové vymezení a kategorizaci niv jsou: dostupnost relevantních dat, opakovatelnost postupu zpracování a nezbytnost maximálně automatizovaného zpracování s využitím GIS, neboť se v rámci ČR jedná o vymezení a kategorizaci niv více než 16 000 km významných vodních toků o celkové výměře zhruba 6 550 km².

Proces rámcového vymezení a kategorizace niv podrobně popisuje metodika [6]. Postupy v ní popsané umožňují opakované provedení operací, nicméně pravidelná aktualizace vrstvy rámcového vymezení a kategorizace niv se nepředpokládá. Plošná aktualizace je relevantní pouze za předpokladu aktualizace vstupních dat nebo v delším časovém horizontu přesahujícím 10 let, kdy se dají předpokládat výraznější změny ve vstupních datech, zejména ve využití území s dopadem na změnu funkcí a využití niv.

Rámcové vymezení sestává ze dvou na sebe navazujících kroků – prostorového vymezení nivy a zpracování vrstvy s doplňkovou informací o pravděpodobnosti výskytu nivy.

V první fázi je území niv vymezeno na základě geomorfologických charakteristik (tj. obecně dominantních charakteristik říční nivy) prostřednictvím analýzy digitálního modelu terénu (DMT). Z připraveného DMT jsou nejdříve odvozeny vrstvy terénních charakteristik (sklonitost, relativní sklonitost, relativní hloubka údolí a drsnost). S využitím nástroje Fluvial Corridor (extenze pro ArcGIS) [7] je paralelně vygenerováno hrubé vymezení geomorfologické nivy, které je zpřesněno na základě morfologických charakteristik, jejichž parametrizace je závislá na lokálních podmínkách a typu nivy. Toto vymezení je následně lokálně upraveno a vyhlazeno.

Vzhledem k tomu, že niva není vždy výrazně ohraničená, mohou být její okraje analýzou morfologie terénu obtížně zachytitelné, zvláště s přihlédnutím k měřítku zpracování 1 : 25 000.

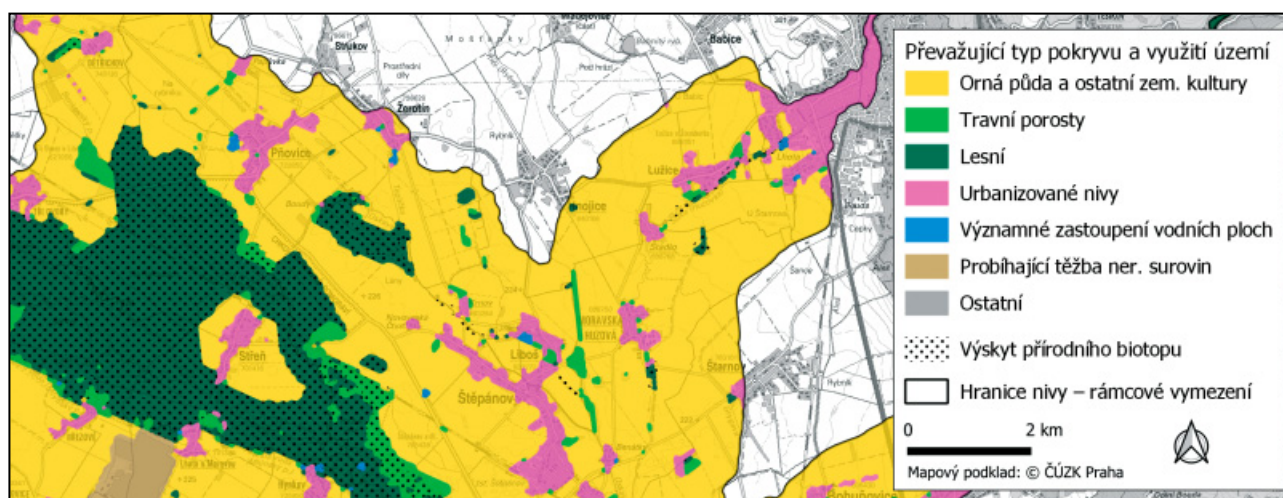
Účelem druhé fáze je proto klasifikace vymezeného prostoru nivy dle míry pravděpodobnosti výskytu nivy na základě podpůrných tematických dat. Ta potvrzují, nevylučují nebo vyvracejí přítomnost nivy. Jedná se o geografická data z tematických okruhů krajinný pokryv, záplavová území, fytoocenologie, půda a horninové prostředí. Výběr tematických dat je omezen na geografické

vrstvy, které jsou oficiální, periodicky či průběžně aktualizované, celostátního rozsahu a zároveň dostupné.

Pro praktickou ochranu niv jsou nezbytné informace kde a v jakém rozsahu se nivy nacházejí, v jakém jsou stavu, jaké funkce v současnosti plní, jak jsou využívány a jaký je jejich potenciál obnovy. Kategorizace prostoru nivy podporuje rozhodování ohledně způsobu ochrany stávajícího stavu (ochrana hodnot) nebo aktivní podpoře nivních funkcí (ochrana potenciálu). Pro rámcově vymezené nivy na významných vodních tocích je proto navržena **kategorizace** založená na čtyřech kritériích:

- **Kritérium 1:** Převažující typ pokryvu a způsobu využití území (POK) – zachycuje aktuální stav využití segmentu nivy, který má významný vliv na cíle ochrany a člení nivu na 7 kategorií.
- **Kritérium 2:** Nivní přírodní biotopy (BIO) – identifikace segmentů nivy s významným zastoupením nivního přírodního biotopu.
- **Kritérium 3:** Tlumivé rozlivy povodní (ROZ) – segmenty niv vhodné, podmíněně vhodné a nevhodné k přirozeným rozlivům povodní.
- **Kritérium 4:** Odběry podzemních vod (ODB) – identifikace segmentů nivy v rizikových vodních útvech podzemních vod z hlediska kvantitativního stavu.

Homogenizace podkladů různé přesnosti a podrobnosti je dosaženo převzorkováním informace vstupních vrstev do pravidelné sítě hexagonů se stranou 50 m

Obr. 2: Vizualizace dvou kritérií kategorizace na segmentu rámcově vymezené nivy (mapový podklad: základní mapa 1 : 50 000, WMS © ČÚZK Praha)

a následným vyhlazením pomocí algoritmu B-spline. Po přenesení hodnot jednotlivých kritérií do buněk hexagonové sítě je vygenerován pro každou buňku sloučený kód, podle kterého je možné data klasifikovat.

1.4 Podrobné vymezení a kategorizace niv

Postup podrobného vymezení niv byl ověřen na území tří pilotních ORP. Jejich výběr byl proveden na základě reprezentativnosti území (zastoupení různých typů niv, charakter krajiny, morfologie terénu), vhodné velikosti pro terénní šetření, dostupnosti podkladových dat a též s ohledem na očekávanou součinnost orgánů ochrany přírody.

Po dohodě s aplikačním garantem projektu byly pro testování vybrány ORP Slavkov u Brna, ORP Hradec Králové a ORP Frýdlant.

Způsobem podrobného vymezení niv a její kategorizaci se zabývá Metodika vymezování údolních niv (popsaná v kapitole 1.1), která popisuje jednotlivé kroky procesu: stanovení rozsahu řešeného území a vyhodnocení typu niv, ověření dostupnosti dat a rešerše dostupných dokumentací, konzultace s orgány ochrany přírody a územního plánování, ověření zajištění programového, technického a personálního vybavení, zajištění dat, příprava pracovního prostředí, vymezení hranice niv, kategorizace prostoru niv, příprava na terénní šetření a terénní šetření, zapracování informací z terénu,

úprava vrstev, finalizace výstupu. Důraz klade na příklady řešení sporných situací během vymezení a kategorizace a způsob ověření v terénu.

V rámci pilotních území byly otestovány různé způsoby vymezení niv (poloautomatické, manuální) nad různými daty s využitím různých algoritmů. Na základě výše uvedených poznatků a předpokladu, že podrobné vymezení niv bude realizováno v rozsahu správního obvodu ORP, tedy rozsahem relativně malém území s možností ověření výsledků terénním šetřením, byl zvolen manuální postup vymezení niv na základě vizuální interpretace vybraných mapových vrstev s využitím vrstvy rámcového vymezení niv na významných vodních tocích.

Datová vrstva	Zdroj	Důležitost pro vymezení		Důležitost pro kategorizaci
		Široká niva	Uzavřená niva	
Vymezená niva z rámcového vymezení niv na významných vodních tocích (polygon)	Vlastní data	+	+	++
Vodní toky, významné vodní toky	CEVT MŽP	++	++	++
ZABAGED® – výškopis – DMR 4G/5G (stín. terén, sklonitost, terénní hrany)	ČÚZK Praha	+	++	+
ZABAGED® – polohopis (vybrané vrstvy)	ČÚZK Praha	+	+	++
Základní mapy ČR	ČÚZK Praha	++	++	+
Ortofotomapy současné a historické	ČÚZK Praha	+	+	++
BPEJ	SPÚ	++	++	
Soubory lesních typů	ÚHÚL	+	++	+
Záplavová území	VÚV Praha	++	+	++
Půdní bloky LPIS	MZe ČR	+	+	++
Nivní biotopy z mapování biotopů	AOPK ČR	+	+	++
Mokřady národního významu	AOPK ČR	+	+	+
MZCHÚ, VZCHÚ, oblasti NATURA 2000	AOPK ČR			+
VKP registrované	OOP			+
Smluvně chráněná území	OOP			+
Dobývací prostory	ČBÚ	+	+	++
Geologické mapy	ČGS	++	+	
Ochranná pásma vodních zdrojů	VÚV Praha			+
Odtokové linie, DSO	MZe, vlastní data			+
Katastrální mapy (druh a využití pozemku)	ČÚZK Praha			+
Povinné otisky map stabilního katastru	ČÚZK Praha	+	+	+
Panorama / Google Street View	Mapy.cz, Google	+	+	+
Informace z terénního šetření	Vlastní data	+	++	++

Vysvětlivky: ++ vysoká důležitost, + pomocná data, bez křížku je datová sada v dané kategorii nerelevantní. Pro účely rámcového vymezení jsou nivy rozděleny do dvou typů: nivy široké – úvalovité nivy velkých toků, otevřené; nivy uzavřené – zaklesnuté, ostatní.

Tab. 1: Základní mapové vrstvy a informace využívané při vymezování niv

Kategorizace v rámci podrobného řešení vychází z předchozí etapy projektu, která vymezila a kategorizovala nivy rámcově na významných vodních tocích v ČR. Snahou bylo, aby kategorizace podrobného vymezení niv byla co nejvíce kompatibilní s kategorizací rámcového vymezení niv, ale vzhledem k většímu měřítku zá- kresu (min. 1 : 10 000), využití podrob- nějších podkladových dat a především možnosti ověřit situaci terénním šetře- ním, byly v podrobné kategorizaci provedeny změny (viz tab. 2).

Úpravy nenastaly pouze ve struktuře ka- tegorizace, ale i v samotné metodice při- řazování segmentů niv do kategorií, iden- tifikaci hodnotných lokalit a překážek rozlivu. Díky manuální editaci a důrazu na ověření situace v terénu se rozšířil po- čet využitelných podkladových dat.

2. Výsledky

2.1 Rámcové vymezení a kategorizace niv významných vodních toků

Rámcové vymezení niv bylo zpracováno pro nivy významných vodních toků ČR v celkové délce cca 16 000 km (jejich rozsah je dán vyhláškou č. 178/2012 Sb. Ministerstva zemědělství, kterou je sta- noven seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisej-ících se správou vodních toků). Přesnost vymezení je na úrovni měřítka 1 : 25 000. Na rámcové vymezení navazuje podrob- né vymezení údolních niv na vybraných pilotních územích.

Výstupem je metodika rámcového vy- mezení a kategorizace niv [6], vektorová polygonová vrstva rámcového vymezení

niv s informací o pravděpodobnosti vý- skytu niv v jednotlivých segmentech a vektorová polygonová vrstva katego- rizované niv (důvodem rozdělení pro- storových výstupů do dvou samostatných vrstev je zamezení nežádoucí fragmenta- ce polygonů kategorizované vrstvy niv). Data jsou zpřístupněna formou webové- ho atlasu s využitím technologie ArcGIS on-line (<https://arcg.is/10LObG>).

Výstup slouží zejména jako podklad pro podrobné vymezení niv, slouží však sa- mostatně i k následujícímu:

- identifikuje nivy na významných vod- ních tocích (v měřítku 1 : 25 000),
- ukazuje aktuální způsob využívání niv, identifikuje hodnoty a potenciál niv významných vodních toků,
- stanovuje doporučení k vhodnému způsobu využití v rámci jednotlivých kategorií, uvádí ohrožující faktory ve

Rámcově vymezené nivy	Podrobně vymezené nivy
Převažující typ pokryvu a způsobu využití území (POK)	Převažující typ niv dle pokryvu a způsobu využití území (POK)
Nivy s travními porosty (TTP)	Nivy s travními porosty (TTP)
Nivy s ornou půdou a ostatními zemědělskými kulturami mimo TTP (ZEM)	Nivy s ornou půdou a úhorem (ORN)
	Nivy s trvalými zemědělskými kulturami (vinice, chmelnice, ovocný sad, školka, rychle rostoucí dřeviny, jiná trvalá kultura) (TRV)
Lesní nivy (LES)	Lesní nivy (LES)
Nivy s významným zastoupením vodních ploch (VOD)	Nivy s významným zastoupením vod tekoucích (TEK)
	Nivy s významným zastoupením vod stojatých (STO)
Nivy ovlivněné probíhající těžbou nerostných surovin (TEZ)	Nivy s probíhající těžbou nerostných surovin (TEZ)
Urbanizované nivy (URB)	Urbanizované nivy (URB)
–	Nivy s převahou ploch s mimoprodukční funkcí (MMP)
Ostatní nivy (OST)	–
Nivní přírodní biotopy (BIO)	Zachovalost niv a nivních procesů (BIO)
Významné zastoupení nivního přírodního biotopu (BIO = 0/1)	Nivy s významným zastoupením přírodního biotopu, nivních struktur, zamokřených území či s přírodě blízkými vodními toky (BIO)
Tlumivé rozlivy povodní (ROZ)	Tlumivé rozlivy povodní (ROZ)
Nivy vhodné k přirozeným rozlivům povodní (ROZ = V)	Nivy vhodné k přirozeným rozlivům povodní (VHA)
Nivy podmíněně vhodné k přirozeným rozlivům povodní (ROZ = P)	Nivy podmíněně vhodné k přirozeným rozlivům povodní (VHP)
Nivy nevhodné k přirozeným rozlivům povodní (ROZ = N)	Nivy nevhodné k přirozeným rozlivům povodní (VHN)
Nivy mimo záplavové území Q_{100} (ROZ = X)	–
Odběry podzemních vod (ODB)	–
Nivy v rizikových vodních útvech podzemních vod z hlediska kvantitativního stavu (ODB = 0/1)	–
–	Kapacitní vodní toky a významné překážky rozlivu (BAR)
–	Kapacitní úseky vodních toků a bariéry v inundaci zabraňující tlumivým rozlivům při povodních (BAR) → pro stanovení segmentů niv s potenciálem obnovy nivních funkcí

Tab. 2: Srovnání kategorizace rámcově a podrobně vymezených niv

vztahu k cílovému stavu niv (v rámci Metodiky rámcového vymezení a kategorizace niv),

- je informačním podkladem a podporou pro orgány veřejné správy při rozhodování v nivách významných vodních toků,
- je podkladem pro územní plánování – vymezuje nivы, do kterých by přednostně měla být směřována opatření k ochraně a podpoře nivních funkcí – nivы s významným zastoupením nivního přírodního biotopu, nivы v rizikových vodních útvech podzemních vod z hlediska kvantitativního stavu a nivы vhodné k tlumivým rozlívům povodní.

2.2 Podrobné vymezení a kategorizace niv na pilotních územích

Výstupem etapy podrobného vymezení je vektorová polygonová vrstva prostoru nivы pro jednotlivá pilotní území ve formátu ESRI shapefile v měřítku 1 : 10 000 a souřadnicovém systému S-JTSK. Tato vrstva není, na rozdíl od analogického výstupu rámcového vymezení niv, již dále nijak vnitřně členěna. Výstupem po-

drobné kategorizace niv jsou čtyři vrstvy odpovídající hodnotícím kritériím. Data zpracovaná na pilotních územích jsou zpřístupněna formou webového atlasu s využitím technologie ArcGIS on-line (<https://arcg.is/0y1POj>).

Výstup slouží k:

- zpřesnění vymezených a kategorizovaných niv na významných vodních tocích,
- vymezení a kategorizaci niv na drobných vodních tocích,
- ochraně a podpoře nivních funkcí díky formulovaným vhodným a nevhodným opatřením v nivách vodních toků v rámci jednotlivých kategorií,
- výběru niv k ochraně a obnově v rámci územního plánování.

Podrobné vymezení a kategorizace niv na pilotních územích je podrobněji popsáno v Metodice vymezování údolních niv [4], která je jedním z hlavních výstupů projektu.

2.3 Hodnocení funkcí území

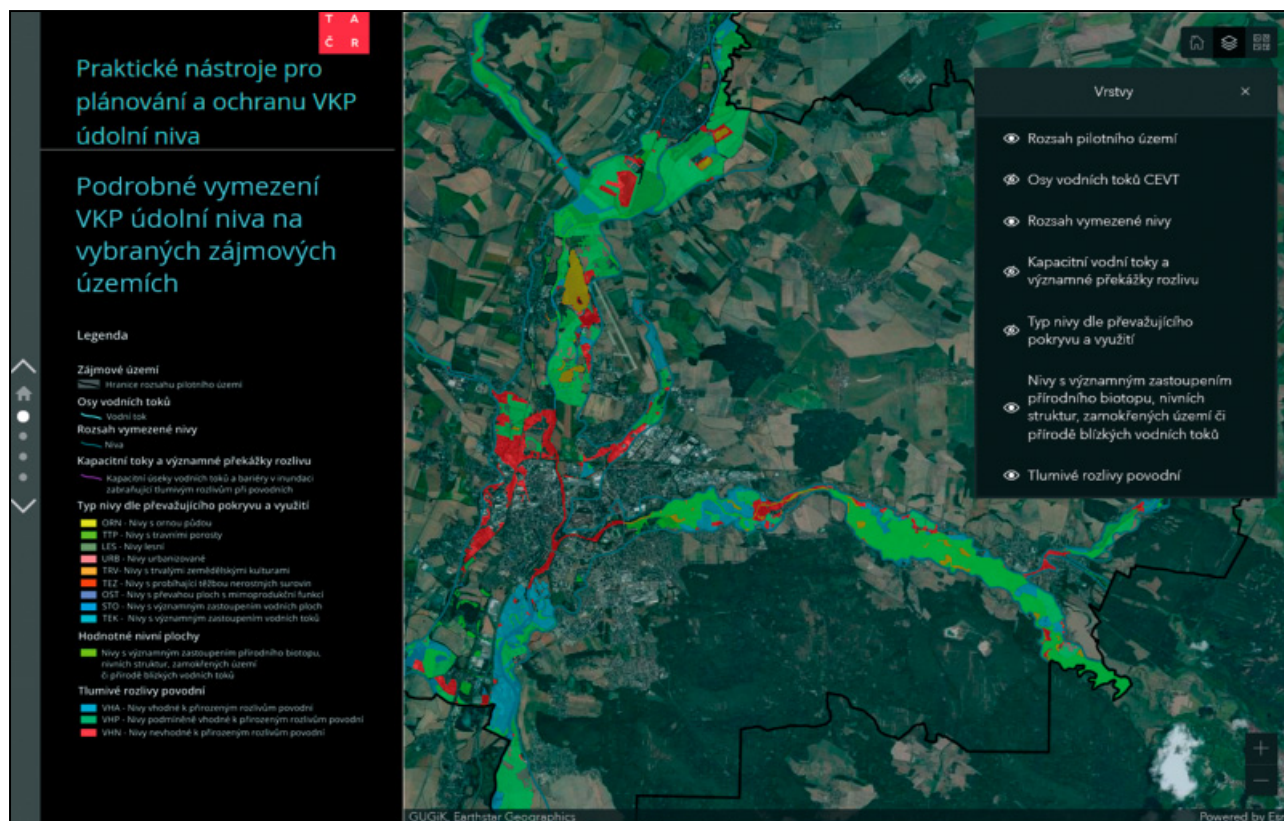
Souběžně s metodikou rámcového vymezení niv byl zpracováván i Katalog funkcí niv. Ten byl pro návrh metodiky

klíčový, protože správná definice funkcí niv je nezbytná k přesnějšímu geografickému vymezení údolní nivы.

Úvodní rešerše umožnila definovat seznam možných funkcí niv a také zhodnotit možné přístupy k jejich členění a územnímu rozsahu. Tento seznam byl následně redukován a upřesněn na katalog funkcí [8] pro potřeby metodiky vymezování a kategorizace niv в prostředí ČR. Níže je představen návrh struktury funkcí niv в podmínkách ČR (a za účelem jejich vymezování a kategorizace) s možností podrobnějšího členění. Na funkce niv jsou přímo vázány příjmové skupiny (stát, veřejná správa, soukromá sféra, veřejnost, jednotlivci). Některé funkce jsou definovány na základě pojmenování konkrétní zájmové skupiny, ve většině případů je tomu však naopak.

Veřejné zájmy:

- management vody в krajině
  - protipovodňová ochrana
  - retence a retardace povrchové vody ovlivňující mikroklima oblasti
  - infiltrace в území podporující zvýšení množství podzemní vody
  - přirozená komunikace mezi vodním tokem a nivou

Obr. 3: Ukázka prezentace výsledků kategorizace podrobně vymezené nivы ve formě webového atlasu

- ochrana kvality a kvantity tekoucích a stojatých vod
- zdroje pitné vody
  - pitná voda
- životní prostor pro organismy
  - biotopy, migrační koridory a tzv. stepping stones
  - charakter biotopu zvyšující biodiverzitu v okolní krajině
- regulace půdního prostředí
  - vznik, vývoj a udržování nivních typů půd
  - zadržování splavenin, živin i polutantů
  - omezení eroze

Soukromé zájmy:

- zdroje užitkové vody
  - voda pro technologie a průmysl
  - voda pro výrobu energie
  - voda pro zavlažování
- produkce potravin a přírodních materiálů
  - produkce potravin
  - produkce přírodních materiálů (dřevo, vlákna)
- životní prostor pro člověka
  - prostor pro zemědělství, lesnictví, rybníkářství
  - prostor pro stavby
- těžba neobnovitelných surovin
  - neobnovitelné suroviny
- rekreace
  - intenzivní rekreace
  - extenzivní rekreace

2.4 Využití výsledků v územním plánování

Pro vymezování niv, jako významných krajinných prvků ze zákona, jsou příslušné dotčené OOP. Údolní nivy jsou ve smyslu stavebního zákona limitem, který je obsahem územně analytických podkladů (dále ÚAP).

Rámcově vymezené a kategorizované nivy na vodních tocích jsou vhodným informačním podkladem pro zásady územního rozvoje a územní plány. Z hlediska územního plánování je důležitý rozsah významného krajinného prvku chráněného zákonem č. 114/1992 Sb., v platném znění, a informace vyplývající z kategorizace (nivy s významným zastoupením nivního přírodního biotopu, nivy v rizikových vodních útvech podzemních vod z hlediska kvantitativního stavu, nivy

vhodné k tlumivým rozlivům povodní), viz výše. Jedná se o segmenty niv, do kterých by měla být směřována opatření k ochraně a podpoře nivních funkcí.

V rámci etapy podrobného vymezení a kategorizace niv byl vypracován manuál pro využití dat vymezených a kategorizovaných niv v územně plánovacích dokumentacích. Vzhledem k podrobnosti měřítka, ve kterém byly nivy vymezeny a kategorizovány, jsou v rámci územně plánovacích dokumentací vhodnými podklady pro územní plány.

V rámci projektu byla definována obecná ochrana niv, která by měla být součástí základní koncepce rozvoje území obce, ochrany a rozvoje jeho hodnot v rámci územního plánu:

- V nivě vodního toku by mělo být upřednostněno takové využití území, které nesníží stávající retenční, akumulační a infiltrační schopnost území.
- Podél vodních toků bude zachován co nejširší říční prostor pro umožnění renaturačních a revitalizačních činností při současném zajištění protipovodňové ochrany sídel.
- Podporovat v nivách vodních toků mimoprodukční funkci, travní porosty, zakládání lesních porostů či za určitých podmínek vodní plochy se zřetelem na cíle ochrany niv – dosažení přírodě blízkého vodního toku a rozvoj nivních funkcí s nivními společenstvy.

Vzhledem k rozsahu, jaký nivy zaujímají, a mnoha zájmům, které se v nivách kumulují, bylo nutné definovat segmenty niv, které by měly být v rámci územního plánu chráněny přísněji, resp. kde by měly být chráněny a aktivně rozvíjeny zájmy ochrany přírody v rámci významného krajinného prvku ze zákona.

K výběru segmentů k ochraně a podpoře niv slouží kategorizace niv. Pro přísnější ochranu a podporu niv v rámci územního plánu byly vybrány ty kategorie, které identifikují hodnotné a potenciálně hodnotné segmenty niv a segmenty niv s potenciálem obnovy nivních funkcí. Jedná se o kategorie:

- nivy s významným zastoupením přírodního biotopu, nivních struktur, zamokřených území či s přírodě blízkými vodními toky (BIO), což jsou hodnotné a potenciálně hodnotné segmenty niv,

- kapacitní úseky vodních toků a bariéry v inundaci zabraňující tlumivým rozlivům při povodních (BAR) – kategorie identifikující úseky vodních toků mimo sídlo s kapacitou koryta větší než Q_2 a bariéry v nivách vodních toků, které lze odstranit či upravit tak, aby byl umožněn rozliv vodního toku do nivy, což je kategorie, v níž lze vytipovat segmenty niv s potenciálem obnovy nivních funkcí, viz níže.

Přísnější ochrana niv spočívá ve výběru segmentů niv do koncepce uspořádání krajiny formou ochrany nezastavěného území. V kategorii BIO je vhodné vymezovat plochy smíšené nezastavěného území, plochy krajinné zeleně, plochy veřejné zeleně, ÚSES apod. a nevymezovat v této kategorii (v plochách nivních biotopů, historických nivních struktur, zamokřených ploch a v plochách navazujících na přírodě blízký úsek toku) zastavitelné plochy.

Na návrh orgánu ochrany přírody a orgánu územního plánování před pořizováním územního plánu či jeho změny je dále podstatné vytipovat a vymezit segmenty niv k obnově nivních funkcí. Jedná se o plochy, které navazují na kapacitní vodní toky, protipovodňové hráze či jiná opatření zužující inundaci (kategorie BAR), ve kterých by měla být umožněna obnova inundace v budoucnu (umožnění odsazení hrází, revitalizace toků, zakládání nivních struktur – postranní ramena, tůň, mokřady). Úseky vodních toků k revitalizaci by měly být vyznačeny v grafické části územního plánu a plochy by opět měly být chráněny formou nezastavěného území.

Hranice údolních niv jako VKP ze zákona by měly být součástí koordinačního výkresu územního plánu. Limitem v koordinačním výkresu jsou také stanovená záplavová území a aktivní zóny záplavových území, které jsou součástí preventivní protipovodňové ochrany sídel. Hranice stanoveného záplavového území nemusí být totožná s hranicí vymezené nivy (viz výše). V grafické části je především nutné zajistit ochranu vybraným segmentům niv formou nezastavěného území a vyznačit úseky toků k revitalizaci. Segmenty niv kategorie BIO a vybrané segmenty na základě kategorie BAR je vhodné začlenit do nivních větví ÚSES.

Vymezení a kategorizaci niv by měl mít urbanista zpracovávající územní plán či jeho změnu k dispozici v rámci územně analytických podkladů, územních studií krajiny či samostatných studií pro vymezení a kategorizaci niv.

3. Diskuse

3.1 Dostupnost dat a jejich přesnost

Metodika vymezení údolních niv je koncipována tak, aby potřebná data byla orgánům samosprávy bezplatně dostupná nebo byla součástí ÚAP. Část datových vrstev je již nyní dostupná bezplatně ke stažení ve vektorové nebo rastrové podobě, naprostou většinu je možné prohlížet přes bezplatné WMS služby, což sice znemožňuje jejich další zpracování v GIS, ale i v této podobě jsou pro práci dostačující. V polovině roku 2023 je plánováno výrazné rozšíření nabídky otevřených dat ČÚZK, tj. vrstvy polohopisu a výškopisu ZABAGED®, ortofotografie, DMR 4G/5G budou volně k dispozici. V případě externího zadání úkolu bude potřebná součinnost OOP při poskytování některých dat, jejichž správa je v kompetenci OOP nebo nejsou běžně dostupná (např. vrstva registrovaných VKP).

Při vymezení a kategorizaci se využívají dostupná data maximální polohové i výškové přesnosti a aktuálnosti. Vzhledem k tomu, že se vychází především z oficiálních zdrojů, jsou data kvalitně spravována, aktualizována, s rozvojem možností mapování periodicky či průběžně zpřesňována a doplněna metadaty. Podrobnější informace o podkladových datech jsou obsaženy v metodikách.

3.2 Nároky na software a obsluhu

Při zpracování metodik se vycházelo z předpokladu, že OOP v rámci ORP, případně externí zpracovatel, bude mít potřebné programové vybavení na vizualizaci a zpracování geografických dat včetně kvalifikované obsluhy. Data jsou k dispozici ve standardních formátech GIS – vektorovém formátu ESRI shapefile (SHP), v některém z běžných rastrových formátů (ESRI grid, TIFF, JPG s georeferencí) nebo v databázích (textové soubory se souřadnicemi objektů). Většina dat je také dostupná přes bezplatné WMS služby.

Pro podrobné vymezení jsou vhodné nejběžnější GIS aplikace (ESRI ArcGIS/ ArcGIS Pro, QGIS aj.) umožňující běžnou manipulaci s prostorovými daty (vi-

zualizace, klasifikace, prostorové analýzy, editace dat a grafické výstupy). Pro případné využití postupů rámcového vymezení je nutné využít pokročilé nástroje pro práci s DMT, např. extenze pro ArcGIS (3D Analyst, Spatial Analyst), qGIS/SAGA GIS, GRASS GIS).

3.3 Časová náročnost podrobného vymezení a kategorizace niv, náročnost zpracování dat

Provést univerzální odhad náročnosti zpracování podrobného vymezení a kategorizace niv je velmi obtížné. Činností, které je potřeba provést ještě před samotným zákresem, při něm i po něm, a jejich náročnost je velmi variabilní v závislosti na schopnostech operátora GIS, znalosti území, dostupnosti, formátu a kvalitě podkladových dat, zvoleném způsobu jejich interpretace a úprav, charakteru území, typu, rozsahu a lokalizace niv, počtu a rozsahu komplikovaných území (urbanizované plochy, lesní oblasti) a s tím související náročnosti terénních šetření, dojezdové vzdálenosti. Proto se pro různá území liší absolutní hodnoty časové náročnosti a stejně tak i poměry náročnosti mezi dílčími činnostmi (viz tab. 4).

Parametr	Modelové území
Rozloha řešeného území	150 km ²
Významné vodní toky	Hlavní tok + přítok, 20 km
Délka evidovaných toků v území celkem	130 km
Délka toků s širokými a přechodnými nivami	25 km
Délka toků s uzavřenými nivami	50 km
Typ toků	Převážně upravené a kapacitní (ohrázované, zahloubené), minimum přírodě blízkých
Charakter okolí toků (pokryv, využití)	Převážně zemědělské, orná půda 75 %, lokální zatravnění 5 %, kompaktní sídla 10 %, ve vyšších částech povodí lesy 5 %, vodní plochy 5 %
Morfologie terénu	Výškově členitý (vlněné území až strže) i plochý
Prostupnost území, cestní síť	Dobrá
Urbanizované plochy	1 větší, 1 menší, 15 malých sídel, kompaktní zástavba, navazující zahrady a záhumenky
Záplavové území	Vymezeno pouze na některých tocích
Přírodně hodnotné lokality	Ojedíněle
Dostupnost a dostatečnost dat	Dobrá, bez problémů
Konzultace a součinnost OOP	Dobrá, bez problémů
Komplikace při vymezení a kategorizaci	Očekávané, běžné

Tab. 3: Hlavní parametry území ovlivňující časovou náročnost, parametry modelového území

Činnost	Rel. čas. náročnost
Přípravné práce – rešerše, zajištění a předzpracování dat, příprava pracovního prostředí	5–15 %
Vymezení hranice niv, vč. stanovení přesnosti a identifikace problémových míst	20–25 %
Kategorizace nivy – pokryv a využití, identifikace hodnotných ploch, bariér	15–20 %
Příprava na terénní šetření, zajištění techniky, mapových podkladů	5–10 %
Terénní šetření	20–40 %
Konzultace výsledků zákresu a šetření	5 %
Zpracování informací z terénního šetření, úpravy vrstev, finalizace	10 %
Celkem	100%

Tab. 4: Relativní časová náročnost dílčích prací na vymezení a kategorizaci niv z hlediska celkového objemu vymezení

Hrubý odhad pro modelové správní území ORP (tab. 3 a 4) činí 160–200 člověko-hodin, v případě komplikovaného terénu nebo absence dat spojenými s náročným terénním šetřením mohou časové nároky výrazně (až násobně) narůstat.

Z odhadu je zřejmé, že nejnáročnější a zároveň hodně časově variabilní je terénní šetření (které generuje i další vícenálady), což je logické, neboť ověření se především týká lokalit vzdálených od komunikací, ve špatně přístupných lesních oblastech, hůře přístupných nivách bez cest apod., pro které nejsou k dispozici dostatečně přesná data či fotografie.

Závěr

Na území ČR jsou nivy doposud vymezovány v rámci samostatných zakázek či v rámci územních studií krajiny a územně analytických podkladů, většinou na úrovni obcí s rozšířenou působností. Vymezení niv se liší z důvodu odlišných přístupů jejich autorů, a to v následujících aspektech:

- vymezení současné (plně funkční) vs. historické (degradované) nivy,
- vymezení niv v urbanizovaných územích,
- vymezení niv v lesích.

Zároveň je třeba poznamenat, že vymezování niv se děje v ojedinělých případech, tj. výjimečně a nesystematicky různými přístupy.

Metodika autorů příspěvku byla pojata tak, aby zahrnovala historické (degradované) nivy, urbanizovaná území i lesy. Důvodem je ochrana potenciálu území pro rozvoj nivních funkcí v rámci pro-

bíhající klimatické změny. K tomu jako základ slouží již v rámci projektu provedené rámcové vymezení niv (zpracované pro nivy významných vodních toků v ČR v celkové délce cca 16 000 km dle vyhlášky č. 178/2012 Sb. MZe), dále pak vektorová polygonová vrstva rámcového vymezení niv s atributy skupiny pravděpodobnosti výskytu nivy a vektorová polygonová vrstva kategorizované nivy s atributy stanovených kategorií. Přesnost vymezení je na úrovni měřítka 1 : 25 000. Výstupem v této části je dále metodika rámcového vymezení, která podrobně celý postup specifikuje.

Souběžně s metodikou rámcového vymezení niv byl zpracováván i Katalog funkcí niv. Tento katalog byl pro správné pojetí metodiky klíčový, protože správná definice funkcí niv přispěla k přesnějšímu geografickému vymezení údolní nivy, ať už k zúžení, či rozšíření.

Na rámcové vymezení navazuje podrobné vymezení niv, které bylo v rámci projektu ověřeno a provedeno na třech pilotních územích – ve správním obvodu ORP Slavkov u Brna, Frýdlant a Hradec Králové. U prvních dvou jmenovaných včetně malých vodních toků bez rámcově vymezených niv. U podrobného řešení bylo provedeno na všech územích terénní šetření. Předpokladem je, že podrobné vymezení niv si budou dle vytvořené metodiky provádět (žadávat) přímo ORP3. Výstupem podrobného vymezení by měla být vektorová polygonová vrstva prostoru nivy pro jednotlivá území ORP ve formátu ESRI shapefile v měřítku 1 : 10 000 (a souřadnicovém systému S-JTSK).

Metodika na vymezování niv má ambici stát se nejen základním odborným pod-

kladem pro vymezování niv vodních toků v ČR. Jedná se sice o odborný, a nikoliv legislativní dokument, i ten však může mít zprostředkovaně využití vymezení a kategorizace niv dle navrhovaného postupu příslušnými orgány státní správy, a to včetně územního plánování. Rámcově vymezené a kategorizované nivy na vodních tocích jsou informačním podkladem pro zásady územního rozvoje a územní plány. Konkrétně je důležitý rozsah významného krajinného prvku chráněného zákonem č. 114/1992 Sb., v platném znění, přírodně hodnotné plochy v nivě, nivy ohrožené či potenciálně ohrožené odběry vod a nivy vhodné k tlumivým rozlivům povodní. Jedná se o segmenty niv, do kterých by měla být směřována opatření k ochraně a podpoře nivních funkcí. V rámci projektu byl vypracován manuál pro využití dat vymezených a kategorizovaných niv v územně plánovacích dokumentacích. Ten je vzhledem k podrobnosti měřítka, ve kterém byly nivy vymezeny a kategorizovány, v rámci územně plánovacích dokumentací vhodným podkladem pro územní plány.

Věříme, že námi navržený postup zajistí jednotné a plošné vymezení niv na území ČR, a to přesto, že je tento postup dobrovolný. Důležitá je nejen kvalitativní úroveň vymezení niv, ale také jejich spojitost. Hlavní výstupy projektu jsou k dispozici na webové stránce <https://projekty.ekotoxa.cz/nivy/>.

Tento text je publikačním výstupem projektu Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva (TA ČR SS01010213) řešeného v období 2020–2023 týmem řešitelů z firem EKOTOXA, s. r. o., DHP Conservation, s. r. o., a GISAT, s. r. o.

Použité zdroje:

- [1] HOŠEK, M. (ed.), CHALOUPKOVÁ, A., FRÉLICH, Z., STEJSKAL, V., KEŠNER, M., TROJÁČEK, P., DUŠEK, J. (2020): *Postupy vymezování, stanovení limitů využití a ochrana niv. Rešerše. Dílčí výstup projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“ (SS01010213) spolufinancovaného se státní podporou TA ČR v rámci programu Prostředí pro život.* 90 str.
- [2] BARTALOŠ, T. (ed.), MIŠUREC, J., KOLOMAZNÍK, J., PAVKA, P., KADLUBIEC, R., TROJÁČEK, P., PAVKOVÁ, K., HOŠEK, M., KEŠNER, M. (2020): *Hodnocení zdrojů dat. Dostupnost a využitelnost dat pro prostorové analýzy. Dílčí výstup projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“ (SS01010213) spolufinancovaného se státní podporou TA ČR v rámci programu Prostředí pro život.* 25 str.
- [3] VĚSTNÍK MŽP (2007): 16. společné sdělení odboru ekologie krajiny a lesa a odboru legislativního k výkladu pojmu „údolní niva“ (§ 3 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny). Ročník XVII, částka 8.
- [4] TROJÁČEK, P. (ed.), PAVKA, P., KADLUBIEC, R., PAVKOVÁ, K., BARTALOŠ, T., HOŠEK, M., KEŠNER, M. (2023): *Metodika vymezování niv. Výstup projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“ (SS01010213) spolufinancovaného se státní podporou TA ČR v rámci programu Prostředí pro život.*
- [5] MŽP. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR pro období 2021–2030 (aktualizace 2021).*
- [6] KADLUBIEC, R. (ed.), PAVKA, P., PAVKOVÁ, K., TROJÁČEK, P., BARTALOŠ, T., HOŠEK, M., KEŠNER, M. (2023): *Návrh*

metodiky rámcového vymezení a kategorizace niv. Dílčí výstup projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“ (SS01010213) spolufinancovaného se státní podporou TA ČR v rámci programu Prostředí pro život. 45 str.

- [7] ROUX, C., ALBER, A., BERTRAND, M., VAUDOR, L., PIÉGAY, H. (2015). „Fluvial Corridor“: a new ArcGIS Toolbox Package for multi-scale riverscape exploration. In: *Geomorphology*. Roč. 242. Str. 29–37.

- [8] KEŠNER, M. (ed.), HOŠEK, M., BARTALOŠ, T., PAVKA, P., PAVKOVÁ, K. (2021): *Katalog funkcí niv. Definice funkcí niv z hlediska různých zájmových skupin a jejich zájmů. Dílčí výstup projektu „Praktické nástroje pro plánování a ochranu VKP údolní niva“ (SS01010213) spolufinancovaného se státní podporou TA ČR v rámci programu Prostředí pro život.*

Použité zkratky:

BPEJ	Bonitovaná půdně ekologická jednotka
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
CEVT	Centrální evidence vodních toků
ČR	Česká republika
ČBÚ	Český báňský úřad
ČGS	Česká geologická služba
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
DMT	Digitální model terénu
ESRI	GIS organizace
EU	Evropská unie
GIS	Geografický informační systém
JPG	Jeden z rastrových formátů souborů
MZe	Ministerstvo zemědělství
MZCHÚ	Maloplošné zvláště chráněné území

MŽP
OOP
ORP
Q₁₀₀

SHP
S-JTSK
SLT
SPÚ
TA ČR
TIFF

TTP
ÚAP
ÚHÚL

ÚSES

VKP
VÚV
VZCHÚ

WMS
ZABAGED®
ZOPK

Ministerstvo životního prostředí
Orgán ochrany přírody
Obec s rozšířenou působností
Záplavové území pro 100letou vodu
Jeden z formátů vektorových dat
Souřadný systém S-JTSK
Soubor lesního typu
Státní pozemkový úřad
Technologická agentura ČR
Jeden z rastrových formátů souborů
Trvalý travní porost
Územně analytické podklady
Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
Územní systém ekologické stability
Významný krajinný prvek
Výzkumný ústav vodohospodářský
Velkoplošné zvláště chráněné území
Webová mapová služba
Základní báze geografických dat
Zákon o ochraně přírody a krajiny

Ing. Michael Hošek
Mgr. Michal Kešner
DHP Conservation, s. r. o.

Mgr. Tomáš Bartaloš
GISAT, s. r. o.

Mgr. Radek Kadlubiec
Mgr. Přemysl Pavka
Mgr. Klára Pavková
Ing. Pavel Trojáček
EKOTOXA, s. r. o.

ENGLISH ABSTRACT

Determination and Protection of the Significant Landscape Element: Floodplain, by Michael Hošek (ed.), Tomáš Bartaloš, Radek Kadlubiec, Michal Kešner, Přemysl Pavka, Klára Pavková, Pavel Trojáček

Since the Act on Nature and Landscape Protection (No. 114/1992 Coll. – ZOPK) which introduced the institute of significant landscape elements (SLE) protection, including the SLE floodplain, entered into force, there have not been sufficient tools developed for its practical implementation. Floodplains, however, represent a landscape element that is difficult to identify in the territory and at the same time is threatened by the development and use of the territory. The aim of the project „Practical tools for planning and protection of the SLE floodplain”, which was implemented in 2020–2023 with the financial participation of the Czech Technology Agency within the „Environment for Life Programme”, was to fill in the gap in the current insufficient planning practice, protection and use of the SLE floodplain. A floodplain determination procedure to be applied by the nature protection authorities (NPAs) was developed and validated. The procedure was complemented by a proposal for categorizing floodplains and identifying their functions, which is crucial for NPA decision-making processes. As a result, NPAs and other governmental authorities were provided by spatial data and methodologies to facilitate the decision-making process in the territory and also to implement the floodplain areas protection in spatial planning. The main outputs of the project are available on the website <https://projekty.ekotoxa.cz/nivy/>.

ÚVOD K TÉMATU NOVÁ SLOVENSKÁ LEGISLATIVA Z OBLASTI STAVEBNÍHO PRÁVA

Územné plánovanie je jediným fungujúcim plánovacím systémom, ktorý napriek turbulenciám pri zmenách po roku 1989 zabezpečil kontinuitu prospektívneho pohľadu na vývoj obcí, miest a regiónov Československa a právnej istoty v území. Vďaka progresívnemu legislatívnemu rámcu koncepcie vznikajúceho v období otvorenosti Pražskej jari, neskôr zakotvenému v zákone č. 50/1976 Zb., Československo nielen potvrdilo svoje miesto po boku Nemecka, Švajčiarska a Rakúska v stredo-európskej priestorovo-plánovacej kultúre, ale tiež bolo schopné bez problémov adaptovať územnoplánovaciu legislatívu na nové spoločenské podmienky po zamatovej revolúcii a rozdelení na dva samostatné štáty. Nové výzvy, problémy a systémové zmeny vo fungovaní a vývoji spoločnosti na prelome 20. a 21. storočia si však vyžiadali rozsiahlejšie zmeny aj v územnoplánovacom systéme, a tak s odstupom niekoľkých rokov po Českej republike aj Národná rada Slovenskej republiky schválila nový legislatívny rámec územného plánovania a stavebného poriadku s platnosťou od apríla 2024. Časový úsek medzi prijatím zákonných úprav a ich uvedením do praxe je spojený nielen s viacerými inštitucionálnymi a technickými prípravami, ale aj so širokou diskusiou o prínosoch, nedostatkoch, rizikách a výzvach implementácie novej legislatívy a tiež o procese jej tvorby, o polohe odbornej verejnosti a politickej objednávky v nej, o poučení, či nepoučení sa z neho a z príkladu z obdobného procesu v Českej republike, o možnostiach úprav a ďalšieho vývoja. A práve v tomto kontexte prináša aj toto číslo časopisu Urbanismus a územní rozvoj rôzne pohľady na novú slovenskú legislatívu, nielen ako rámcovú informáciu o dianí „u susedov“, ale aj ako vstup do širšej kritickej a vzájomne obohacujúcej diskusie v Čechách a na Slovensku.

prof. Maroš Finka, M.Arch., PhD.

NOVÁ LEGISLATÍVA A PROCES JEJ VZNIKU Z POHĽADU TVORCOV

Slavomíra Salajová

Správne nastavené procesy v oblasti povoľovania výstavby na základe správne nastavených procesov územného plánovania sú nevyhnutnou súčasťou zdravo sa rozvíjajúcej spoločnosti. Tento atribút sprevádzal prípravu reformy v oblasti územného plánovania a výstavby, ktorú sa po rokoch neúspešných pokusov podarilo na Slovensku v parlamente schváliť a ktorá by mala vstúpiť do účinnosti v apríli 2024. Cieľom pritom nebolo len zlepšiť konkurencieschopnosť krajiny a prilákanie investícií, ale aj popasovanie sa s novými výzvami spoločnosti. Ako vyzeral legislatívny proces prípravy tejto reformy a čo boli jej základné motivácie? Je dôležité hľadať kompromisy medzi politickými prioritami a víziami a pragmatickými riešeniami? A ako zladať, v prospech efektívneho nastavenia, tak veľmi roztrieštené záujmy, ako je tomu v prípade výstavby?

Reforma v oblasti výstavby je na Slovensku dlhodobou spoločenskou objednávkou. Pokus o reformu bol predmetom každého vládneho zoskupenia a v rokoch 2005, 2009, 2015 a 2019 tieto zámery neboli úspešné, pričom návrhy skončili v rôznych fázach legislatívneho procesu, vrátane stiahnutia návrhu z rokovania Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2015.

Napriek tomu, že pri legislatívnych reformách ide vždy aj o politické rozhodnutia, v procese prípravy reformného zámeru v roku 2021 sa identifikovali tri základné roviny, ktoré mali sprevádzať tento proces, a to v záujme jeho úspešnosti:

1. identifikovanie dôvodov zlyhania predchádzajúcich pokusov,
2. identifikovanie systémových chýb v oblasti územného plánovania a výstavby a hľadanie riešení,

3. nerezignovanie na výzvy, ktorým spoločnosť čelí.

Dôvody zlyhania predchádzajúcich pokusov

Každý predchádzajúci reformný zámer mal tendenciu vychádzať z aktuálneho nápadu a politicky neboli prijaté konsenzy z odborných kruhov na tom, ako by

mala reforma vyzerat'. Vzhľadom na to, že ide o širokú oblasť s množstvom záujmov a stakeholderov, reformy sa pripraviť nepodarilo. Na začiatku bolo teda politické rozhodnutie nadviazať na doterajšiu prácu pracovných skupín a využiť čo možno najviac zo záverov a systémových nastavení, s ktorými bola stotožnená väčšina odbornej verejnosti, ktorá bola zapájaná do jednotlivých predchádzajúcich pokusov o reformu.

Skutočnosť, že reforma v oblasti výstavby aj územného plánovania sa dotýka takmer každého rezortu, predpokladala úzku spoluprácu a súčinnosť. Opakované neúspechy, zložitost' prípravy a úplná absencia dôvery v úspech procesu však boli natoľko demotivujúce, že ani programové vyhlásenie vlády a opakované deklarovanie politického záujmu časti spektra na tejto reforme, nebolo dostatočným motivátorom na efektívnu spoluprácu naprieč štátnou správou a samosprávou. Kľúčové rozhodnutie, ktoré umožnilo reformu naštartovať tak bolo, že sa rezignovalo na komplexnú prípravu legislatívy. Reforma sa naplánovala aj z hľadiska prípravy legislatívy tak, že v prvej fáze sa pripravil návrh zákona o územnom plánovaní a návrh zákona o výstavbe s tým, že po schválení týchto zákonov sa pripraví tzv. zberný zákon – návrh noviel všetkých vyvolaných úprav. A následne sa pripraví všetky potrebné vykonávacie predpisy. Tento proces však mal dopad aj na nastavenie dĺžky legiskvančnej doby, ktorá vo finálnej podobe je od 7. 6. 2022 do 1. 4. 2024, teda takmer dva roky. V súčasnosti prebieha schvaľovací proces zberného zákona v Národnej rade SR, pričom v prípade jeho schválenia, bude jeho legiskvančná doba tiež asi jeden rok. Zároveň začali práce na jednotlivých vyhláškach, prvá o územnoplánovacej dokumentácii je práve vo fáze vyhodnocovania pripomienok z medzirezortného pripomienkovacieho konania. Ďalšie vyhlášky vrátane tej, ktorá bude upravovať podrobnosti o projektovej dokumentácii, by mohli byť zverejnené k polroku 2023.

Jednotlivé reformné zámery boli pripravované spôsobom, že niektorý z problémov, napr. likvidácia čiernych stavieb,

boli zaradené medzi politické priority. Extrémne populistický prístup k riešeniu problému však prirodzene zavrel dvere pred odbornými riešeniami, čo malo za následok nevhodne až nevykonateľne nastavené legislatívne návrhy. Výhodou tejto reformy bolo, že politický vplyv pri tvorbe legislatívy sa nepremietol v agende zákona o výstavbe, ale hlavným politickým motívom bolo priniesť reformou elektronizáciu a digitalizáciu do procesov, a tak celý systém posunúť na novú a lepšiu úroveň. Tento krok určite prispel k schváleniu prvých zákonov a umožnil tak odštartovať reformu.

Systémové chyby vo výstavbe a v územnom plánovaní

Slovensko patrí počtom dní potrebných na získanie stavebného povolenia k najhoršie hodnoteným krajinám spomedzi krajín EÚ (druhé najhoršie hodnotenie) a OECD (najhoršie hodnotenie), pričom náklady spojené so získaním stavebného povolenia sú v SR najnižšie v rámci krajín EÚ a tiež OECD. V celkovom hodnotení sme na 25. mieste z 28 krajín EÚ a spomedzi 34 krajín OECD sme na 33. mieste.¹⁾

Na Slovensku majú všetky ukazovatele získania stavebného povolenia v medzinárodnom rebríčku Doing Business za obdobie rokov 2016 až 2020 zhoršujúcu sa tendenciu. Zvýšil sa počet postupov potrebných na získanie stavebného povolenia o 40 %, vzrástol počet dní na jeho vybavenie o 5 %, náklady stúpili o 100 % a ukazovateľ kontroly kvality stavieb sa zhoršil o 38 %.

Strata medzinárodnej konkurencieschopnosti je čerešničkou na torte neschopnosti Slovenskej republiky dohodnúť sa na reforme v oblasti výstavby. Nedá sa pritom povedať, že ide o dôsledok zlej legislatívy. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (Stavebný zákon) má ako 45 rokov a prijímaný bol v čase iného štátneho režimu. Zo svojej podstaty nemôže zohľadňovať princípy dnešnej výstavby, avšak väčší problém sa javí jeho nedodržiavanie ako jeho dodržiavanie.

Od 1. 4. 2004 sa obce stali stavebnými úradmi, pričom táto pôsobnosť je preneseným výkonom štátnej správy. Druhým stupňom sa stali krajské stavebné úrady, resp. okresné úrady v sídle kraja na základe reformy ESO, ktoré spadajú pod Ministerstvo vnútra SR. Tretí stupeň, metodika a riadenie do 31. 12. 2022 patrilo pod Ministerstvo dopravy a výstavby SR, pričom treba uviesť, že to bolo už štvrté ministerstvo, pod ktoré táto agenda spadala. Od 1. 1. 2023 do nadobudnutia účinnosti nového zákona o výstavbe (1. 4. 2024) ústredným orgánom pre starý stavebný zákon je novozriadený Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR. Uvedená štruktúra je metodicky neriaditeľná. Na Slovensku máme takmer toľko postupov a výkladov stavebného zákona, koľko máme stavebných úradov. Starostovia boli častokrát vystavení situáciám, kedy kvôli politickým záujmom konali rozpore s platnou legislatívou. Podľa správ generálnej prokuratúry o stave zákonnosti sa systematicky oblasť výstavby nachádzala medzi oblasťami s najvyššou mierou nezákonnosti. Už v správe z roku 2004 sa o. i. uvádza, že „v agende stavebného konania, ktorá prešla na obce, často dochádza k porušovaniu zákonov v postupe a rozhodovaní obcí ako stavebných úradov. Prechod kompetencií z orgánu štátnej správy na obce nemal výraznejší pozitívny vplyv na rýchlosť konania, ani na kvalitu rozhodovania.“ V správe z roku 2011 sa už uvádza „... množstvu opatrení prokurátorov v uplynulom období smerujúcich k odstraňovaniu nezákonností v oblasti stavebného konania, možno konštatovať, že situácia v tejto oblasti nielen že sa nezlepšuje, naopak viaceré prokuratúry poukázali na zhoršovanie situácie v tejto oblasti“.

V Správe generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry v roku 2015 a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike sa uvádza: „Stav v oblasti reálneho výkonu pôsobnosti stavebných úradov je neprehľadný a zmätočný. Prenos pôsobnosti stavebných úradov na obce/ mestá sa minul svojmu účelu – zhoršil sa stav zákonnosti, vznikajú absurdné, právnu úpravou nepredvídané situácie (nemožnosť vylúčiť starostu obce ani z kona-

1) THE WORLD BANK. *Doing Business 2020. Region Profile European Union*. Dostupné z: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2020/EU.pdf>.

nia o vlastnom návrhu a pod.), zbytočné prietahy a náklady preposielaním si písomností medzi obcami a spoločnými úradovňami. Nedosiahlo sa priblíženie výkonu tejto štátnej správy bližšie k účastníkom konaní, ani k dotknutému územiu alebo stavbám. Nezabezpečilo sa ani konanie a rozhodovanie orgánom pôsobiacim na mieste samom ako orgánom poznajúcim reálne pomery vo svojom území. Možno preto zotrvať na názore, že výkon pôsobnosti stavebných úradov by sa mal vrátiť späť štátu, a to tým skôr, že boli (novo)zriadené okresné úrady. Obce/ mestá by sa tým výrazne odbremenili a mali by viac priestoru venovať sa výkonu samosprávnych pôsobností. Taktiež by bolo potrebné prijať nový stavebný zákon, so stručne, jasne a prehľadne formulovanými ustanoveniami definujúcimi stavby a iné činnosti v území, ktoré podliehajú povoľovaciemu konaniu podľa stavebného zákona. Je nevyhnutné, aby boli tieto ustanovenia jednoznačné, neumožňujúce rôzny výklad a boli zrozumiteľné aj pre laikov. Právna úprava má byť zrozumiteľná pre nositeľov práv a povinností vyplývajúcich pre nich z tejto právnej úpravy.“

Na základe analýz správ o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky a poznatkov o stave zákonnosti za ostatných 17 rokov možno konštatovať, že nezákonnosť v stavebných veciach sa po prenesení výkonu štátnej správy na obce len prehĺbila a v súčasnosti nabera „absurdné“ rozmery, ktoré súvisia vo všeobecnosti „... najmä s tým, že v menších obciach je problematické zabezpečiť, predovšetkým z hľadiska finančného, odborný personál, ktorý by kvalifikovane vybavoval administratívu súvisiacu s postupmi a rozhodovaním starostu, ale aj s tým, že v pravidelných intervaloch dochádza k obmene volených zástupcov občanov do orgánov samosprávy. Ďalší dôvod vyplývajúci zo získaných poznatkov prokuratúr, na ktorom je možné i naďalej zo všeobecnene vo vzťahu k obciam zotrvať, spočíva v nedostatočnom pochopení účelu a zmyslu právnej úpravy a povinnosti jej rešpektovania tak v oblasti územnej samosprávy, ako aj v oblasti preneseného výkonu štátnej správy. Na tom sa však podieľa aj neprehľadná právna úprava a množstvo pôsobností prenesených na obce. Je všeobecne známou skutočnosťou, že najmä u obcí nie je reálne, aby

odborne a materiálne dokázali zabezpečiť výkon všetkých pôsobností.“

Z analýz správ prokuratúry tak kontinuálne vyplýva, že prvým krokom k riešeniu stavu zákonnosti v stavebných veciach je vrátiť späť prenesený výkon štátnej správy, zjednodušiť a sprehľadniť celý proces, vrátane práv a povinností dotknutých orgánov, ako aj účastníkov konania.

V analýze Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky Stavebné konania – dlho(-dobo) a stále po starom, Národný kontrolný úrad, komentár 2/2022 je o. i. uvedené: „NKÚ SR zistil, že v 58 % kontrolovaných obcí príjmy zo štátneho rozpočtu, určené na úhradu preneseného výkonu štátnej správy, nepostačovali na pokrytie súvisiacich výdavkov. Skutočné výdavky boli u kontrolovaných subjektov kryté dotáciou zo štátneho rozpočtu na úhradu súvisiacich nákladov v rozmedzí od 35 do 100 % [NKÚ SR, 2015]. Na nedostatočné zdroje financovania preneseného výkonu štátnej správy na úseku stavebného poriadku v niektorých samosprávach upozornila aj kontrola v roku 2020 [NKÚ SR, 2021a]. Vo viacerých prípadoch NKÚ SR zistil, že samotné obce pri svojich stavbách nemali stavebné povolenie či neplnili si ohlasovaciu povinnosť [NKÚ SR, 2020], [NKÚ SR, 2016], [NKÚ SR, 2013]. Kontroly ďalej zistili, že obce nemali na niektoré realizované stavby vydané stavebné povolenie, nezriadili stavebný dozor, nevedli stavebný denník a nemali vydané kolaudačné rozhodnutia o užívaní stavby [NKÚ SR, 2012a], [NKÚ SR, 2012b]. V ďalšom prípade obec nepostupovala v súlade s rozhodnutím príslušného okresného úradu pri vydávaní oznámenia – k ohláseniu stavebných úprav [NKÚ SR, 2017].“

Na Slovensku je zaužívanou praxou, že samotné obce ako stavebné úrady nedoroziaujú procesné postupy. Zároveň dá sa povedať, že je všeobecne známe, že štát nepokrýva všetky náklady stavebných úradov na prenesený výkon štátnej správy.

Už pôvodný zákon v roku 1976 predpokladal, že územné rozhodnutie bude dočasným právnym inštitútom pre tie územia, ktoré nemajú územnoplánovaciu dokumentáciu. Z tohto inštitútu sa však postupne stal základný nástroj rozhod-

vania v území, ktorý navyše začal nahrádzať kontinuálne územné plánovanie.

Pri príprave reformy sa tak dnešná štruktúra konajúcich orgánov vyhodnotila ako problematická nielen z hľadiska prietahov v konaniach a nezákonnosti a netransparentnosti (ako poukazujú správy generálneho prokurátora či Najvyšší kontrolný úrad SR), ale najmä ako brzda prirodzeného systémového nástroja na územný rozvoj, ktorým je originálna pôsobnosť – územné plánovanie. Dnes sú dôsledky fatálne, nielenže nám chýbajú generácie územných plánovačov, verejnosť stratila resp. po zmene režimu nenadobudla ani všeobecnú znalosť, čo to je územné plánovanie a ako v rámci tohto inštitútu demokraticky participovať na správe územia, ale vznikli nám infraštruktúrne dlhy, či v dopravných alebo iných líniových stavbách alebo občianskej vybavenosti, ale aj v bývaní (len v Bratislave chýba 40-tisíc bytov).

Predmetom reformného zámeru tak jednoznačne bolo odstrániť tento systémový problém. Zriaďuje sa nový ústredný orgán štátnej správy na úseku územného plánovania, výstavby a vyvlastňovania – Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR, ktorý bude mať osem regionálnych úradov a možnosť zriaďovania ďalších pracovísk regionálneho úradu.

Ďalším identifikovaným systémovým nedostatkom boli duplicitné, prípadne triplicitné konania. Tým, že sa územné rozhodnutie stalo základným konaním, na ktoré sa viazalo konanie o stavebnom povolení, tak stavebník de facto dvakrát konal o tom istom návrhu len v inom stupni projektovej dokumentácie, ale s tými istými procesnými nástrojmi. V prípade stavieb, ktoré podliehajú posudzovaniu vplyvom týmto konaniam ešte predchádzalo tzv. konanie EIA. Je prirodzené, že už len z hľadiska plynutia času vznikajú objektívne skutočnosti na zmenu pôvodného stavebného zámeru, a tak vznikla Hlava 22, ktorá dĺžkou procesov začala na seba nabaľovať zmenové konania.

Reforma vo výstavbe tak je postavená na jednom konaní, v ktorom sa mali koncentrovať všetky právom chránené záujmy, aby sa čo možno v najkratšom čase vyhodnotili.

Hlavné prínosy a benefity zákona č. 200/2022 Z. z. o územnom plánovaní oproti súčasnemu stavebnému zákonu

V prvom rade ide o zmenu základného nastavenia zákona z prevažne určovacieho, „príkazného“ na „umožňovací“, to znamená, že funkčná a priestorová regulácia územného rozvoja bude definovaná limitne, pričom všetko, čo limit neprekročí alebo naopak splní minimálny, bude prípustné.

Ťažisko regulácie sa presúva z regulácie funkčného využívania, ktoré bolo vlastne centrálne plánovanému hospodárstvu, na reguláciu priestorového usporiadania, čo je aj trendom vo svete.

Škála „povinných“ záväzných regulatívov sa jednak zúži a jednak zjednotí tak, aby boli univerzálne súčasťou všetkých stupňov územnoplánovacej dokumentácie na celom území SR a bol na najvyššiu mieru eliminovaný ich rôznorodý vklad a manipulácia.

Zjednodušuje sa proces obstarávania, spracovania, prerokovania a schvaľovania zadania územnoplánovacej dokumentácie, ktorý predstavuje v súčasnosti zbytočnú časovú a finančnú záťaž pre samosprávy a v podstate kopíruje celý proces vlastnej územnoplánovacej dokumentácie akoby v jej „predkole“.

Významne sa zostruční záväzná časť územnoplánovacej dokumentácie, ktorou bude v grafickom vyjadrení výkres priestorovej a funkčnej regulácie rozvoja územia (regulačný výkres – RV) a v textovo-tabuľkovom vyjadrení regulačné listy (RL) pre jednotlivé priestorovo-funkčné celky vyznačené na regulačnom výkrese; ostatná grafická a textová časť je súčasťou informatívnej časti územnoplánovacej dokumentácie, v ktorej sú výkresy jednotlivých zložiek úz. rozvoja (najmä ŽP, doprava, technická infraštruktúra, urbanistická koncepcia a pod.) a text, ktorý bližšie vysvetľuje dôvody a podrobnosti riešenia, sumarizuje podklady a pod.

Zjednotením a zostrúchnením záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie sa zníži jej finančná a časová náročnosť, či už pri obstaraní novej alebo jej aktualizácii zmenami a doplnkami.

Zavedením nového stupňa územnoplánovacej dokumentácie – územného plánu mikroregiónu obstarávaného samosprávnymi krajinami, po dohode s dotknutými obcami, sa významne zvýši dostupnosť územnoplánovacej dokumentácie pre mnohé obce, ktoré sú súčasťou rôznych prírodných, sociálno-kultúrnych, urbanizovaných celkov a priestorov a pod. Čím by mohlo dôjsť aj k riešeniu pokrytia územia územnoplánovacou dokumentáciou, ktorá dnes chýba asi na 50 % územia.

Významnou zmenou je aj harmonizovanie procesov posudzovania vplyvov strategického dokumentu a spracovania územnoplánovacej dokumentácie, ako aj zozáväznenie záverečného stanoviska z procesu posudzovania vplyvov. Takto sa hneď na začiatku procesu, už pri plánovaní, nastavi budúce využívanie územia s ohľadom na vplyvy na životné prostredie, čím dôjde aj k predvídateľnejšiemu prostrediu pre budúce investície, ale aj hľadanie riešení potrebného rozvoja spoločnosti.

Hlavné prínosy a benefity zákona č. 201/2022 Z. z. o výstavbe oproti súčasnemu stavebnému zákonu

Základným rozdielom, ktorý znamená systémovú zmenu, je späťvzatie preneseného výkonu štátnej správy.

Problémy v dlhotrvajúcich konaniach sú dnes spôsobené jednotlivými procesnými krokmi, ktoré musí stavebník absolvovať, čo ale v konečnom dôsledku len prináša opakovanú administratívnu záťaž a nakoniec sa stráca efekt vzájomného posúdenia všetkých vplyvov. Navrhovaný režim je postavený na princípe jedného konania – jedného povolenia. To znamená, že v jednom povoľovacom konaní, ktorého výsledkom je rozhodnutie o povolení stavby, si musí stavebník obhájiť stavebný zámer voči všetkým ostatným reguláciám a verejným či súkromným záujmom. Ak nie je návrh stavebníka s nimi v rozpore, tak proces bude prebiehať bez zbytočných administratívnych zdržaní. Ak sa vyskytnú rozpory, tak o všetkých, vrátane námietok účastníka konania rozhodne stavebný úrad. Nestratia sa teda z procesu žiadne potrebné procesné úkony alebo vecné posúdenie návrhu stavby, ale racionalizuje sa celý postup.

Významným benefitom je aj integrácia s posudzovaním vplyvov pri stavbách, pri ktorých je potrebné uskutočniť aj posudzovanie vplyvov na životné prostredie, tzv. EIA proces. Opäť výsledkom jedného posúdenia je najlepšie možné vyhodnotenie vzájomných vplyvov vrátane vplyvov na životné prostredie. Špecializovaným stavebným úradom by sa tak mali stať úrady podliehajúce rezortu životného prostredia

Zákon o výstavbe výrazne mení podmienky výstavby tým, že neumožňuje tzv. dodatočné povolenie stavby, ktoré poznáme dnes ako najviac zneužívaný inštitút tými stavebníkmi, ktorí nechcú rešpektovať pravidlá. Treba ale priznať, že komplikovanosť procesov dnes a ľahšia cesta odporu cez dodatočné povolenie stavby bola tiež slabinou dnešného zákona, ktorá viedla k zneužívaniu tohto inštitútu. V budúcnosti nebude možné žiadne dodatočné povolenie. Jednoducho stavebník musí získať príslušné ohlásenie alebo povolenie pred tým, ako začne uskutočňovať stavebné práce, inak sa vystavuje riziku odstránenie nepovolennej stavby či časti stavby.

Špecializovaná štátna správa bude mať pozitívny vplyv aj na riešenie problému čierne stavieb. Dnes sa jednoducho čierne stavby neodstraňujú, z procesných, finančných, ale jednoducho častokrát aj politických dôvodov. Zmena verejnej správy, ale aj zjednodušenie výkonu rozhodnutia pri odstraňovaní nepovolených stavebných prác, by tento stav mala zmeniť. Zavedenie záložného práva na pozemok vo vlastníctve vlastníka čiernej stavby, riziko nariadenia odpojenia od sietí, ale dúfajme, že aj avizované rozpočtované prostriedky na reálne odstraňovanie, by mali odstrániť aj dnešný problém chýbajúcich financií na odstraňovanie čiernych stavieb.

Právna úprava sa musí vysporiadať aj s čiernymi stavbami vzniknutými v minulosti, t. j. pred účinnosťou zákona o výstavbe – tu treba priznať, že žiadne radikálne riešenie nie je dobrým riešením. Zákon o výstavbe preto pozná osobitné konanie o preskúmaní spôsobilosti na užívanie takejto stavby, pričom v tomto konaní sa musí preukázať, že čierna stavba nestojí bez súhlasu na cudzom pozemku, nie je v rozpore s chránenými verejnými záujmami a ani nie je postavená tak, že by ohrozovala život či zdravie.

Zákon reflektuje dnešnú dobu aj v precizovaní povinností a zodpovedností subjektov zúčastnených na procese – či už projektantov, zhotoviteľov, stavebného dozora alebo stavbyvedúceho, a to nielen voči úradom, ale aj voči stavebníkovi.

Fungovanie informačného systému územného plánovania a výstavby bude základom budúcej potrebnej digitalizácie. Dnes v procesoch výstavby, ale aj územného plánovania informatizácia takmer neexistuje.

Výzvy, ktorým spoločnosť čelí

Reforma v oblasti výstavby a územného plánovania sa popasovala s dvoma základnými výzvami:

1. nevyhnutné reflektovanie zmeny klímy a ochrany životného prostredia vo všeobecnosti,

2. digitalizácia a informatizácia spoločnosti.

Z procesu prípravy zákonov, ale aj s ohľadom na schválené znenia, sa dá povedať, že hovoríme o „najzelenejších“ zákonoch v rámci doterajších reformných zámerov. V procese územného plánovania došlo k zozáväzneniu záverečného stanoviska z posúdenia územnoplánovacej dokumentácie ako strategického dokumentu (tzv. SEA) a k harmonizovanému postupu orgánu územného plánovania o orgánu posudzovania vplyvov. A v prípade zákona o výstavbe a najmä po schválení vyvolaných úprav v zákone o posudzovaní vplyvov na životné prostredie nám vznikne integrované konanie o posúdení vplyvov (tzv. EIA) a konania o stavebnom zámere. Docieli sa tak, aby nebol rozdiel medzi posudzovanou a povolenou projektovou dokumentáciou stavebného zámeru. V oboch zákonoch sú

premietnuté v rámci povinností jednotlivých subjektov aj povinnosti, ktoré súvisia s reflektovaním či už zmeny klímy, ochranou životného prostredia či umiestňovaním zelenej infraštruktúry.

Príprava reformy vo výstavbe a územnom plánovaní bez prípravy informačného systému, ktorý má byť zároveň základným dátovým zdrojom, nástrojom elektronizácie a postupnej automatizácie procesov s využitím digitálneho obrazu krajiny, by dnes už ani nebolo hospodárne a efektívne. Z pohľadu úspešnej implementácie zákonov, bude úlohou novozriadeného Úradu pre územné plánovanie a výstavbu SR dobre nastaviť funkcionality informačného systému tak, aby nielen užívateľsky prijateľne bežali základné administratívne procesy, ale postupne systém ponúkal automatizované verifikácie či dostatočné množstvo správnych informácií o danom území, prípadne stavbe.

*Mgr. Slavomíra Salajová
externá poradkyňa pre oblasť stavebnej legislatívy
Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky*

ENGLISH ABSTRACT

New Legislation and the Process of its Development from the Perspective of the Authors, by Slavomíra Salajová

Properly set processes in the field of giving a construction permit based on properly set processes of spatial planning form an essential part of a healthy developing society. This attribute accompanied the preparation of the reform in the field of spatial planning and construction, which, after years of unsuccessful attempts, managed to be approved in the Slovak parliament and is expected to come into force in April 2024. The aim was both to improve the country's competitiveness and attract investment and to address the new challenges of society. What was the legislative process for this reform development like and what was its primary motivation? Is it important to seek compromises between political priorities and visions and pragmatic solutions? How to reconcile, for the sake of an efficient setting, interests as highly fragmented as those of the construction process?

PERSPEKTÍVY ÚRADU A IMPLEMENTÁCIA NOVEJ LEGISLATÍVY

Roman Skorka

Pôvodný stavebný zákon, tzv. päťdesiatku, po viac ako 40-ročnej účinnosti a viacerých úpravách vystriedajú nové predpisy, ktorých účinnosť je naplánovaná na apríl 2024. V dôsledku schválenia nových predpisov možno očakávať zásadné zmeny, ktorými sú najmä zmena kompetencií vo výstavbe, harmonizácia procesov územného plánovania a zavedenie jednotných štandardov pre obsah ÚPD, optimalizácia a integrácia procesov povoľovania, skrátenie celkovej dĺžky, metodická a výkladová centralizácia, elektronizácia konaní a postupná digitalizácia. Nositeľom reformy je v súčasnosti novozriadený Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky, ktorý už teraz, okrem prípravy implementácie reformy, plní úlohy ústredného orgánu štátnej správy pre konania vedené podľa ešte účinného „starého“ stavebného zákona. Ako prebieha implementácia, čo je potrebné ešte vykonať a v akom stave je informačný systém, ktorý má byť nosným prvkom reformy?

Na úvod príspevku by bolo pravdepodobne vhodné začať výpočtom dôvodov, pre ktoré bolo potrebné pristúpiť k reforme územného plánovania a výstavby a ktoré viedli jej tvorcov a lídrov k jej príprave. Dôvodov by bolo hneď niekoľko, ako napr. zastaralá a príliš často menená legislatíva nereagujúca na súčasnú situáciu, neefektívne a duplicitné úkony, vyjadrovania a konania alebo nedostatočné územné plánovanie, nezákonné rozhodovanie a s tým súvisiaca kvalita preneseného výkonu štátnej správy a pod. Analýzou každého jednotlivého dôvodu a jeho príčinou by sme mohli stráviť naozaj pekný čas, no v tejto chvíli by to už, podľa môjho názoru, nebolo prínosom a je potrebné sa posunúť.

Rokmi požadovaná, opakovane pripravovaná a občas až frustrujúco dlho odkladaná reforma územného plánovania a výstavby dostala v priebehu roka 2022 jasné základy v podobe schválených nových legislatívnych predpisov. Len príprava, prerokovanie a s tým súvisiace schvaľovanie návrhov zabralo stovky hodín práce, avšak napriek pocitu úspechu, ktorý sa dostavil, je potrebné mať na zreteli, že ide len o úplný začiatok. Reforma nie je populárnou témou, práve naopak, je behom na dlhú trať, ktorý, ak má byť úspešný, vyžaduje postupnú implementáciu, ktorej pozitívne výsledky sa dostavia najskôr po rokoch.

Schválením novej legislatívy predala Národná rada Slovenskej republiky pomyselnú štafetu novozriadenému Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky (úrad). Úrad započal svoje pôsobenie k 1. júnu 2022 a pristúpil k plneniu zverených úloh, medzi kto-

ré patrí najmä pôsobnosť podľa jestvujúceho stavebného zákona, implementácia novej legislatívy – zriadenie regionálnych pobočiek, presun kompetencií, materiálno-technické a personálne zabezpečenie, elektronizácia procesov až po digitalizáciu prostredníctvom informačného systému a pod.

K 1. januáru 2023 čelil úrad prvej skúške, ktorou bol presun pôsobnosti, tzv. delimitácia z Ministerstva dopravy Slovenskej republiky na úrovni ústredného orgánu štátnej správy pre oblasti územného plánovania, okrem ekologických aspektov; výstavby a vyvlastnenia. Viem, zniesť to jednoducho – dva ústredné orgány štátnej správy si medzi sebou „presunú“ kompetencie, na tom predsa nemôže byť nič náročné. Áno, priznávam, že keby som nemal osobnú, hoc len parciálnu, skúsenosť s delimitáciou, zastával by som úplne rovnaký názor. Čo je však dôležitejšie, je výsledok – dovoľm si tvrdiť, že úrad delimitáciu úspešne zvládol a k jej účinnosti vykonáva pôsobnosť tak, ako mu určuje zákon. Ani tu však neradno ostať stáť na mieste.

V súčasnosti úrad pripravuje zriadenie regionálnych pobočiek, ktoré budú podľa zákona o územnom plánovaní sídliť v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove, Trenčíne, Trnave a v Žiline. Regionálne pobočky budú vykonávať pôsobnosť v rámci prvostupňových a druhostupňových konaní vo výstavbe, teda vydávať rozhodnutia o povolení stavby, overovať projekt stavby, vydávať kolaudačné osvedčenie, vydávať potvrdenie o ohlásení, vykonávať štátny stavebný dozor a iné súvisiace úkony pod-

ľa zákona o výstavbe. Okrem týchto činností budú takisto vykonávať pôsobnosť príslušného orgánu pre konania o odňatí vlastníckeho práva, obmedzení vlastníckeho práva k pozemku alebo k stavbe, zriadení, obmedzení, zrušení práva zodpovedajúceho vecnému bremenu k pozemku alebo k stavbe, obmedzení, zrušení práv tretích osôb k pozemku alebo k stavbe, ak je to nevyhnutné pre uskutočnenie stavby alebo opatrenia v nevyhnutnej miere, vo verejnom záujme a takisto pôsobnosť v rámci územného plánovania – vydávanie vyjadrení k návrhu zadania a k návrhu záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie, poskytovanie odbornej pomoci orgánom územného plánovania, odborne spôsobilým osobám obstarávacím územnoplánovacie podklady alebo ich spracovateľom atď. Pri príprave regionálnych pobočiek je nevyhnutné vychádzať z čo najkvalitnejších dát/ štatistických údajov, ktorých výpovednú hodnotu, resp. využiteľnosť však značne skresľuje úprava pôsobnosti na úseku výstavby. Zavedením špeciálneho stavebného úradu, ktorý podľa aktuálne platného stavebného zákona nevykonáva pôsobnosť stavebného úradu, nie je možné exaktne určiť, pre aký počet stavieb bude príslušná regionálna pobočka úradu a pre aký špeciálny stavebný úrad. Regionálne pobočky musia byť zriadené k účinnosti nových predpisov, ktorou je 1. apríl 2024.

K tomuto dátumu musí prebehnúť aj druhá delimitácia, tentokrát z Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, konkrétne z okresných úradov v súčasnosti vykonávajúcich pôsobnosť na vyššie uvedených úsekoch, ktorých pôsobnosť prešla pod úrad.

Pre potrebu zabezpečenia legislatívneho prostredia musí úrad ustanoviť všeobecne záväznými právnymi predpismi/ vyhláškami nasledovné:

- štandardy a metodiku spracovania územnoplánovacej dokumentácie,
- všeobecné požiadavky na priestorové usporiadanie územia a funkčné využívanie územia a územnotechnické požiadavky na výstavbu,
- obsah a formu žiadosti o zápis do registra odborne spôsobilých osôb a spôsob overenia odbornej spôsobilosti,
- podrobnosti o rozsahu, štruktúre, forme a spôsobe evidencie údajov v informačnom systéme a o obsahu elektronického výpisu z informačného systému,
- vzory formulárov používaných informačným systémom,
- formu a náležitosti jednotlivých druhov podaní a rozhodnutí stavebného úradu,
- podrobnosti o členení stavieb,
- podrobnosti o druhoch, obsahu a forme dokumentácie stavby, vrátane podrobností o spôsobe prerokovania návrhu stavebného zámeru, vyhodnotenia pripomienkového konania, správe z prerokovania návrhu stavebného zámeru a priebehu kolaudácie,
- všeobecné technické požiadavky na výstavbu a požiadavky na bezbariérové navrhovanie a užívanie stavieb, vrátane požiadaviek na prevádzku staveniska,
- podrobnosti o výkone geodetických a kartografických činností vo výstavbe.

Pre prvý návrh vyhlášky v súčasnosti prebieha štandardný legislatívny proces, ktorý je v štádiu medzirezortného pripomienkového konania, pričom sa očakáva, že zvýšené budú k dispozícii v priebehu tohto kalendárneho roka.

Čo však už nie je predmetom štandardného legislatívneho procesu je tzv. zberný zákon – zákon, ktorý obsahuje úpravy/novely desiatok súvisiacich samostatných predpisov (Cestný zákon, Banský zákon, zákon o obecnom zriadení, zákon o hlavnom meste, Živnostenský zákon, zákon o správnych poplatkoch, zákon o civilnom letectve, zákon o verejných prácach, zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a mnohé iné), ktoré sú vyvolané schválením novej legislatívy. Tento zberný zákon obsahuje okrem, dovoľm si tvrdiť, „technických úprav“, ktorými sú napr. zjednotenia pojmov, termínov, procesov a pod. aj

„konceptné“ zmeny, medzi ktoré patrí návrh na vytvorenie integrovaného konania, ktorého obsahom má byť posúdenie vplyvu stavby, ktorou je navrhovaná činnosť a konanie podľa zákona o výstavbe, konkrétne konanie o stavebnom zámere. Zberný zákon prešiel prvým čítaním Národnej rady SR.

Nemenej dôležitým pilierom reformy je elektronizácia procesov, ktorá má postupne prejsť až do úplnej digitalizácie/ automatizácie. Dôležitým komponentom piliera je zriadenie nadrezortného informačného systému verejnej správy, určeného na plnenie úloh územného plánovania a plnenie úloh vo výstavbe. Informačný systém sa v súčasnosti vyvíja a niektoré jeho súčasti sú predmetom „proof of concept“ (štúdie uskutočniteľnosti), na ktorej úrad spolupracuje s Technickou univerzitou v Košiciach. Informačný systém a jeho funkcionality budú nasadzované postupne, plná funkčnosť sa predpokladá až okolo roku 2030 (v závislosti od dostupnosti jednotlivých dátových vrstiev), pričom k 1. aprílu 2024 musí byť k dispozícii v „základnej funkcionality“, ktorá bude pokrývať plnenie úloh vyplývajúcich zo zákona, najmä zabezpečenie priebehu administratívneho konania.

Ako som spomenul na začiatku, schválenie novej legislatívy bolo náročným, no stále len prvým krokom reformy. Jej implementácia predstavuje dlhú cestu, ktorá nebude jednoduchá a určite bude obsahovať nejaké zakopnutia, no vieme, kam sa chceme dostať.

Kompetenčné rozdelenie v oblasti výstavby

Orgánmi štátnej správy vo výstavbe sú:

- Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky (ďalej len úrad),
- špeciálne stavebné úrady.

Úrad zriaďuje stále regionálne úrady (regionálny stavebný úrad) s určenou pôsobnosťou podľa územného obvodu (kraj), v ktorom sa majú vykonávať stavebné práce. Úrad môže v prípade potreby zriadiť aj pracovisko regionálneho úradu (vysunuté pracovisko, napr. na okresnej úrovni). Úrad rozhoduje o odvolaní proti rozhodnutiu regionálneho stavebného úradu.

Špeciálnym stavebným úradom je:

- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky pre stavby pre obranu štátu,
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky pre stavby pre bezpečnosť štátu,
- Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky pre stavby Zboru väzenskej a justičnej stráže,
- Úrad jadrového dozoru Slovenskej republiky pre stavby jadrových zariadení a stavby súvisiace s jadrovým zariadením,
- orgán štátnej správy v pôsobnosti Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky pri stavbách, ktoré sú predmetom zisťovacieho konania alebo predmetom posudzovania vplyvov na životné prostredie, stavbách v režime integrovaného povoľovania a kontroly znečisťovania životného prostredia a pri vodných stavbách, okrem stavieb jadrových zariadení a stavieb súvisiacich s jadrovým zariadením,
- obvodný banský úrad pri banských dielach a banských stavbách pod povrchom a pri stavbách na povrchu, ktoré bezprostredne slúžia prevádzke banských diel a banských stavieb pod povrchom, a to ťažných vežiach, jamových budovách, strojojnách ťažných strojov a ventilátorovniach a pri stavbách skladov výbušnín, výbušných predmetov a municie okrem skladov výbušnín, výbušných predmetov a municie, ktoré sa nachádzajú v uzavretom areáli stavieb pre obranu štátu a stavieb pre bezpečnosť štátu, ako aj pri stavbách v povrchových lomoch, pieskovniach a štrkoviskách okrem tých, ktoré sú národnými kultúrnymi pamiatkami, stavby v pamiatkovej rezervácii a stavby nachádzajúce sa na území zapísanom do Zoznamu svetového dedičstva za podmienok ustanovených v medzinárodnej zmluve.

Špeciálny stavebný úrad je príslušný konať aj vo veciach odvolania a výkonu štátneho stavebného dohľadu.

Dotknutý orgán

Dotknutým orgánom je orgán verejnej správy, ktorý je správnym orgánom alebo ústredným orgánom štátnej správy chrániaci záujem podľa právneho predpisu ako dotknutý orgán, ak tento záujem môže byť navrhovanou stavbou, zmenou stav-

by alebo odstránením stavby dotknutý a ktorý je vedený v informačnom systéme (ktorého správcom je úrad).

Dotknutý orgán chrániaci záujem podľa osobitného predpisu môže byť príslušným na vydanie rozhodnutí alebo súhlasov potrebných pre budúce zhotovenie stavby. Dotknutým orgánom je aj Ministerstvo vnútra Slovenskej repub-

liky, ak navrhovanou stavbou, zmenou stavby alebo odstránením stavby by mohli byť dotknuté záujmy stavieb pre bezpečnosť štátu v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Dotknutý orgán je povinný v rozsahu svojej pôsobnosti:

- poskytnúť údaje a informácie potrebné na vypracovanie stavebného zámeru,

- vydať záväzné stanovisko k stavebnému zámeru,
- vydať doložku súladu projektu stavby s podmienkami určenými v záväznom stanovisku vydanom k stavebnému zámeru, ak si to v záväznom stanovisku vyhradil,
- vydať záväzné stanovisko ku kolaudácii stavby.

*Ing. Roman Skorka
generálny riaditeľ pre výstavbu a vyvlastňovanie
Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky*

ENGLISH ABSTRACT

Perspectives of the Authority of New Legislation Implementation, by Roman Skorka

The current Building Act, the so-called „Act Fifty“ is going to be replaced by new regulations which are scheduled to come into force in April 2024 after more than 40 years in force and several modifications. As a result of the approved new regulations, major changes can be expected, which bring mainly a change in the competencies in construction, harmonization of spatial planning processes and the introduction of uniform standards for the content of planning documents, optimization and integration of the building permit processes, reduction in the overall length, methodological and interpretative centralization, computerization of the procedures and gradual digitalization. The carrier of the reform is currently the newly established Authority for Spatial Planning and Construction of the Slovak Republic, which already now, in addition to preparing the reform implementation, performs the tasks of the central state administration body for proceedings conducted under the currently effective „out-of-date“ Building Act. What stage is the implementation in, what still needs to be carried out and what is the actual state of the information system, which is supposed to form the backbone of the reform?

ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ

Č. 200/2022 Z. z.

Jelena Hudcovská

Konečne prišla na svet nová legislatíva v oblasti územného plánovania a výstavby. Po mnohých pokusoch a rokoch čakania. Zákon o územnom plánovaní (ďalej ZÚP) a zákon o výstavbe (ďalej ZOV) vstúpia do účinnosti 1. apríla 2024. Boli sme oslovení redakciou časopisu vyjadriť sa k zákonu o územnom plánovaní, no bez overenia zákona praxou to považujeme možno za nadmernú odvahu. Napriek tomu by sme radi podčiarkli prínosy tohto legislatívneho počínu a poukázali na možné problémy porovnávajúc ustanovenia ZÚP so stavebným zákonom č. 50/1976 Zb. (ďalej SZ) a z pohľadu skúseností pracovníka štátnej správy, pohľadu voleného zástupcu miestnej samosprávy, aj obstarávateľa územnoplánovacích podkladov a dokumentácií.

Mnoho vecí sa nám v novej legislatíve páči, najviac zavedenie informačného systému územného plánovania a výstavby, je však zopár oblastí, ktoré považujeme za najmenej diskutabilné, a to najmä

- príprava novej legislatívy nie ústredným orgánom štátnej správy, ktorý ju má podľa kompetenčného zákona v pôsobnosti, vrátane rozdelenia pôvodného spoločného zákona na dva nezávislé,
- nie troj-, ale de facto štvorstupňová organizácia verejnej správy v oblasti ÚP,
- príliš optimistické nastavenie zákona voči reálnym podmienkam SR,
- úplne chýbajúca „ekonomika“ v ZÚP – nevyužitá šanca lepšie prepojiť územné a regionálne plánovanie,
- „právnické nedokonalosti“, ako používanie nejednotnej terminológie, oslabenie práv vlastníkov, miestami chýbajúce lepšie štruktúrovanie zákona (najviac pri prerokovaní územnoplánovacej dokumentácie), čo vyvoláva problém orientovať sa v ňom rýchlo a s porozumením.

Prvým veľkým prekvapením je, že ZÚP nepripravil kompetentný rezort, Ministerstvo dopravy SR. Prípravu oboch zákonov si osvojil podpredseda vlády pre legislatívu, preto sme dúfali, že z jeho rúk vyjde moderný zákon prepojený na regionálny rozvoj, pretože úzka súvislosť realizácie záväzných regulatívov s jej ekonomickou podporou je zrejmalá. Tiež sme dúfali, že tím podpredsedu vlády bude klásť väčší dôraz na právnu istotu územného plánovania (ÚP) a že z novej právnej úpravy vypadnú znaky rozkošateného štátneho paternalizmu, ktorý v demokratickej spoločnosti nemá čo hľadať, a tak ďalej.

Druhým prekvapením je, že pôvodný stavebný zákon č. 50/1976 Zb. bol rozlúpnutý na zákon o územnom plánovaní č. 200/2022 Z. z. a zákon o výstavbe č. 201/2022 Z. z. Z pohľadu členenia v SZ existovala územnoplánovacia a stavebná časť. V čase jeho vzniku jestvovala iba štátna správa, ktorá vykonávala všetky činnosti podľa zákona. Po roku 1990 sa stalo rozhranie medzi časťami zákona problematické. Podľa „Nižňanského reformy verejnej správy“ územné plánovanie sa stalo originálnou kompetenciou samospráv, pričom aj územné rozhodovanie patrí v SZ do časti Územné plánovanie. Zatiaľ čo povoľovanie stavieb je preneseným výkonom štátnej správy, pričom územné rozhodovanie v skutočnosti vykonávajú stavebné úrady ako súčasť povoľovania stavieb. Uvedený paradox bol v novej legislatíve odstránený a územné rozhodovanie sa pod „krycím menom“ stavebný zámer dostalo do ZOV. Otázkou zostáva, či sa týmto presunom skutočne skrátila doba povoľovania stavieb.

Zopár základných informácií, na ktorých mal ZÚP stavať

Podľa ZÚP obec má ako obstarávateľ ÚPP a ÚPD 11 kompetencií. Podľa zákona o obecnom zriadení je to len jedna z 18 kompetencií. Nejestvuje žiadny veľkostný limit pre počet obyvateľov a rozlohu obce. Na Slovensku máme viac než 2 990 obcí. Obstarávateľov ÚPP a ÚPD je viac (aj štát, samosprávne kraje a mestské časti). Hádajte, koľko to bude spolu ÚPD, ak zákon udáva ÚPD na piatich stupňoch! Všetci obstarávatelia potrebujú odborne spôsobilú osobu (OSO) na obstaranie ÚPP a ÚPD. V štátnom zozname

je k 25. 10. 2022 zapísaných 137 OSO. Väčšina obcí nezamestnáva OSO, preto ju musia získať výberovým konaním. (Na porovnanie Fínsko má cca 5 550 000 obyvateľov a 309 obcí, z toho 107 miest, počet obcí sa dlhodobo znižuje. Možno by Fínom našich 137 OSO stačilo?)

ZOV sa s problémom nedostatku odborníkov dobre vysporiadal. Koncentroval stavebné úrady z malých obcí na regionálne úrady pre územné plánovanie a výstavbu, čím dosiahol na jednom úrade vyššie zoskupenie odborníkov s možnosťou ich vzájomnej odbornej spolupráce. V ZÚP sa nesprávne nastavenie časom preukáže na nespĺniteľnosti prechodných ustanovení, najmä pri malých obciach sú termíny nereálne. Základným neriešeným problémom však nie je počet OSO, ale absencia už dávno žiaducej municipalizácie, ktorá by priniesla obciam zisky vo väčšine kompetencií a na ktorú nemala dosiahť odvahu žiadna politická garnitúra. Pri „čítaní ZÚP medzi riadkami“ sa javí ÚPD mikroregiónu ako viac-menej základná ÚPD. Jej spoločné obstaranie celkom malými obcami môžeme preferovať ako dobrovoľnú tichú cestu k municipalizácii.

Tretie prekvapenie – verejná správa v oblasti ÚP

ZÚP uvádza štruktúru ÚP orgánov ako trojstupňovú – na úrovni štátu, samosprávneho kraja a obce. Úrad pre územné plánovanie a výstavbu (Úrad) preberá v plnom rozsahu pôsobnosť bývalej sekcie ÚP a SP, nech sa v minulosti nachádzala na ktoromkoľvek z ministerstiev, cez ktoré putovala od roku 1990. **Paradoxné postavenie voči Úradu nadobúda Mi-**

nisterstvo životného prostredia (MŽP), ktoré na spôsob § 20 a § 25 SZ „vykonáva dohľad nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona“. Rovnako rieši rozpory ÚP v iných častiach ZÚP a vstupuje aj do problematiky záväzného stanoviska. Prečo? **Treba tomu rozumieť tak, že MŽP je nadriadeným orgánom Úradu?**

Ved' kvalitu spracovania a prerokovania ÚPD garantujú aj podľa tohto zákona spracovateľ a OSO svojím vzdelaním, praxou, ale najmä certifikátom odbornej spôsobilosti. V právnom systéme SR všeobecne platí, že skutočnosť je považovaná za správnu/pravdivú, osoba za nevinnú, kým nie je preukázaný opak. Takto postavená zodpovednosť je osobná a v prípade súdnych sporov jednoznačná.

Dokáže MŽP zaručiť vyššiu odbornosť vlastných pracovníkov ako OSO, keď územné plánovanie nie je jeho kompetenciou a tieto vrchné kompetencie sú na Úrade? Ktorá odborná sekcia MŽP bude konať a z hľadiska akých kompetencií? Alebo sa na MŽP vytvorí nová samostatná sekcia pre územné plánovanie? Vnímame to ako nezmyselný štátny paternalizmus a nežiaduci nárast počtu pracovníkov štátnej správy.

ZÚP podcenil potenciály samosprávneho kraja, aj keď jeho kompetencie vnímame lepšie rozpracované ako v SZ:

- Nepovažujeme za rozumné, že ÚPD samosprávneho kraja môže byť vypracovaná iba v hraniciach kraja. Aj kedysi sa spracúvali ÚPP a ÚPD napríklad orografických celkov cez územia viacerých krajov, dokonca štátov. Nová ÚPD mikroregiónu, prípustná pre kraj, by sa stala ÚPD makroregiónu!
- Fakt, že samosprávny kraj sa vyjadruje k iným ÚPD iba vo vzťahu k záväznej časti ÚPD kraja, je premárnenou šancou celej škály jeho kompetencií. Niektoré zábery rozvoja môžu byť známe, no zatiaľ neschválené v ÚPD. Obec to v takomto prípade môže riešiť stavebnou uzáverou, kraj nie.
- Premárnená šanca prepojenia ÚPD s regionálnym rozvojom. ÚPD sú dokumentmi dlhodobého charakteru. Avšak správa o stave Koncepcie kraja a štátu mohla byť raz za štyri roky reflexiou makroekonomického rozvoja vo vzťahu k tomu, ako bol určený v ÚPD. Tu mohli vyskočiť aktuálne potreby aj nedostatky

rozvoja (ako sú likvidácia odpadu, absencia energetických zdrojov, zdrojov vody, vodovodov a kanalizácií, vrátane porovnania miestnych cien bývania, nájomného, vodného a stočného a ďalšie) voči hľadaniu spoločných dôvodov nežiaducich javov.

Pozrime sa bližšie na „právnický obsah“ ZÚP

Hneď na začiatku zákona jeho autori premárnili príležitosť. Vytvorili síce nové definície územného plánovania, jeho cieľov a zásad, ale prečo opäť zvolili cestu „priveľa slov“, resp. „priveľa paragrafov“? Podľa nás by stačilo vyriešiť obsah týchto paragrafov v spoločnom ustanovení. Napríklad v štýle: „Územné plánovanie je ..., aby bol dosiahnutý cieľ ..., za dodržania zásad ...“ ZÚP nedeclaruje hlavný cieľ – zabezpečiť dohodu zúčastnených o rozvoji územia ako podstatu právnej istoty plynúcej z ÚPD!

Základné pojmy považujeme za lepšie zvládnuté ako v SZ. Predpokladáme, že ich rozsah sa časom podľa potreby rozšíri, resp. upraví. Oceňujeme, že tvorca zákona zredukoval počet ÚPP na dva, a to územnú štúdiu (UŠ) a územnotechnické podklady (UTP). U UŠ je nám jasné, o čo ide. Pri ÚTP sa mohli aspoň príkladmo uviesť vybrané tri druhy. Dúfajme, že to vyjasní vykonávací predpis k zákonu. Ako ďalšie povinné, nie však územnoplánovacie podklady, zákon uvádza krajinný plán, program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, dokumentáciu ochrany prírody a krajiny, mapu povodňového ohrozenia, projekt pozemkových úprav, zásady ochrany pamiatkového územia, odvetvové koncepcie a iné relevantné podklady, ak boli spracované.

Krajinný plán (KP) nie je dosiaľ legislatívne definovaný čo do obsahu, rozsahu, či obstarávateľa. Akceptujeme ho ako povinný ÚPP, nie však obstarávaný obcami, ale odbornými štátnymi subjektmi. Už dlhodobo sa snažia ministri ŽP kodifikovať KP samostatným zákonom. Pri poslednom pokuse 16. 3. 2023 ho odmietli poslanci Národnej rady SR posunúť do druhého čítania, lebo „*návrh nebol dohodnutý s obcami a že plánovanie na tom istom území je nezrozumiteľne dvojnásobné, konkuruje si ÚPD a KP*“.

ÚPD má hierarchické stupne. Vždy záväzná časť ÚPD vyššieho stupňa je záväzná pre nižší stupeň ÚPD. Avšak ÚPD mikroregiónu musí rešpektovať ÚPD obce! Vytvára to predpoklad, že „neprijemné funkcie mikroregiónu“ nebude kam umiestniť!

Obstarávanie ÚPD sa uskutoční z viacerých dôvodov, no ZÚP nepredpokladá zaistiť si podklad pre vydávanie záväzných stanovísk ako najčastejšiu agendu obcí. Podľa znenia ZÚP sa záväzné stanovisko vydá bez hlbšej znalosti developerských zámerov. SZ rieši problém tak, že podľa § 4 ods. 2 „urbanistickú štúdiu (...) môže obstaráť pro stredníctvom odborne spôsobilej osoby (...) alebo na jej obstaranie finančne prispieť každý, kto prejaví o jej obstaranie záujem“. Pre stavebníkov, by bolo výhodné, ak by v zmysle záväznej časti ÚPD v tejto veci mohli postupovať podľa SZ – rýchlejšie ako obec, bez nárokov na jej rozpočet. Developeri (pozor, nie divoloperi!) by obci mohli predložiť vlastnú variantnú predstavu o rozvoji obce.

ZÚP nevyužil šancu odstránenia istého chaosu pri začatí obstarávania ÚPD. Je to trochu polemika „či bolo skôr vajce, či sliepka“. Ak berieme poradie úkonov podľa § 29 za smerodajné, obstarávateľ najprv sústreďuje ÚPP a relevantné podklady, potom vyhodnotí podnety a podklady, až potom vyberie spracovateľa a OSO. (Stavebné úrady podľa ZOV z obcí odídu.) Nato obstarávateľ (S akou odbornosťou? Na podklade čoho?) začne konať podľa zákona o verejnom obstarávaní: určí cenu ÚPD a vyberie OSO? Alebo pomôže OSO bez výberového konania? Zvládnuto to malé obce?

Vzápätí sa vypracuje analýza a syntéza a výkres problémových javov územia, „ak je potrebný“! Na záver orgán ÚP v spolupráci s OSO a spracovateľom vypracujú zadanie a zverejnia začatie obstarávania ÚPD. ZÚP žiada, aby „zadanie“ bolo súčasťou „oznámenia o začatí obstarávania ÚPD“, čo už patrí medzi úkony obstarávania ÚPP a ÚPD podľa ZÚP a súčasne procesu posudzovania vplyvov na ŽP (ďalej procedúra SEA). Teší nás, procedúry sa prepojili už pri oznámení o začatí obstarávania, najviac sa to však prejaví v procese prerokovania ÚPD.

To čo nám urobilo veľkú radosť je, že prieskumy a rozbor, ktoré boli zo SZ vyhodnené a chýbali, sa vrátili pod „pseudonymom“ analýzy a syntézy.

Stavebnú uzáveru považujeme za užitočné opatrenie kvôli jasnému definovaniu podmienok počas obstarávania ÚPD. Gratulujeme autorom zákona!

Spracovanie a prerokovanie návrhu ÚPD (§ 31) nás sklamarilo, lebo spracovaniu ÚPD samotnému je venovaný jediný odsek. Chýba nám odporúčanie o spracovaní variantov návrhu (čo SZ obsahoval!). Varianty sú potrebné aj v procese SEA – „dve variantné riešenia navrhovanej činnosti, ako aj nulový“. Pri prerokovaní by sa ukázalo, ktorý z variantov, resp. ktoré časti variantov sú prijateľnejšie a na základe toho by sa návrh dopracoval. Na variantoch by sa získala objektívnejšia predstava, „čo územie dá“ a nevznášali by sa nereálne pripomienky. Veľmi by to pomohlo aj pri vyvlastňovaní – preukázanie, že „cieľ vyvlastnenia nemožno dosiahnuť iným spôsobom“.

Chýba deklarácia zapojenia procedúr ÚPD do procesu SEA, hoci sa naň ZÚP v nasledujúcich častiach odvoláva.

Žiada sa lepšie štruktúrovanie § 31 ods. 2 až 28. Už len s porozumením prečítať túto časť zákona dá aj odborníkovi dosť práce. Celú procedúru by významne sprehľadnilo rozdeliť postup na tri fázy – časť úkonov na úvod prerokovania, úkonov prerokovania samotného a potrebu zabezpečenia záväzných stanovísk niektorých dotknutých orgánov po prerokovaní pred schválením ÚPD. Máme tiež obavu, že autor zákona nevyužil šancu na skrátenie procedúr, práve naopak!

Vyhodnotenie ÚPD je opäť „sústavnou spolupracou“ priveľa obcí s primálo OSO medzi obstarávaniami ÚPD. Ide nielen o štvorročnú „správu o stave...“, ale aj o vyhodnocovanie podnetov na zmenu ÚPD. Opodstatnené sa zaradia do evidencie v infosystéme, neopodstatnené sú najmä nerealizovateľné podnety. Obstarateľ kvôli nim ÚPD však nie je povinné. Skvelá príležitosť na korupciu!

Zmeny a doplnky – premeškaná šanca zjednodušenia terminológie. Zamyslime sa: Sú „doplnky ÚPD“ súčasne jej

zmenou? My tvrdíme, že áno. V iných častiach zákona sa tiež objavuje termín „aktualizácia“ (§ 6, § 9, § 11). Zákon predsa nie je „cvičením“, koľko synonym jeho používateľ ovláda. Pre jeho lepšiu konzumovateľnosť by stačilo termín redukovať na „aktualizáciu ÚPD“ na všetkých stupňoch.

Schvaľovanie ÚPD (§ 34) určuje postupy a termíny počas schvaľovania ÚPD. Termíny sú „merané“ od zverejnenia oznámenia o začatí prerokovania. Uvedené termíny považujeme za priveľmi optimistické a neveríme, že sa ich podarí dodržať. Zákon neumožňuje v odôvodnených prípadoch termíny predĺžiť (napríklad počas „koronakrízy“ alebo ak príslušný orgán ŽP rok „otáľa“ s vydaním záverečného stanoviska v procese SEA). Zažili sme, vieme posúdiť. Dúfame, že novela ZÚP to vyrieši.

Záväzné stanovisko (ZS) je „odrazovým mostíkom“ pre povoľovanie stavieb podľa ZOV (príslušným orgánom na podklade záväznej časti ÚPD „podľa jej dostupnosti“, v lehote nato určenej, nezistili sme však, akej). Vitáme, že ZS je v ZÚP dostatočne podrobne definované, pretože práve v tejto oblasti stavebníci dosiaľ „ľahali za kratší koniec“, buď čakali donekonečna alebo tu bola najlepšia šanca na korupciu. Nečinnosť orgánu vydať ZS rieši ZÚP tak, že si ho vyšší orgán ÚP atrahuje. Aj v tomto prípade vstupuje do procesu paternalisticky MŽP. Celé to môže skončiť „správnou žalobou“ na súde. Tak načo vstup MŽP do procesu?

„Najväčšia výhra“ novej legislatívy (§ 25) – informačný systém

Oceňujeme že, na prípravu ZÚP boli prizvaní geoinformatici, pretože ÚPD sú založené na geoinformáciach. Tu zákon uvádza skutočnosti, o ktorých prax dosiaľ iba snívala, aj keď silnejší obstarávatelia z krajov a obcí si už dodnes v zadaní pre výberové konanie na spracovateľa ÚPD určili, že ÚPD nebude odovzdaná obstarávateľovi ako PDF dokument, ale GIS spracovaný po vrstvách, kvôli možnosti priebežného vstupovania obstarávateľa doňho. Dokonca si budovali nejednotné GIS-y a hlavne kraje súťažili, či „infosystém“ je lepší. Teraz sú

skvele pripravené na zjednotenie týchto systémov podľa vykonávacieho predpisu, ktorý podľa ZÚP vypracuje Úrad.

S informačným systémom úzko súvisí možnosť získať informácie potrebné pre ÚPD u rôznych vlastníkov/správco týchto informácií. ZÚP zjednodušuje situáciu, keď hovorí, že „vlastník (prevádzkovateľ) stavieb dopravnej a technickej infraštruktúry (...) je povinný v informačnom systéme viesť a pravidelne aktualizovať dokumentáciu o infraštruktúre a jej ochranných pásmach (...)“. Súčasne v Prechodných ustanoveniach (§ 40) sa udáva, že tieto informácie sa sprístupnia v systéme ku dňu účinnosti ZÚP, teda 1. 4. 2024. Tlieskame tejto úprave!

ZÚP prináša elektronický výpis z informačného systému o záväzných podmienkach vyplývajúcich z územnoplánovacej dokumentácie pre vybrané územie ako „legalizáciu územnoplánovacej informácie“. Dosiaľ sa ÚPI poskytovala mimo zákona za mimo zákonných podmienok (napr. doba platnosti).

Doručovanie (aj zverejnenie začatia obstarávania ÚPD) sa „uskutoční sa elektronicky podľa zákona o e-Governmente“. Je to však možné „aj verejnou vyhláškou“. A problém je na svete, lebo väčšina starších vlastníkov nemá aktivovanú e-schránku. Mnohí stále nie sú počítačovo gramotní. Priamo v obci sa informácia k vlastníkom dostane, uhorské dedičské zákony však spôsobili obrovskú rozdrobenosť pozemkov a dedičia sa sťahovali, takže spoluvlastníci zlomkov parciel môžu byť na druhom konci republiky alebo v ďalekom zahraničí. ZÚP túto situáciu nerieši. Ak dnes podľa SZ obstarávateľ v procese prerokovania nevyhoví pripomienkam vlastníka, musí ho o tom individuálne oboznámiť. Registrovaným listom. **Tieto časti ZÚP považujeme za nedoriešené oslabenie ústavných práv vlastníkov.**

A na konci zákona – rafinovaná „pikantéria“

„Zoznam regionálnych úradov pre územné plánovanie a výstavbu“, ktorého pôsobnosti súvisiace s povoľovaním stavieb, sú definované v ZOV, je uvedený ako Príloha č. 1 ZÚP, a nie ZOV. Tieto úrady sú sprá-

vidla v okresných mestách (obvodoch Bratislavy a Košíc). Čo je činnosťou týchto úradov v prípade územného plánovania?

Na záver sa vrátime k tomu, čo sme vyslovili v úvode článku

Aj keď sme našli novom v zákone o územnom plánovaní veľa svetlých miest, nič nás nepresvedčilo, že bolo potrebné rozdeliť pôvodný stavebný zákon na zákon o územnom plánovaní a zákon o staveb-

nom poriadku. Niektorí kolegovia sa vyjadrili, že nový ZÚP je iba kozmetickou úpravou územnoplánovacej časti SZ. A nadrozmerne prefarbenou dozelená, najmä paternalistickou pozíciou MŽP v ZÚP. Porovnávajúc ZÚP a ZOV v rozsahu činností a počtu príslušných odborníkov v danej sfére – dvojica nových zákonov sa stala nevyváženou v ich vykonateľnosti. Proces územného plánovania sa rozdelením zákona neskrátil, máme podozrenie, že skôr predĺžil. Skrátil sa proces povoľovania stavieb? Spojený informačný systém pre územné plánovanie a výstavbu iba potvr-

dzuje, že rozdelenie zákona nemá opodstatnenie. Rovnako ako absurdné zaradenie Prílohy č. 1 do ZÚP.

Neobjavili sme žiadnu viditeľnú výhodu vzniku delenej legislatívy. Možno bol menší odpor niektorých mimovládnych a neparlamentných subjektov pri ich prerokovaní a schvaľovaní? Alebo sa chystá autor zákonov pri najbližšej príležitosti ich zasa spojiť?

Ing. arch. Jelena Hudcovská, PhD.

ENGLISH ABSTRACT

Act No. 200/2022 Coll. The Spatial Planning Act, by Jelena Hudcovská

New legislation in the field of spatial planning and construction has finally come into the world. After many attempts and years of waiting, the Spatial Planning Act (hereinafter referred to as the SPA) and the Construction Act (hereinafter referred to as the CA) will come into force on 1 April 2024. We were approached by the editors of the journal to comment on the Spatial Planning Act, however, without verifying the Act in use, we need much courage to do so. Nevertheless, we would like to underline the benefits of this legislative act and point out possible challenges arising from the comparison of the provisions of the SPA with the Building Act No. 50/1976 Coll. (hereinafter referred to as the BA) and from the point of view of the state administration' employee as well as an elected representative of the local administration and a developer of spatial planning documents and documentation.

NOVÝ ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ V KONTEXTE STRATEGICKÉHO PRÍSTUPU K PLÁNOVANIU

Martin Baloga

Strategické plánovanie je proces určovania smeru a cieľov vývoja pre organizáciu alebo územie. Jeho cieľom je poskytnúť jasný plán na dosiahnutie vytýčených cieľov a zabezpečiť kontinuálne zlepšovanie výsledkov. Územné plánovanie a strategické plánovanie sú v úzkej vzájomnej väzbe a dopĺňajú sa navzájom. Strategické plánovanie je nevyhnutné pre komplexný rozvoj územia a prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju územia. Novoprijatý zákon zahŕňa potrebu jasnej definície pojmov a zjednodušenie procesov pri zachovaní princípov participatívneho plánovania. Ambíciou novej legislatívy je zjednodušenie procesov, zrýchlenie výstavby a priblíženie k európskym štandardom. Avšak, aby sa dosiahol tento cieľ, budú ešte nutné ďalšie zmeny a úpravy v legislatíve, aby tento cieľ nešiel na úkor stratégie rozvoja, účasti obyvateľstva v procese alebo ochrany životného prostredia.

Strategické plánovanie je proces, ktorým sa určuje smer a ciele vývoja pre určitú organizáciu alebo územie. Jeho cieľom je poskytnúť jasný plán, akým spôsobom dosiahnuť vytýčené ciele a zároveň zabezpečiť kontinuálne zlepšovanie výsledkov. Strategické plánovanie je nevyhnutné pre komplexný rozvoj územia, pretože umožňuje systematickú analýzu a hodnotenie aktuálneho stavu, príležitostí a hrozieb územia a umožňuje optimalizovať využívanie zdrojov v súlade s potrebami a prioritami jednotlivých oblastí. Týmto spôsobom prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju územia a zvyšuje jeho konkurencieschopnosť a atraktivitu pre investície a rozvoj podnikania.

Územné plánovanie a strategické plánovanie sú v úzkej vzájomnej väzbe a dopĺňajú sa navzájom. Územné plánovanie sa zameriava na územie ako celok a jeho cieľom je určiť, akým spôsobom má byť územie využívané a rozvíjané v súlade s jeho potrebami a možnosťami. Je priestorovým priemetom strategického plánovania do územia.

Pre proces územného plánovania je potrebné mať jasnú stratégiu, ktorá definuje ciele a smerovanie pre rozvoj územia. Bez stratégie by bolo veľmi ťažké efektívne plánovať územie, pretože by chýbali jasné kritéria a smernice.

Stratégia pre územie zahŕňa napríklad:

- identifikáciu silných a slabých stránok územia,
- stanovenie potrebných opatrení pre podporu hospodárskeho a sociálneho rozvoja,

- určenie prioritných oblastí pre rozvoj,
- vzájomné zosúladenie záujmov kľúčových stakeholderov v území,
- definovanie verejného záujmu,
- stanovenie zásad ochrany životného prostredia a krajiny,
- určenie krokov a nástrojov na dosiahnutie cieľov.

Na základe stratégie môže byť následne vypracovaný územný plán, ktorý bude reflektovať ciele a priority stanovené stratégiou.

V súčasnosti je strategické plánovanie jedným z nevyhnutných prvkov územného plánovania. Efektívne strategické plánovanie zabezpečuje, že územie bude plánované z dlhodobého hľadiska, bude súladné s cieľmi a potrebami obyvateľov, cieľmi ochrany prírody a tvorby krajiny, ekonomickými potrebami, dokáže zohľadniť budúce výzvy a zároveň zabezpečí udržateľný a dlhodobý udržateľný rozvoj územia.

Na základe tejto väzby novoprijatý zákon v sebe zahŕňa potrebu jasnej definície pojmov a zjednodušenie procesov pri zachovaní princípov participatívneho plánovania, ako je nastavené v súčasnej legislatíve.

Územné plánovanie v prostredí zákona č. 200/2022 Z. z. vychádza z definície územného plánovania podľa zákona č. 50/1976 Z. z. s cieľom dlhodobého udržateľného rozvoja avšak nereflektuje na potrebu väzby medzi strategickým plánovaním a územným plánovaním, ktorá

je v európskych krajinách a aj v systéme amerického plánovania integrálnou súčasťou. Tento posun je čiastočne zahrnutý pri územnom pláne regiónu, ktorý sa posúva od regulácie smerom ku koncepcijnej politike rozvoja.

Najväčším prínosom nového právneho predpisu je ale prepojenie na informačné systémy.

Systém geografických informácií (GIS) plní významnú úlohu pre územné plánovanie, pretože sa zameriava na spracovanie, vizualizáciu a analýzu údajov vo vzťahu k priestoru. Pre územné plánovanie poskytuje GIS rôzne funkcie a výhody, vrátane:

- **Získavanie dát** – dáta o miestnych podmienkach od rôznych zdrojov, ako sú mapy, satelitné snímky, senzory a ďalšie.
- **Analýza dát** – demografické údaje, údaje o zamestnanosti, geologické podmienky a pod. Tieto dáta sa môžu použiť na určenie potreby rozvoja územia v rôznych oblastiach.
- **Vizualizácia údajov** – GIS umožňuje vizualizáciu údajov v určitom priestore, čo umožňuje lepšie porozumenie vzťahu medzi rôznymi faktormi pôsobiacimi na územie.
- **Plánovanie trasy** – plánovanie ciest a trás pre dopravné účely s cieľom zlepšiť prepojenie medzi rôznymi miestami, navrhnúť optimálne rozloženie služieb a vybavenosti v priestore.
- **Mapovanie rizík** – GIS môže byť použitý na identifikáciu oblastí s vyšším rizikom v prípade prírodných katastrof, ako sú záplavy, lesné požiare atď. Tento pro-

ces umožňuje plánovať a prijať opatrenia na minimalizáciu rizika pre obyvateľov.

- **Správa nehnuteľností** – GIS môže byť použitý na správu údajov o nehnuteľnostiach, vrátane informácií o vlastníctve, dane z nehnuteľnosti a iných súvisiacich údajov.

V súhrne, GIS ponúka rôzne funkcie pre územné plánovanie, čo umožňuje lepšie porozumenie priestorovým vzťahom a pomocou v tom, aby sa vypracovali efektívne a udržateľné územné plány. V neposlednom rade je však ambíciou novej legislatívy súhrnná katalogizácia jednak nástrojov pre územné plánovanie, územno-plánovacích podkladov a záväzných častí schválenej územno-plánovacej dokumentácie za účelom automatizácie posudzovania súladu zámerov v území. Tomu nasvedčuje aj znenie pripravovanej vyhlášky. Presnú podobu navrhovaného systému a jeho aplikáciu v praxi nie je možné v súčasnosti posúdiť.

Procesy územného plánovania majú prierezový charakter, pretože zahŕňajú rôzne oblasti a faktory, ktoré sú navzájom previazané. Tieto faktory sa môžu prekrývať a ovplyvňovať jeden druhého, čo vedie k tomu, že územné plánovanie sa musí sústrediť na komplexné riešenie rôznych problémov.

Prierezový charakter procesov územného plánovania sa prejavuje v nasledujúcich oblastiach:

- **Fyzická geografia** – územné plánovanie (ÚP) sa zaoberá fyzickým charakterom krajiny, ako sú prírodné zdroje, zemepisné a klimatické podmienky. Tieto faktory ovplyvňujú vývoj územia a jeho budúce využitie.
- **Ekonomika** – zohľadňuje hospodársku situáciu a vyhodnocuje potrebu investícií v rôznych oblastiach ako sú doprava, poľnohospodárstvo, priemysel a turizmus.

- **Sociálne faktory** – berie do úvahy sociálne faktory, ako sú demografia, zdravotná starostlivosť, história, kultúra, vzdelanie a obyvateľstvo. Tieto faktory ovplyvňujú potreby a preferencie miestnych obyvateľov.
- **Životné prostredie** – zahŕňa riešenie problémov environmentálneho charakteru, ako sú ochrana prírodných zdrojov, udržateľné využívanie zeme a znížovanie emisií skleníkových plynov.
- **Administratívna oblasť** – musí riešiť legislatívne rámce, stratégie a plány pre celé územie a snaží sa koordinovať rôzne aktivity medzi rôznymi odbormi a úradmi.
- **Technické vybavenie a dopravné vybavenie územia** – navrhuje a koordinuje technický aspekt zabezpečenia prevádzky územia.

Preto je dôležité, aby procesy územného plánovania fungovali ako priestorový rámec, ktorý umožňuje efektívnu koordináciu a spoluprácu rôznych odborov, čím sa zabezpečí koherentnosť a súlad medzi jednotlivými faktormi a zabezpečí sa udržateľnosť využívania územia.

Na tento fakt a prierezový charakter reaguje návrh zákona zriadením nového nadrezortného úradu, ktorý má zabezpečiť koordináciu procesov a ich nestrannosť z pohľadu vplyvu jednotlivých rezortov.

Z obsahového hľadiska sa snaha o zjednotenie prejavuje v skrátení rozsahu záväznej časti najmä na regulačné listy, pričom tento zámer sleduje predovšetkým integráciu do GIS.

Nová legislatíva sa snažila aj v jej pracovných verziách aj vo výslednom znení riešiť problematiku väzby veľkých miest a bezprostredného okolia metropolitnými plánmi. Ich metropolitný charakter vo výsled-

nom znení však ostal len v názve. Ich úlohu má prevziať novozavedený plán mikroregiónu. Jeho účel, nadväznosť na nižší a vyšší stupeň je však pomerne rozporuplný a jeho uplatnenie v dosahovaní stratégie a koncepcie v území môže vytvárať skôr konfliktné a právne nejasné situácie.

Novým krokom v procese je záväzné stanovisko, ktoré už svojím názvom definuje všeobecne záväznú povahu. Tento krok je odpoveď na územno-plánovaciú informáciu (UPI). Táto bolo vydávaná ako podklad k rozhodnutiu o umiestnení stavby (podľa zákona č. 50/1976 Z. z.) a mnohokrát vyžadovaná stavebným úradom, aj keď túto povinnosť zákon stavebníkovi nekládol. Existenciu dvoch súbežných záväzných predpisov a ich častý a pravdepodobný rozpor ako aj postup odstránenia rozporu zákon uvádza. Vydávanie UPI ako aj nového záväzného stanoviska je reakcia na zložitost' a komplexnosť územného plánu. V prípade, že ale vykonávací predpisy upresnia a zjednodušia dokumentáciu v zamýšľanom rozsahu, bude záväzné stanovisko skôr nadbytočným administratívnym úkonom a zdrojom súdnych sporov či vymáhania odškodnení, ako to správne predpovedá samotný zákon.

Pripravovaná vyhláška a následne metodiky majú podľa zriadeného úradu upresniť a overiť aplikovateľnosť legislatívy a vykonávacích predpisov v praxi. Je zrejme, že overenie prinesie viacero zmien naprieč týmito predpismi, čo vlastne potvrdzuje aj pomerne dlhá lehota účinnosti zákona a dosiaľ neexistujúcich vykonávacích predpisov. Môžeme očakávať ešte úpravy, ktoré majú potenciál posunúť navrhnutú legislatívu k európskym štandardom a lepšiemu efektívnejšiemu dosiahnutiu ambiciózneho cieľa, ktorý si zákonodarcia stanovil.

*Ing. arch. Martin Baloga, PhD.
predseda Združenie pre urbanizmus
a územné plánovanie na Slovensku*

The New Spatial Planning Act in the Context of a Strategic Approach to Planning, by Martin Baloga

Strategic planning is the process of determining the direction and goals of development for an organisation or territory. It aims to provide a clear plan for achieving the set objectives and to provide continuous improvement of the results. Spatial planning and strategic planning are closely linked and complement each other. Strategic planning is essential for the comprehensive development of the territory and contributes to its sustainable development. The newly adopted law includes the need for a clear definition of terms and simplification of processes while maintaining the principles of participatory planning. The ambition of the new legislation is to simplify processes, speed up construction implementation and bring it closer to European standards. However, in order to achieve this objective, further changes and adjustments to the legislation will still be necessary to ensure that this does not happen at the expense of the development strategy, the participation of the public in the process or the protection of the environment.

NĚCO O NOVÉM SLOVENSKÉM STAVEBNÍM PRÁVU

Josef Staša

V roce 2022 byla ve Slovenské republice přijata nová úprava veřejného stavebního práva. Na rozdíl od dosavadního stavu sestává ze dvou zákonů – ze zákona o územním plánování a ze zákona o výstavbě, který se týká stavebního řádu. Účinnosti mají oba zákony nabýt 1. dubna 2024. Článek je věnován vybraným institutům obou zákonů. Stručně se zabývá veřejnou správou na úsecích územního plánování a stavebního řádu, informačním systémem územního plánování a výstavby, územně plánovací dokumentací, závazným stanoviskem orgánu územního plánování, postupem při povolování staveb, státním stavebním dohledem a osudem tzv. černých (= protiprávně postavených) staveb. V současnosti lze vyjádřit pouze první dojmy z nové právní úpravy. Do budoucna bude zajímavé, a pro teorii i praxi užitečné, srovnání s novou českou úpravou přijatou v roce 2021, která již byla v letošním roce, prakticky před nabytím účinnosti, rozsáhle novelizována.

Úvodem

Základem veřejného stavebního práva ve Slovenské republice je dodnes „zdeděný“ federální československý stavební zákon z roku 1976.¹⁾ Novelizován byl

po 1. lednu 1993 dosud 45krát. Před 20 lety přibyla „samostatná“ úprava státní správy na úsecích územního plánování a stavebního řádu.²⁾ Vážným, ale nezdařeným pokusem o novou právní úpravu se stal vládní návrh stavebního zákona

z roku 2015.³⁾ Schválen toho roku byl pouze společně se stavebním zákonem připravovaný zákon o vyvlastnění.⁴⁾

Nová etapa vývoje byla předznamenána v roce 2022 přijetím zákona o územním

1) Zákon č. 50/1976 Zb., o územním plánování a stavebním poriadku (stavebný zákon); dále jen „StavZ“.

2) Zákon č. 608/2003 Z. z., o štátnej správe pre územné plánovanie, stavebný poriadok a bývanie a o zmene a doplnení zákona č. 50/1976 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

3) Vládní návrh zákona o územním plánování a výstavbě a o změně a doplnění některých zákonů (stavebný zákon); tisk Národnej rady Slovenskej republiky č. 1573, VI. volební období. Návrh byl vzat zpět po druhém čtení, v němž bylo uplatněno 365 pozměňovacích („pozmeňujících/doplňujících“) návrhů.

4) Zákon č. 282/2015 Z. z., o vyvlastňování pozemků a staveb a o ústředním obmedzení vlastníckého práva k nim a o změně a doplnění některých zákonů. Kuriozitou bylo, že v důsledku zpětvzetí současně projednávaného návrhu nového stavebního zákona nebyla zrušena ustanovení o vyvlastnění v dosavadním stavebním zákoně.

plánování⁵⁾ a zákona o výstavbě.⁶⁾ Datum nabytí účinnosti obou zákonů je stanoveno na 1. dubna 2024.⁷⁾ Oba zákony jsou vcelku stručné a zmocňují k vydání několika prováděcích právních předpisů, které se teprve připravují.⁸⁾

Navenek nejvýraznějším rysem je rozdvojení zákonné úpravy. Lze připomenout, že podobný stav existoval v Československu do 30. září 1976.⁹⁾ Rozlišení předmětu úpravy není přesné, neboť některá ustanovení z úpravy územního plánování jsou společná (uplatňují se i ve vztahu k úpravě výstavby).¹⁰⁾

Následující text je věnován popisu vybraných institutů obou zákonů. Jeho smyslem je pouze přinést první informace o novém slovenském stavebním právu.

Veřejná správa na úsecích územního plánování a stavebního řádu

Byl zřízen Úřad pro územní plánování a výstavbu coby ústřední orgán státní správy pro územní plánování, výstavbu a vyvlastnění.¹¹⁾ V jeho rámci (jako rela-

tivně samostatné součásti jeho organizace) má být zřízeno osm stálých regionálních úřadů, jejichž seznam a vymezení územních obvodů působnosti obsahuje příloha zákona.¹²⁾ Nadto mohou být zřízena jejich územně specializovaná pracoviště.¹³⁾ Stálé regionální úřady plní jednak [spolu s (↑) ústředním orgánem] funkci orgánů územního plánování, jednak funkci „zbytkových“ (= obecných, kromě speciálních) stavebních úřadů.¹⁴⁾ Na centrální úrovni je poradním orgánem Rada územního plánování.¹⁵⁾

Stanovené činnosti orgánu územního plánování přísluší Ministerstvu životního prostředí a orgánům státní správy v jeho působnosti (jemu podřízeným; může jít o okresní úřady v sídle kraje, o okresní úřady nebo o Slovenskou inspekci životního prostředí).¹⁶⁾ Činnost orgánu územního plánování na území vojenských újezdů zabezpečuje Ministerstvo obrany.¹⁷⁾

Funkci speciálních stavebních úřadů plní Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Úřad jaderného dozoru, orgány v působnosti Ministerstva životního prostředí a obvodní báňské úřady.¹⁸⁾

O povolení některých staveb nerozhoduje stavební úřad, ale orgán posuzování vlivů na životní prostředí.¹⁹⁾

Působnost ve věcech územního plánování se nevyčerpává výkonem státní správy. Orgány územního plánování jsou i orgány územní samosprávy, a to samosprávný kraj a obec.²⁰⁾ Jejich činnost na tomto úseku není přeneseným výkonem státní správy (řečeno terminologií českého práva, jde o samostatnou působnost).²¹⁾

Informační systém územního plánování a výstavby

Je zřízen nadrezortní informační systém veřejné správy určený jak pro plnění úkolů podle zákona o územním plánování, tak pro plnění úkolů podle zákona o výstavbě.²²⁾ Činnost jeho správce a provozovatele zabezpečuje a údaje z jeho veřejné části zpřístupňuje Úřad pro územní plánování a výstavbu.²³⁾

Zásadně prostřednictvím tohoto informačního systému se bude elektronicky

5) Zákon č. 200/2022 Z. z., o územním plánování; dále jen „ZÚzPl“.

6) Zákon č. 201/2022 Z. z., o výstavbě; dále jen „ZVýst“.

7) Podle vládního návrhu to mělo být již 1. ledna 2023.

8) I když má ZÚzPl pouze 43 paragrafů a ZVýst pouze 66 paragrafů, představuje celkový rozsah textu zhruba 2/3 nové české úpravy. Prováděcími předpisy mají být vyhláška o územnoplánovacích podkladech a o územnoplánovacej dokumentácii, vyhláška, ktorou sa upravujú podrobnosti o všeobecných požiadavkách na obsah a formu žiadosti o zápis do registra odborne spôsobilých osôb a o spôsobe overenia odbornej spôsobilosti, vyhláška o spôsobe výpočtu a výšky náhrady za obmedzenie vlastníckeho práva pri stavebnej uzávere, vyhláška, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o podobe štruktúrovaných údajov evidovaných v informačnom systéme územného plánovania a výstavby, vyhláška o forme a náležitostiach jednotlivých druhov podaní a rozhodnutí stavebného úradu a náležitostiach kolaudačného osvedčenia stavby, vyhláška, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o členení stavieb, vyhláška, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o druhoch, obsahu a forme dokumentácie stavby, vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a požiadavky na bezbariérové užívanie stavieb a vyhláška o výkone geografických a kartografických činností vo výstavbe.

9) Zákon č. 84/1958 Zb., o územnom plánovaní, zákon č. 87/1958 Zb., o stavebnom poriadku. Nahrazen zmíněným StavZ.

10) Přinejmenším jde o část úpravy organizace státní správy a o základ specifického informačního systému veřejné správy.

11) První věta § 7 odst. 1 ZÚzPl. Dále viz platné znění § 22 odst. 5 a 6, § 23 a § 34a zákona č. 525/2001 Z. z., o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy; dále jen „OrgZ“.

12) Druhá věta § 7 odst. 1 a příloha č. 1 ZÚzPl.

13) Třetí věta § 7 odst. 1 ZÚzPl.

14) Viz jednak § 6 odst. 1 a odst. 2 písm. a) ZÚzPl, jednak § 5 odst. 2 ZVýst. V případě stavebních úřadů jde o markantní změnu, neboť podle dosavadní právní úpravy (platné znění § 117 odst. 1 StavZ) jsou jimi obce (= přenesený výkon státní správy); k přechodnému období (do 31. března 2026) viz § 65 odst. 7 ZVýst.

15) Ust. § 7 odst. 3 ZÚzPl.

16) Ust. § 6 odst. 4 ZÚzPl. Dále viz platné znění zákona č. 525/2003 Z. z., o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Ministerstvo životního prostředí je ústředním orgánem státní správy pro ekologické aspekty územního plánování [platné znění § 16 písm. d) OrgZ]. Tyto orgány (kromě jiného) participují na řešení rozporů a vykonávají dohled ve věcech územního plánování.

17) Ust. § 6 odst. 3 ZÚzPl.

18) Ust. § 6 ZVýst.

19) Viz § 38 odst. 1 věta druhá ZVýst.

20) Ust. § 6 odst. 2 písm. b) ZÚPl.

21) Arg. platným zněním § 4 odst. 4 zákona č. 369/1990 Zb., o obecnom zriadení.

22) Ust. § 25 odst. 1 ZÚzPl. Dále viz platné znění zákona č. 95/2019 Z. z., o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov. K obsahu informačního systému územního plánování a výstavby a k některým souvislostem viz § 25 odst. 2 až 12 ZÚzPl a § 3 odst. 1 ZVýst.

23) Ust. § 9 odst. 1 písm. k) ZÚzPl.

uskutečňovat proces územního plánování.²⁴⁾ Zásadně v něm budou vedena řízení ve věcech výstavby.²⁵⁾

S informačním systémem územního plánování a výstavby budou komunikovat orgány územního plánování, stavební úřady, stavební inspektoři (↓), dotčené orgány státní správy, dotčené orgány územní samosprávy, dotčené právnické osoby, projektanti, stavebníci, zhotovitelé staveb a vlastníci staveb, jakož i dotčená veřejnost.

Územně plánovací dokumentace

Z nástrojů územního plánování je třeba zmínit především územně plánovací dokumentaci. Jejimi stupni podle nové úpravy budou Koncepce územního rozvoje Slovenska, Koncepce územního rozvoje regionu (pro územní obvod samosprávného kraje), územní plán mikroregionu (ten zahrnuje prostorově a funkčně ucelenou část území regionu nebo více regionů při společných hranicích, která vychází z potřeb územního rozvoje více obcí nebo jiného specifického území a současně splňuje předpoklady pro udržitelný územní rozvoj a tvorbu krajiny), územní plán obce (ten je povinna mít každá obec s výjimkou obcí, jejichž celé území je zahrnuto do územního plánu mikroregionu) a územní plán zóny (tou je prostorově a funkčně ucelená část území obce).²⁶⁾

Orgán územního plánování rozhodne o pořízení územně plánovací dokumentace (jejích změn/doplňků) na základě zprávy o stavu územně plánovací dokumentace, z důvodu potřeby uvedení do

souladu se závaznou částí územně plánovací dokumentace vyššího stupně nebo v případě, že došlo k zásadním změnám v území působením přírodních změn.²⁷⁾

Pořizování územně plánovací dokumentace zahrne tyto etapy:

- pořízení a zpracování územně plánovacích podkladů,²⁸⁾
- přípravné práce, pořízení a zpracování zadání a jeho předložení ke schválení,²⁹⁾
- pořízení a zpracování návrhu územně plánovací dokumentace,³⁰⁾
- projednání a schválení návrhu územně plánovací dokumentace.³¹⁾

Proces pořizování na úrovni samosprávného kraje a na úrovni obce je agendou územní samosprávy (počestně = samostatné působnosti).

Územně plánovací dokumentace bude sestávat ze závazné části a z informativní části.³²⁾ Předpokladem platnosti závazné části územně plánovací dokumentace bude soulad se závaznou částí územně plánovací dokumentace vyššího stupně.³³⁾

Závazná část územně plánovací dokumentace bude mít (jako dosud) formu právního předpisu (nařízení vlády, obecně závazného nařízení samosprávného kraje, obecně závazného nařízení obce). Obecně závazná nařízení podléhají doзору prokurátora (lze je napadnout protestem).³⁴⁾ Správní žalobou se lze domáhat vyslovení nesouladu obecně závazných nařízení vydaných ve věcech územní samosprávy se zákonem; žalobcem může být prokurátor, nebo zainteresovaná veřejnost.³⁵⁾

Za účelem zabezpečení budoucího využívání území podle připravované územně plánovací dokumentace může být stanovena nejdéle na 2 roky stavební uzávěra (zákaz/omezení výstavby v řešeném území nebo na jeho části), která bude výsledkem správního řízení; stavební uzávěru lze vyhlásit nejdříve po zveřejnění oznámení o zahájení pořizování a nejpozději před zahájením projednávání návrhu územně plánovací dokumentace nebo její změny/doplňku.³⁶⁾

Závazné stanovisko orgánu územního plánování

Konkrétním nástrojem územního plánování a institutem propojujícím tento úsek veřejné správy s úsekem výstavby se stane závazné stanovisko orgánu územního plánování vydávané z hlediska souladu stavebního záměru se závaznou částí územně plánovací dokumentace.³⁷⁾

Půjde buď o závazné stanovisko obce, nebo o závazné stanovisko samosprávného kraje.³⁸⁾ Závazné stanovisko bude jedním z podkladů rozhodnutí stavebního úřadu o žádosti o povolení stavby.³⁹⁾

Orgánem územního plánování příslušným k vydání tohoto závazného stanoviska je v prvé řadě obec; samosprávný kraj to je v případě, že (a) obec nemá územní plán a pro území obce nebyl zpracován územní plán mikroregionu, (b) se na tom obec, která nemá územní plán a pro jejíž území byl zpracován územní plán mikroregionu, a samosprávný kraj dohodnou, (c) má-li obec územní plán, v části, ve které není její územní plán v souladu se závaznou částí územně plánovací do-

24) Ust. § 26 ZÚzPl.

25) Ust. § 31 odst. 3 ZVýst. K přechodnému období pro písemnou formu úkonů fyzických osob (do 31. března a do 31. prosince 2028) viz § 65 odst. 13 ZVýst.

26) Ust. § 18 odst. 4 ZÚzPl. Dále/bliže viz § 19 až 23 ZÚzPl. Novým stupněm je mikroregion. Územní plán obce, která je městem, se nazývá územní plán města; územní plán hlavního města Slovenské republiky Bratislava a města Košice se nazývá metropolitní územní plán.

27) Ust. § 27 odst. 2 ZÚzPl. Viz též § 32 ZÚzPl.

28) Ust. § 27 odst. 3 písm. a) a § 28 ZÚzPl.

29) Ust. § 27 odst. 3 písm. b) a § 29 ZÚzPl.

30) Ust. § 27 odst. 3 písm. c) a § 31 odst. 1 až 4 ZÚzPl.

31) Ust. § 27 odst. 3 písm. d), § 31 odst. 5 až 28 a § 34 ZÚzPl.

32) Ust. § 18 odst. 7 věta první ZÚzPl.

33) Ust. § 18 odst. 3 ZÚzPl.

34) Platné znění § 27 zákona č. 153/2001 Z. z., o prokurátúre.

35) Platné znění § 357 až 367 zákona č. 162/2015 Z. z., Správny súdny poriadok.

36) Ust. § 30 ZÚzPl. Povolování výjimek se nepředpokládá. Stavební uzávěra se nebude vztahovat na stavební záměry s vydaným závazným stanoviskem orgánu územního plánování.

37) Ust. § 24 odst. 1 a 12 ZÚzPl.

38) Jinak pro hlavní město Slovenské republiky Bratislava a pro město Košice.

39) Viz též § 36 odst. 1 písm. a) a b) ZVýst.

kumentace vyššího stupně a (d) jestliže se liniová stavba dopravní infrastruktury, stavba technické infrastruktury nebo stavba, která je významnou investicí, nachází na území více obcí.⁴⁰⁾ Nečinnost orgánu územního plánování má za následek devoluci.⁴¹⁾

Závazné stanovisko orgánu územního plánování je výronem (počeštěně) samostatné působnosti obce nebo samosprávného kraje. Je přezkoumatelné z hlediska zákonnosti Ministerstvem životního prostředí nebo (?) orgánem státní správy v jeho působnosti.⁴²⁾ Podnět k přezkoumání může přijít od stavebníka nebo od stavebního úřadu.⁴³⁾ V případě zjištění, že přezkoumávané závazné stanovisko je v rozporu se zákonem, následuje upozornění adresované orgánu územního plánování, který je vydal. Ten může (ve lhůtě 21 dnů) vydat nové závazné stanovisko za předpokladu, že podnětu zcela vyhoví. Nestane-li se tak, vydá nové závazné stanovisko orgán, který provedl přezkoumání původního závazného stanoviska. Naposled uvedené závazné stanovisko (= výron státní správy) může obec nebo samosprávný kraj (za účelem ochrany svého práva na samosprávu) napadnout správní žalobou, která má odkladný účinek.

Postup při povolování staveb

Povolovací režim je (vedle ohlašovacího režimu a volného režimu) jedním z režimů provádění staveb.⁴⁴⁾ Lze jej označit za režim základní.

První etapou postupu při povolování staveb bude vypracování a projednání návrhu stavebního záměru; návrh vypracuje projektant podle pokynů stavebníka

a v souladu se základními požadavky na stavby a obecnými požadavky na výstavbu; vypracovaný návrh se zaznamenává v (↑) informačním systému.⁴⁵⁾

Povinností stavebníka/projektanta bude doručit návrh prostřednictvím informačního systému:

- obci, nebo samosprávnému kraji za účelem získání (↑) závazného stanoviska orgánu územního plánování; toto stanovisko je předpokladem dalšího postupu,
- dotčeným orgánům státní správy za účelem získání jejich závazných stanovisek,
- dotčeným právníkům osobám za účelem získání jejich závazných vyjádření,
- osobám, které budou účastníky řízení o stavebním záměru za účelem získání jejich vyjádření,
- obci, která nemá schválenou územně plánovací dokumentaci za účelem získání jejího vyjádření, které není závazné a obsahuje doporučení obce k návrhu.⁴⁶⁾

Stavebník/projektant bude dále povinen projednat neakceptované připomínky a vypracovat zprávu o projednání návrhu stavebního záměru.⁴⁷⁾

Žádost o vydání rozhodnutí o povolení stavby se zašle stavebnímu úřadu spolu s návrhem stavebního záměru, zprávou o jeho projednání a údaji nebo doklady za účelem prokázání vlastnického/jiného práva k pozemku/stavbě.⁴⁸⁾ Imperfektní žádost bude vrácena k doplnění do 15 dnů od jejího doručení; nebude-li doplněna ve lhůtě stanovené stavebním úřadem, nemůže být řízení o stavebním záměru zahájeno.⁴⁹⁾ Řízení bude zahájeno až doručením úplné žádosti.⁵⁰⁾ Stavební úřad je povinen vydat rozhodnutí o povolení stavby do 15 dnů od doručení

ní úplné žádosti; jestliže ale ze zprávy o projednání stavebního záměru vyplývají rozpory, je povinen tak učinit do 15 dnů od jejich vyřízení.⁵¹⁾

V rozhodnutí o povolení stavby stavební úřad určí:

- požadavky na zpracování projektu stavby a požadavky na zhotovení stavby včetně podmínek vyplývajících ze závazných stanovisek dotčených orgánů,
- pozemky staveniště,
- požadavky na označení staveniště a stavby, podrobnosti o ukládaných opatřeních na sousedním (sousední) pozemku (stavbě), povinnost/lhůtu oznámit zhotovitele stavby, popřípadě stavbyvedoucího,
- povinnost vytyčit prostorovou polohu stavby geodetem a vypracovat geodetickou dokumentaci,
- stadia zhotovení stavby, ve kterých bude uskutečněna kontrolní prohlídka stavby a co je k nim zapotřebí,
- potřebu provést zkušební provoz (vyplývá-li ze závazného stanoviska dotčeného orgánu státní správy),
- požadavky na uskutečnění kolaudace, nebo na upuštění od kolaudace,
- požadavky na zabezpečení prováděcího projektu,
- lhůtu výstavby (její prodlužování právníkou osobou nebo podnikající fyzickou osobou je za určitých okolností trestné),
- podmínky pro zpracování a ověření dalších stupňů projektové dokumentace; bude-li vyžadováno vypracování prováděcího projektu, musí být určeny podmínky po jeho zpracování a toto rozhodnutí musí být zvlášť odůvodněno.⁵²⁾

Návrh projektu stavby vypracuje projektant na základě schváleného stavebního záměru a v souladu s rozhodnutím o po-

40) Ust. § 24 odst. 4 a 6 ZÚzPl. Jestliže se liniová stavba dopravní infrastruktury, stavba technické infrastruktury nebo stavba, která je významnou investicí, nachází na území více samosprávných krajů, mají se na příslušnosti k vydání závazného stanoviska jedním z nich dohodnout; nedomohou-li k dohodě, určí příslušnost Úřad pro územní plánování a výstavbu.

41) Ust. § 35 ZÚzPl.

42) Ust. § 24 odst. 8 a 9 ZÚzPl. Otazník je namístě, neboť v textu zákona je nepřiliš štěstěně zavedena legislativní zkratka „ministerstvo“.

43) Viz též § 7 odst. 5 ZVýst. S tím, že do jeho textu se nepromítla změna, k níž došlo schválením jednoho z pozměňovacích návrhů k předloze ZÚzPl.

44) Arg. § 31 odst. 1 ZVýst.

45) Ust. § 35 ZVýst.

46) Bliže viz § 36 odst. 1 až 5 ZVýst. K pojmu „dotčený orgán“ viz § 31 odst. 7, k pojmu „dotčená právnická osoba“ viz § 31 odst. 8.

47) Ust. § 6 odst. 6 a 7 ZVýst.

48) Ust. § 37 odst. 1 ZVýst.

49) Ust. § 37 odst. 2 ZVýst.

50) Ust. § 37 odst. 3 věta třetí ZVýst.

51) Ust. § 38 odst. 3 ZVýst. S negativním rozhodnutím text zákona nepočítá.

52) Ust. § 38 odst. 4 a 6 ZVýst. K trestnosti prodlužování lhůty výstavby viz § 59 odst. 3 písm. i).

volení stavby a zaznamená jej v informačním systému (dáno k připomínkám dotčených orgánů státní správy a dotčených právnických osob); projektant projedná projekt stavby s dotčenými orgány a dotčenými právnickými osobami, které si vyhradily posouzení projektu stavby. Dotčený orgán a dotčená právnická osoba má povinnost vydat doložku souladu k projektu stavby ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení žádosti nebo ve lhůtě dohodnuté s projektantem.⁵³⁾

V případech, ve kterých bude vyžadováno ověření projektu stavby stavebním úřadem, lze zahájit stavbu a stavební práce uskutečňovat až po tomto ověření; k žádosti o ověření se přikládá projekt stavby, (↑) doložky souladu; lhůta pro ověření projektu stavby činí 30 dní.⁵⁴⁾

Nečinnost stavebního úřadu má za následek devoluci.⁵⁵⁾

Státní stavební dohled

Kontrolní činnost státní správy je označena tradičně jako státní stavební dohled.⁵⁶⁾ Jeho úprava je poměrně robustní a zahrnuje i kontrolní prohlídku stavby.⁵⁷⁾

Výkon státního stavebního dohledu bude svěřen stavebním inspektorům. Půjde o zaměstnance stavebního úřadu.⁵⁸⁾

Podrobně jsou rozvedena oprávnění stavebního inspektora jednak ve vztahu ke kontrole provádění stavebních prací,

jednak ve vztahu ke kontrole užívání stavby.⁵⁹⁾ V návaznosti na učiněné zjištění bude stavební inspektor oprávněn/povinen formou faktického pokynu:

- vyzvat k odstranění zjištěného nedostatku, stanovit ke zjednání nápravy lhůtu a provést opakovanou kontrolu,⁶⁰⁾
- vyzvat k ukončení nepovolených stavebních prací,⁶¹⁾
- nařídít přerušení stavebních prací,⁶²⁾
- zadržet doklad o profesní kvalifikaci, autorizaci nebo o jiném oprávnění provádět vyhrazené činnosti ve výstavbě.⁶³⁾

Stavební inspektoři budou provádět kontrolní prohlídky staveb (určí-li stavební úřad, že kontrolní prohlídka bude provedena před zahájením některého stadia zhotovování/odstraňování stavby nebo před zahájením některých stavebních prací) a mimořádné kontrolní prohlídky staveb (na návrh; jednak v případě, že se na stavbě mají uskutečnit stavební práce, které povedou k odchylce od ověřeného projektu stavby, jednak v případě zjištění nastalé závažné projektové odchylky, která má vliv na základní požadavky na stavby anebo na energetickou hospodárnost budovy a kterou není možné odstranit bez změny projektu stavby; výsledkem může být souhlas s odchylkou, nebo určení potřeby změny a nového ověření projektu).⁶⁴⁾

Stavební inspektoři budou rovněž moci ukládat pořádkové pokuty.⁶⁵⁾

Na úkony stavebních inspektorů budou ve stanovených případech navazovat úkony stavebních úřadů.⁶⁶⁾

Část zákona nazvaná „Státní stavební dohled“ upravuje rovněž skutkové podstaty správních deliktů (přestupků a jiných správních deliktů).⁶⁷⁾

Mimo uvedenou část zákona jsou upraveny instituty označené jako „opatření stavebního úřadu ve veřejném zájmu“. Jde o nařízení provést neodkladné stavební práce (= údržba, nezbytné úpravy, zabezpečovací práce), o nařízení odstranit stavbu a o nařízení strpět provádění stavebních prací na sousedním pozemku (sousední stavbě) ze svého pozemku (své stavby).⁶⁹⁾

Osud tzv. černých staveb

Ve vztahu k novým tzv. černým stavbám (= stavby zhotovené nepovolenými stavebními pracemi) zákon zaujímá nulovou toleranci: stavební úřad nařídí odstranění stavby (nebo její části, změny stavby, stavební úpravy) a s žádným dodatečným povolením se vůbec nepočítá.⁷⁰⁾

U staveb zhotovených bez stavebního povolení nebo bez ohlášení stavebnímu úřadu anebo užívaných bez kolaudačního rozhodnutí od 1. ledna 1990 do 31. března 2024 bude umožněna jejich legalizace formou přezkoumání způsobilosti stavby k provozu.⁷¹⁾ Vlastník stavby musí prokázat splnění zákonem stanovených předpokladů.⁷²⁾ Výsledkem je buď

53) Ust. § 40 odst. 1 až 6 ZVýst.

54) Ust. § 41 ZVýst.

55) Ust. § 31 odst. 9 ZVýst.

56) Stejně jako ve StavZ.

57) Ust. § 53 až 57 ZVýst.

58) Jde o „nové“ označení těchto úředních osob. Zařazení stavebních inspektorů do stavebních úřadů nasvědčují formulace v § 27 odst. 2 písm. f) a § 28 odst. 3 písm. e) ZVýst.

59) Ust. § 64 odst. 1 a 2 ZVýst.

60) Ust. § 54 odst. 4 a 5 ZVýst.

61) Ust. § 56 odst. 7 ZVýst. K pojmu „nepovolené stavební práce“ viz jeho § 11.

62) Ust. § 55 odst. 1 ZVýst. Návazný text (v odstavci 4) obsahuje zřejmě chybnou formulaci.

63) Ust. § 57 odst. 4 ZVýst.

64) Ust. § 56 ZVýst.

65) Ust. § 57 odst. 1 až 3 ZVýst.

66) Viz § 55 odst. 5 až 7 ZVýst.

67) Ust. § 58 a 59 ZVýst. Jinými správními delikty jsou podle slovenské úpravy správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob.

68) Samostatná hlava v části „Řízení ve výstavbě“.

69) Ust. § 51, 52 a 17 ZVýst. V § 52 odst. 7 je poněkud neorganicky upravena pravomoc stavebního inspektora nařídít ústně vyklizení stavby.

70) Ust. § 52 odst. 4 písm. d) ZVýst. Podle § 52 odst. 5 věty druhé stavební úřad rovněž nařídí příslušnému vlastníkovvi technické infrastruktury odpojit stavbu od dodávky vody a od přívodu elektřiny.

71) Ust. § 63 ZVýst.

72) Viz § 63 odst. 1 písm. a) až e) ZVýst. Jiné (mírnější) předpoklady jsou v § 63 odst. 2 stanoveny pro stavby nacházející se v prostorově separovaných lokalitách, které vytvářejí koncentrovanou a generačně reprodukovanou chudobu [podávání žádosti o přezkoumání způsobilosti je u těchto staveb (pouze u nich!) časově limitováno do 1. ledna 2033 (§ 63 odst. věta druhá)]

vydání osvědčení o způsobilosti stavby k provozu, nebo nařízení odstranění stavby; vydání osvědčení může být podmíněno provedením nařízených neodkladných stavebních úprav.⁷³⁾

Pro stavby postavené před 1. říjnem 1976 se vyhláší absolutní stavebněprávní amnestie a pro stavby postavené od 1. října 1976 do 31. prosince se vyhláší relativní stavebněprávní amnestie.⁷⁴⁾

Závěrem

První pohled na vybrané instituty nové slovenské úpravy územního plánování a výstavby může pomíjet některé relevantní souvislosti a může být poněkud zkreslený. Předčasné by bylo snažit se na jeho základě novou úpravu hodnotit.

Nová úprava se zdá být v mnohém sympatická, v něčem odvážná. Nutno dodat,

že některá její ustanovení působí skicovitě, což může být jistou daní za stručnost. Vnitřní provázanost úpravy bude zapotřebí zevrubně prověřit. Nějaká upřesnění snad mohou přinést prováděcí právní předpisy. A vzhledem k dlouhé legisvakanci (a k čerstvé české zkušenosti) je otázkou, v jaké podobě nabude nová úprava účinnosti.

*JUDr. Ing. Josef Staša, CSc.
Katedra správního práva a správní vědy
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
Česká společnost pro stavební právo*

ENGLISH ABSTRACT

Fact about the New Slovak Construction Act, by Josef Staša

In 2022, a new regulation of the public Construction Act was adopted in the Slovak Republic. In contrast to the current state of affairs, it consists of two Acts - the Spatial Planning Act and the Construction Act, which concerns building regulations. Both Acts are to come into force on 1 April 2024. This article focuses on the selected contents of both laws. It briefly deals with public administration in the fields of spatial planning and building regulations, the information system for spatial planning and construction, spatial planning documentation, binding statement of the spatial planning authority, the procedure of issuing building permits, state building supervision and the dealing with the so-called black (= illegally built) structures. At present, only first impressions resulting from the new legislation can be given. In the future, it will be interesting and useful, for both the theory and practice, to compare it with the new Czech Act adopted in 2021, which has already been extensively amended this year, practically before it came into force.

73) Viz § 63 odst. 4 a 5 ZVýst. Zákon pamatuje i na nedokončenou/rozestavěnou stavbu (§ 63 odst. 6 a 8). Nepodání žádosti o přezkoumání způsobilosti k provozu ani na výzvu stavebního úřadu má rovněž za následek nařízení odstranění stavby (§ 63 odst. 7) a její nepodání ve stanovené lhůtě je správním deliktem (§ 56 odst. 6, § 59 odst. 10); povinnost podat žádost jinak není (s výše uvedenou výjimkou) časově omezena.

74) Ust. § 65 odst. 16 ZVýst. Ve druhém případě musí být stavba nepřetržitě využívána ke svému účelu a vlastník stavby musí být vlastníkem pozemku, na kterém je tato stavba postavena, nebo musí mít jiné právo k tomuto pozemku, anebo musí za jeho účasti probíhat řízení o uspořádání vztahu k tomuto pozemku.

VIZE A REALITA ROZVOJE ČESKÉ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY

ČÁST 2. ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA A VODNÍ CESTY

Milan Körner

Změny před 30 lety, ke kterým došlo ve střední Evropě, znamenaly i novou orientaci vazeb. Česká republika se stala členem evropské unie a schengenská dohoda znamenala vytvoření společného prostoru, a tím potřebu nových spojení. Na rozdíl od silniční dopravy, kde došlo k obnově řady spojení (především regionálního charakteru), v železniční infrastruktuře je propojení výrazně menší. Předmětem článku jsou programy rozvoje železniční infrastruktury (transitní koridory, rychlá spojení) a situace vnitrozemských vodních cest. V obou oblastech jsou vize značně vzdáleny od reality. Vzhledem k tomu, že v Evropě již rozvoj VRT probíhá více než 30 let a jedná se zejména ve střední Evropě o nadnárodní systém, zahrnuje text i tyto souvislosti.

Železniční doprava

V železniční síti ČR bylo realizováno 7,6 % (os./km) z celkového objemu přepravy osob (méně než autobusy 9,0 %) a 25,2 % (t/km) objemu nákladní dopravy. V obou segmentech dopravní výkony mírně rostou.

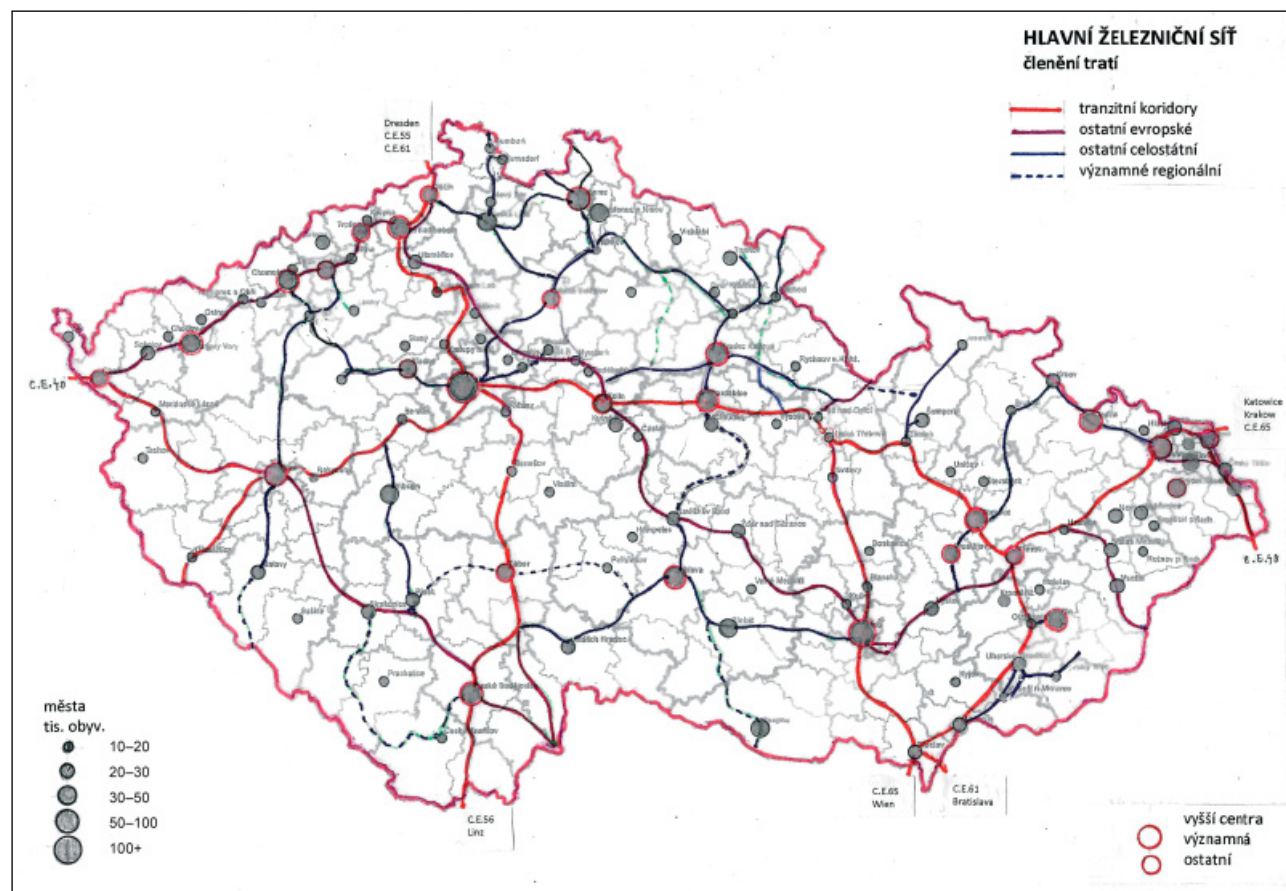
Délka tratí (státních) je celkem 9 365 km, z toho 7 337 km jednokolejných a jen

1 981 km dvoukolejných (21 %) a 58 km vícekolejných. Elektrizovaných tratí je 3 236 km (34 %).

Rozsah české železniční sítě (státních tratí) je 9 355 km, což je 1,3krát více než rozsah státních silnic. Rozsah české silniční sítě je 54 493 km (silnice I. třídy – 5 808 km + dálnice 1 298 km, celkem **7 106 km**). Bavorsko má 6 308 km tratí, s vyšším podílem vícekolejných a elektrifikovaných tratí (52 %). Rakousko má

4 875 km tratí, s vyšším podílem vícekolejných a elektrifikovaných tratí (74 %).

Téměř celá současná železniční síť na území ČR vznikla v období 1833 až 1879, tj. během 46 let. V roce 1929 bylo realizováno propojení Veselí nad Moravou – Strání (Nové Mesto nad Váhom) a v r. 1937 propojení Vsetín – Horní Lideč (Püchov). V r. 1954 byla dokončena trať Havlíčkův Brod – Brno.

Hlavní železniční síť – členění tratí

V roce 2007 byla realizována přeložka trati Březno–Chomutov (7 km) s tunelem dlouhým 1 758 m (uvolnění dobývacího prostoru).

K významnějším změnám tras došlo až v rámci modernizace koridorů. **Rozsah novostaveb byl minimální.** Tato skutečnost negativně ovlivnila splnění standardu hlavních tratí (160 km/h).

Problém české železniční infrastruktury je důsledkem několika významných faktorů:

- **délka** železniční sítě Česka je **1,5krát delší** než síť Bavorska a **1,8krát delší** než Rakouska,
- výkony železniční dopravy jsou v Rakousku u osobní dopravy 1,45krát vyšší, u nákladní dopravy 1,56krát vyšší než v Česku (Rakousko má o 2 mil. obyv. méně než ČR),
- v řadě evropských zemí zanikla po roce 1950 třetina (i více) železničních tratí, v ČR byly **zrušeny** některé delší vlečky a regionální tratě, resp. jejich úseky; v období 1950–1990 bylo zrušeno cca 230 km tratí, po r. 1990 byl

ukončen provoz na cca 170 km tratí, nové využití (např. cyklostezky) je však jen na několika desítkách km,

- Česko má na hlavních tratích velmi **vysoký počet zastávek** (vč. velmi malých obcí),
- na hlavní železniční síti je **velký počet úrovnových křížení** se silnicemi (i I. třídy).

Tyto faktory zásadním způsobem ovlivňují **rychlost a bezpečnost** železniční dopravy na hlavních tratích. Při realizaci koridorových tratí byla řada v regionálních plánech navržených mimoúrovňových křížení silnic (vč. významných) vypuštěna.

Významné deficity jsou v oblasti rychlosti, jen **malá část sítě vyhovuje standardům evropských tratí** 160 km/h, resp. 120 km/h. Nízký rozsah víceokrajových tratí negativně ovlivňuje regionální osobní dopravu i dopravu nákladní.

Parametry řady tratí, které byly realizovány před první světovou válkou, v podstatě neumožňují dosažení potřebného rychlostního standardu 160 km/h na hlavních tra-

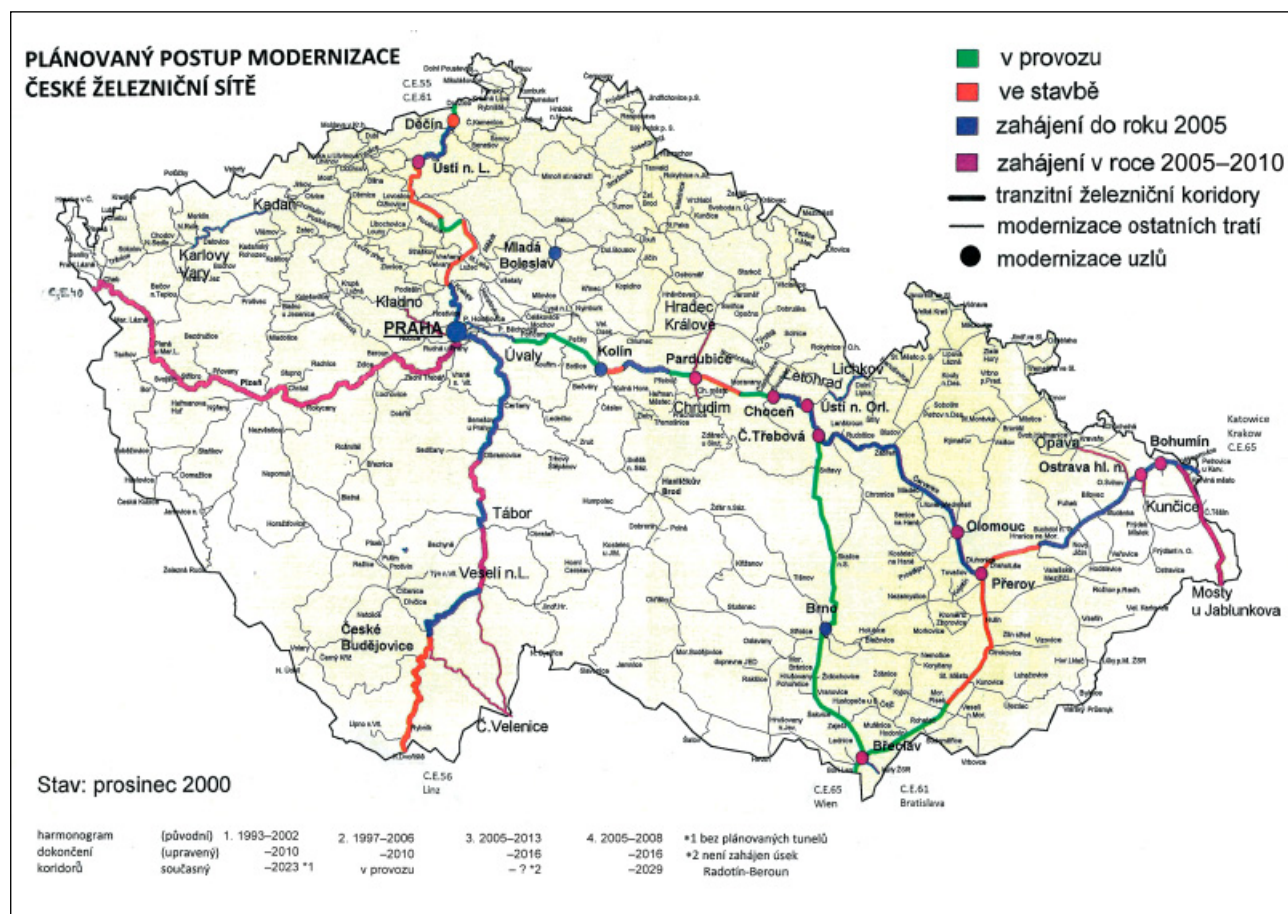
tích a 120 km/h pro nákladní dopravu, která by mohla konkurovat silniční dopravě. Přestavba tratí na vyšší rychlost i kapacitu, která je realizována v rámci „modernizace tranzitních železničních koridorů“ (dosud nebyla dokončena) by znamenala dosažení rychlosti 160 km/h na cca 460 km tratí, tj. na cca 30 % koridorových tratí.

Tranzitní koridory

Počátkem 90. let byly vymezeny tzv. „**tranzitní koridory**“ v celkové délce 1 146 km (cca 12 % sítě). Stavby byly zahájeny v r. 1993 a měly být dokončeny v r. 2013, následně v r. 2016. Vzhledem k tomu, že některé stavby **nebyly zahájeny**, je nepravděpodobné, že by byly dokončeny **před rokem 2030**.

„**Tranzitní koridory**“ byly v podstatě **dobrym projektem**. Zahrnovaly podstatnou část nejvíce zatížených tratí. Problémem jsou zejména tři faktory:

- nebylo dosaženo evropských standardů rychlosti (160 km/h, resp. 120 km/h) na významné délce tratí,

Plánovaný postup modernizace české železniční sítě z r. 2000

- nedošlo ke zvýšení kapacity tratí přidáním další koleje v aglomeracích velkých měst,
- **realizace** oproti původním plánům bude **se zpožděním cca 20 let**.

Po roce 1990 byly na koridorech realizovány **tunely (delší než 1 000 m)**: Ejpovický (4 140 m), Vítkovský jih (1 365 m), Vítkovský sever (1 314 m), Krasíkovský (1 098 m) a Zahradnický (1 044 m). **Chybí** tunely Oucmanice (4 985 m), Chotýčany (4 775 m), Hosín (3 120 m), Hemže (1 150 m).

Na realizovaných tranzitních koridorech umožňuje rychlost nad 120 km/h jen cca 700 kilometrů tratí (cca 60 % délky). Rychlost 145–160 km/h umožňuje jen cca 460 kilometrů tratí (v úsecích Nelahozeves–Lovosice, Poříčany–Choceň, Ústí nad Orlicí – Zábřeh – Dluhonice, Hranice n. M. – Ostrava, Dětmorovice–Petrovice, Brno–Břeclav, Břeclav–Přerov, Benešov–Olbramovice).

Rychlost 160 km/h je jen na cca 300 km tratí, 200 km/h zatím umožňuje jen traťový úsek Rokycany–Plzeň v délce cca 20 km.

Koncepce rozvoje železniční sítě má charakter kampaní. První byla tzv. „tranzitní železniční koridory“. Považují za užitečné uvést plánovaný harmonogram přestavby (resp. výstavby), viz tabulka Plánovaný harmonogram přestavby.

Chybí rozsáhlé úseky na 3. a 4. koridoru a přestavba řady železničních uzlů. Závažnějším problémem je, že standard hlavních evropských tratí (160 km/h) byl dosažen jen na poměrně malé části modernizovaných tratí (30 %), přestože geometrie některých úseků umožňovala dosažení rychlosti až 200 km/h.

Tratě, resp. jejich úseky byly buď „modernizovány“ nebo „optimalizovány“. **Na optimalizovaných tratích v podstatě nedošlo k žádoucímu zvýšení rychlosti.** Až na výjimky nedošlo k významnějším změnám tras. Tento přístup byl realizován až na 3. koridoru v úseku Rokycany–Plzeň a na 4. koridoru v úseku Bystřice – Tábor – Soběslav.

Větším problémem je velmi malý počet mimoúrovňových křížení hlavních tratí s hlavními silnicemi. V rámci re-

sortu byly spory mezi investory (ŘSD a SŽDC). Logicky by to měl být ten, kdo přináší novou kvalitu (v případě dálnic se to dodržuje).

Čtvrtý koridor by měl být dokončen v roce 2029, kdy bude realizován poslední úsek Ševětín–Nemanice (17,3 km s dvěma dlouhými tunely). Před dokončením je modernizace 2. koridoru Brandýs n. Orlicí – Ústí n. Orlicí v délce 10 km bez zvýšení rychlosti (2021–2023, náklady 3,4 mld. Kč). Tento postup znamená **oddálení záměru na novostavbu** trasy Choceň – Brandýs n. Orlicí – Ústí n. Orlicí (s dlouhými tunely), která by umožnila výrazné zkrácení trasy a rychlost 200 km/h. Ta by mohla být dosažena i na úseku Kolín – Pardubice – Choceň. Dokončení optimalizace 3. koridoru v úseku Radotín–Beroun není známé. Úsek Plzeň – Furth im Wald byl převeden do „rychlých spojení“. První stavba v nové trase Plzeň–Stod v délce 18,5 km by měla být realizována v období 2025–2029. Horizont dokončení na hranici zatím není znám. Celá trasa by měla umožnit rychlost 200 km/h.

Do „tranzitních koridorů“ nebyly zahrnuty tratě: Hranice – Vsetín – Střelná (směr Púchov) a Ústí n. Orlicí – Letohrad – Lichkov (směr Klodzko), umožňující propojení na Slovensko a Polsko.

Mimo koridorové tratě byla sledována přestavba tratí Chrudim – Pardubice – Hradec Králové; Karlovy Vary – Klášterec n. Orlicí; Veselí n. Labem – České Velenice; České Budějovice – České Velenice; Ostrava-Svinov – Opava; Letohrad–Lichkov; Praha–Kladno/letišť Ruzyně (zahájen jen úsek Vltavská–Výstaviště v délce 1,2 km); Vysočany – Lysá n. Labem.

V aktualizované **Strategii rozvoje dopravní infrastruktury** jsou „celostátní“ dráhy členěny na trasy **E** – zařazené do evropské sítě a **C** – ostatní dráhy celostátní.

Zdroj: archiv autora

Branický železniční most je z roku 1955, délka 910 m, spojuje nádraží Vršovice s Radotínem, na most by měl navazovat dlouhý tunel do Berouna

	období výstavby		celkem (km)	modernizováno (km)	na rychlost 160 km/h (km)
1. koridor	1993–2002	Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav	443	370	177
2. koridor	1997–2005	Břeclav – Přerov – Ostrava – Petrovice	206	195	112
3. koridor	2006–2013	Přerov – Česká Třebová – Praha – Plzeň – Cheb	328	287	97
4. koridor	2003–2008	Praha – České Budějovice – Horní Dvořiště	169	146	71
Celkem			1 146	998	457

Plánovaný harmonogram přestavby

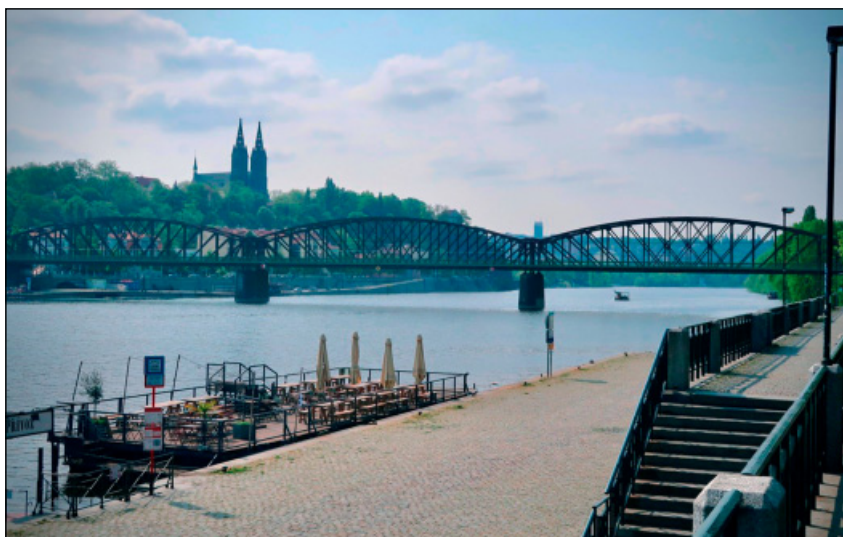
V prioritách jsou záměry:

- **dokončení 3. a 4. železničního koridoru:** Praha – Plzeň – Domažlice (chybí 83 km – 2027) – úseky Radotín–Beroun a Plzeň – Česká Kubice; Tábor – České Budějovice (chybí 17 km – 2028) – Ševětín–Nemanice (dva dlouhé tunely),
- přestavba železničních uzlů Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Pardubice, Zlín (?),
- mimo výše uvedených chybí: modernizace trati Kolín–Děčín – významné pro nákladní dopravu, přestavba trati Brno–Přerov na 200 km/h (90 km – 2025).

Nejsou uvedeny stavby na spojení Praha–Beroun (ve stavbě jen úsek Smíchov–Radotín), Praha – Lysá n. Labem – Mladá Boleslav (kde některé stavby byly zahájeny) a výstupní úseky „rychlých spojení“ z Prahy (směry Poříčany a Roudnice n. Labem) a Brna (směr Břeclav).

V prioritách **chybí i spojení Praha–Kladno/letišť Ruzyně**. Praha–Bubny – letiště 12,5 km, Praha–Ruzyně – Kladno 19,7 km. Trať se rozděluje v současné žst. Ruzyně. Výstavba je „sledována“ již 30 let.

Nejvyšší objemy přepravy představuje regionální doprava. Ve středočeském prostoru s deficitem v silniční síti, i v důsledku nemožnosti parkování na území Prahy i nízké kapacity P + R u vnějších stanic metra, se jedná o poměrně významné nárůsty. Rozvoj tohoto segmentu je však limitován kapacitou příměstských úseků, kde je „přednostní“ dálková doprava. Nebyla zahájena „přestavba“ na nejvýznamnějších směrech Kladno a Beroun.

Výtoňský (Vyšehradský) most je z roku 1901 (původní byl z r. 1872, délka 196 m), památkově chráněný (spor o rekonstrukci či novostavbu)

Vzhledem k tomu, že „modernizace koridorů“ neumožnila žádoucí zvýšení kapacity (zvýšení počtu kolejí) a provozní rychlosti, **je potřebné sledovat** (zejména v pražské aglomeraci) **nové výstupní úseky pro dálkovou osobní dopravu**, na které by následně „rychlé tratě“ navázaly. Ty by měly být spíše **součástí středoevropské sítě**, neboť potřebu vysokorychlostního spojení vyvolávají zejména velká města (nad 200 tis. obyv.) či aglomerace (nad 300 tis. obyv.).

Většina českých „stotisícových“ měst je vzdálena od Prahy cca 100 km, na tuto vzdálenost se efekt rychlosti nad 200 km/h výrazně neuplatňuje.

Vysokorychlostní tratě (VRT)

Nadnárodní souvislosti vysokorychlostních tratí

Rychlostní standard VRT je nad 250 km/h (novostavby) a 200 km/h (přestavby). Na vzdálenost 300–600 km vysokorychlostní železniční doprava úspěšně konkuruje dopravě letecké. První vysokorychlostní trať v Evropě bylo spojení Paříž–Lyon (409 km) s rychlostí 300 km/h. Jen tři evropské země mají více než 3 000 km VRT, s výjimkou Španělska jsou propojeny v nadnárodním systému.

Demografické a ekonomické charakteristiky

stát	HDP/obyv. Ø EU = 100	rozloha tis. km ²	počet obyv. mil.	obyv./ km ²	počet měst s více než 200 tis. obyv.		
					celkem	> mil.	> 500 tis.
Francie	106	535,3	66,9	123	11	1 Paříž	3
Španělsko	91	498,6	46,4	92	42	2 Madrid, Barcelona	4
Německo	120	351,3	82,7	231	40	4 Berlin, Hamburg, München, Köln	11

Ve Francii a částečně ve Španělsku v souvislosti s VRT stagnují výkony řady letišť.

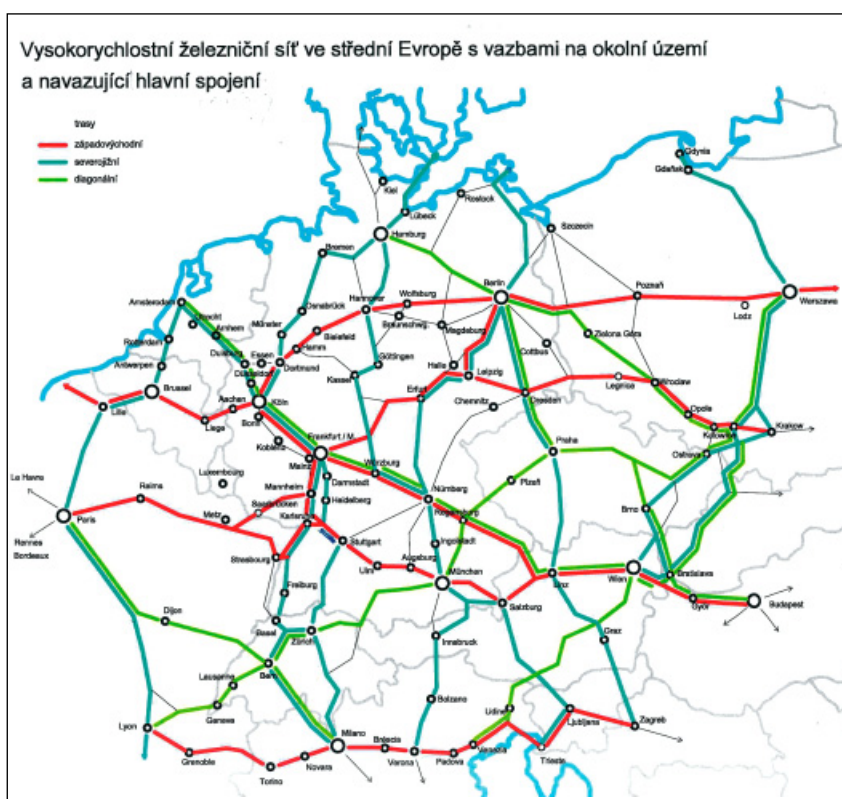
stát	významná letiště (mil. cest./rok)	délka VRT v km
Francie	Paříž (76,2 + 31,4), Nice (14,9), Marseille (9,3), Toulouse (9,3)	3 300
Španělsko	Madrid (61,7), Barcelona (52,7), Malaga (20,0), Alicante (15,1)	3 240
Německo	Frankfurt (70,6), München (49,0), Berlin (34,1), Düsseldorf (25,5), Hamburg (17,3), Stuttgart (12,7), Köln/Bonn (12,4)	3 046

Sídelní struktura uvedených zemí je značně rozdílná, lze to sledovat na celkovém počtu měst nad 100 tis. obyvatel: Německo 82, Španělsko 63, Francie jen 40.

Francie: významná část velkých měst leží na pobřeží ve vzdálenosti od Paříže 600–940 km, řada dalších měst (s více než 100 tis. obyv.) ve vnitrozemí ve vzdálenosti od Paříže 400–700 km. **Španělsko:** vzdálenost velkých měst od centrálně položeného Madridu je 300–600 km. **Německo:** má několik makroregionů (s cca 5 mil. obyv.) s centry: Berlin, Hamburg, Frankfurt am Main, München, Köln, Düsseldorf a Stuttgart. Vzájemná vzdálenost jejich center je od 190 km (Frankfurt–Köln) po 770 km (Hamburg–München).

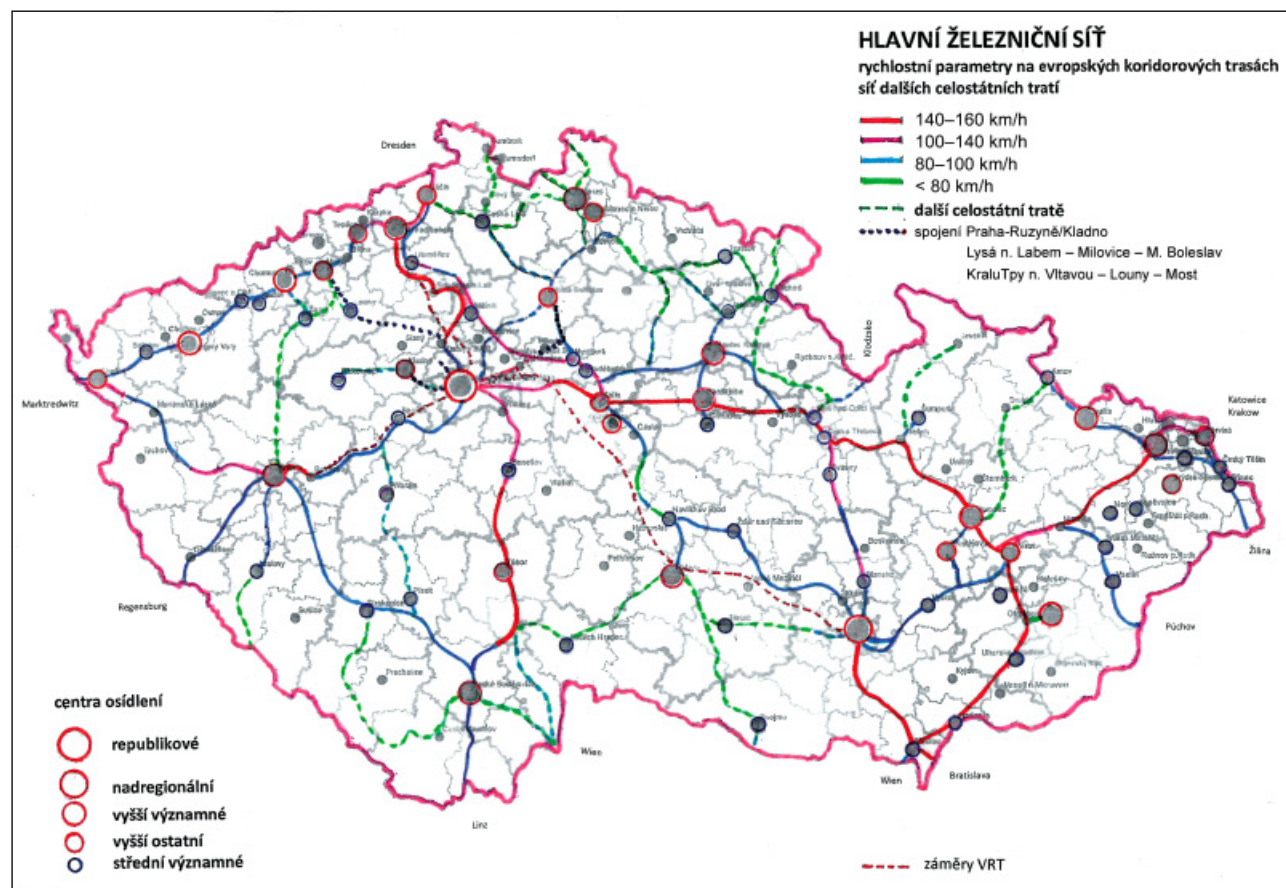
Významná středoevropská spojení

Nejvýznamnějším evropským železničním koridorem je Porýní s aglomerací Düsseldorf–Duisburg, Köln–Bonn, Frankfurt am Main – Mainz – Wiesbaden, Mannheim–Ludwigshafen, Karlsruhe, Strasbourg, Freiburg im Breisgau a Basel. V tomto prostoru žije 25 mil. obyvatel, severně navazuje Arnhem a Amsterdam, jižně Zürich. Na spojení Amsterdam–Zürich (cca 875 km) má rychlost 300 km/h

Vysokorychlostní železniční síť ve střední Evropě s vazbami na okolní území a navazující hlavní spojení

Zdroj: autor

Hlavní železniční síť – rychlostní parametry – záměry VRT a dalších spojení

Zdroj: MD, SŽDC

jen úsek Siegburg – Frankfurt am Main v délce 144 km, po výstavbě úseku Frankfurt am Main – Mannheim (nejvíce zatížený) to bude 230 km. Většina tratí umožňuje rychlost 200–230 km/h. Jen trať Karlsruhe–Basel (187 km) bude novostavbou (250 km/h), v provozu jsou dva úseky 49 km a 33 km, pravděpodobné dokončení celé trasy je v roce 2041.

Spojení Balt–Jadran a München–Strasbourg

V roce 2025 by měl být dokončen **Brennerský tunel** (Innsbruck–Fortezza) v délce 55 km, který naváže na Inntal-tunel z roku 1994. V této souvislosti se připravuje stavba Grafing b. M. – Rosenheim – Brannenburg (230 km/h) 41 km. V roce 2029 by měl být dokončen **tunel Fehrmanbelt** (17,6 km). Na německé straně naváže přestavba Puttgarden–Lübeck 89 km 160 km/h do roku 2024, na dánské Kobenhavn–Fehrmanbelt 180 km (200 km/h) v r. 2026. Tím bude dokončeno spojení **Kobenhaven–Hamburg** (330 km), které naváže na trasu Hamburg – Hannover – Würzburg – Nürnberg – Ingolstadt – München v délce 760 km (tři úseky o celkové délce 80 km mají rychlost menší než 200 km/h). **Spojení Kobenhavn – Hamburg – München – Innsbruck – Verona má délku 1 600 km.**

Pokud budou realizovány krátké úseky Karlsruhe–Rastatt (23 km) a Ulm–Offingen (30 km), bude do r. 2030 souvislé spojení **München – Stuttgart – Karlsruhe – Strasbourg** v délce 370 km (z Appenweteru severně Offenburgu, s výjimkou úseku Rosenheim bude souvislé spojení s rychlostí nad 200 km/h téměř v celé trase München – Salzburg – Linz – Wien – Győr – Budapest), naváže na trasu Paříž–Strasbourg (476 km).

Významným východozápadním spojením je trasa Dresden – Leipzig – Erfurt – Eisenach – Fulda – Frankfurt am Main. Přestože úsek Eisenach – Frankfurt am Main umožňuje i spojení Berlin – Frankfurt am Main, nemá zatím tento úsek parametry VRT. Rychlost 300 km/h je jen na úseku Leipzig–Erfurt.

Zpoždění staveb

V Německu dochází k významnému **zpoždění** některých zahájených staveb o 10 až 20 let.

stavba	plán	realita	stavba	plán	realita
Karlsruhe–Basel	2020	2041	Riese–Dresden	2016	2028
Saarbrücken–Mannheim	2015	2025	Berlin–Dresden	2018	2028
Stuttgart–Ulm	2019	2028	Ebensfeld–Nürnberg	2015	2030

Směrem k území ČR lze předpokládat propojení Dresden na síť VRT a přestavbu trati na Pirnu. Významným přínosem by byla realizace projektu (Donau – Moldau – Bahn) – spojení Regensburg – Furth im Wald – Plzeň (Praha), umožňující spojení na München. V Rakousku je v realizaci několik staveb, k významnému zpoždění nedochází.

Graz–Klagenfurt	(250 km/h)	125 km	2026
Semmering Tunnel	(230 km/h)	27 km	2026
Wien–Wels	(250 km/h)	30 km	2026
Salzburg–Köstendorf	(250 km/h)	20 km	2032
Wien–Wiener Neustadt	(200 km/h)	54 km	2022 (?)
Wien–Marchegg	(200 km/h)	30 km	2023 (?)

Propojení Salzburg–Innsbruck je vedeno přes Bavorsko (Rosenheim), kde dosažení vyšší rychlosti je málo reálné. Spojení Salzburg–München mělo být výhledově vedeno přes Mühldorf am Inn.

Evropa vs Asie

V Evropě má mimo Francie, Španělska a Německa rozsáhlejší síť VRT (v tis. km) jen Švédsko (2,4), Velká Británie (1,4) a Itálie (1,3). **Vyšší rychlost než 300 km/h je jen v pěti zemích, a to jen v části sítě** (délky sítě v tis. km, vč. staveb): **350** Čína (38,2); **320** Francie (3,9) a Japonsko (3,4); **310** Španělsko (3,2); **305** Jižní Korea (1,4). Zřejmě některé plánované stavby mohou sledovat vyšší rychlost než 300 km/h.

Čeští dopravní vizionáři jsou svými návrhy VRT 300–350 km/h mimo středoevropské relace. Vize jsou nepochybně součástí pohledu na budoucnost. Plánování však musí vycházet z reality, neboť by mělo garantovat realizaci záměru v poměrně krátkém časovém horizontu.

V řadě zemí jsou VRT již dlouhodobě připravovány, realizace se však značně opoždí, neboť deficit v dopravní infrastruktuře jsou poměrně rozsáhlé a prioritu mají projekty přinášející širší efekty.

Realizace ambiciózního projektu znamená nižší přínosy než komplexně pojímaná přestavba. **Potřebu vysokorychlostního spojení generují velká a vzájemně**

vzdálená centra, kam z českých měst lze zařadit zejména Prahu, resp. Brno další jsou mimo území ČR. Proto je žádoucí volit takový rychlostní standard, který bude kompatibilní (přestavby nad 200 km/h a novostavby nad 250 km/h).

Rychlá spojení

Jedna kampaň „tranzitní koridory“ neskončila a už zde máme novou kampaň „**rychlých spojení**“. Přestože sousední země (Německo, Rakousko) již tyto trasy budují 30 let a realizují je kombinací přestavba (Ausbau) / novostavba (Neubau), Česko zvolilo francouzský model. Dopravní vizionáři si jaksi neuvědomili, že Francie má jedenáct měst s více než 200 tis. obyv., z toho dvě města s více než 300 tis. obyv. a tři města s více než 500 tis. obyv. Vzdálenost velkých měst od Paříže je 400–940 km. Kromě Prahy mají pouze dvě centra v ČR více než 200 tis. obyv. a vzhledem k jejich vzájemné vzdálenosti od 90–170 km by byl vhodnější model rakouský (německý).

V Německu byl zlomový rok 1991, kdy bylo dokončeno spojení Hannover–Würzburg v délce 327 km (280 km/h) a úsek Mannheim–Stuttgart v délce

99 km (280 km/h). První trať „300 km/h“ Siegburg–Frankfurt/M. délky 144 km byla dokončena v r. 2002. Souvislá trať Leipzig – Erfurt – Ebenfeld v délce 230 km byla dokončena v roce 2017. K českému území zatím žádná trasa VRT nevede a Německo a Rakousko novostavby nad „300 km/h“ nesledují.

Vysokorychlostní tratě vytvářejí nadnárodní síť a ČR nesousedí s Francií, kte-

rá byla inspirací. Sidelní struktura ČR je velmi odlišná a koncepce VRT by měla být kompatibilní se sousedními zeměmi, které pro českou „rychlou tramvaj“ (se zastávkami v malých městech) zřejmě nebudou mít pochopení.

Vysokorychlostní tratě **jsou investičně velmi náročné**, znamenají velký rozsah tunelů, mostů a estakád, jejich příprava a realizace je poměrně dlouhodobým

procesem. Nepochybně je žádoucí realizovat nové trasy (vč. případných přestavbových) na vyšší rychlostní standard než **nepovedené koridory**, které by měly být **integrální součástí sítě**. Železniční doprava by měla být pojímána komplexně. Významné rezervy jsou v regionální dopravě, kde by mělo být dosaženo výrazně vyššího standardu (až 140 km/h) a železnice by se měla výrazně více podílet na **přepravě nákladů**.

„Rychlá spojení“ s traťovou rychlostí 300–350 km/h:

	trasa	km	realizace	směr na
RS1	Praha – Jihlava – Brno – Přerov – Ostrava	405	2027–2040	Katowice, Warszawa
RS2	Brno – Břeclav	60	2027	Wien, Bratislava
RS3	Praha – Plzeň – Domažlice	131	?	Regensburg, München
RS4	Praha – Ústí nad Labem odbočka: Louny–Most (Chomutov)	90 62 (92)	2030 2040	Dresden, Berlin Karlovy Vary
RS5	Praha – Hradec Králové etapa Poříčany – Chlumec n. Cidlinou	42	2040 ?	Wrocław, Warszawa

Na tratích jsou sledovány dlouhé tunely: Barrandovský 24,7 km, Krušnohorský 26,5 km (z toho 11,4 km v ČR).

Nový plán „rychlých spojení“ (střízlivá verze) sleduje:

	km celkem	km	km/h	km	km/h	km	km/h	km	km/h	spojení
RS1	375	205	350	82	300	88	200–230			Praha – Brno – Ostrava – (Katowice)
RS2	68	–		68	300	–		–		Brno – Břeclav – (Wien)
RS3	135	–		27	300	55	200	73	160	Praha – Plzeň – Domažlice – (Regensburg–München)
RS4	140	80	350	–		60	160–230	–		Praha – Ústí n. Labem – (Dresden)
	738	285		177		203		73		

Výhledově je sledována RS5 Praha – Hradec Králové (Wrocław) a větev RS41 Kralupy – Louny – Most (160 km/h) v délce 62 km, na kterou by mohlo navazovat zvýšení rychlosti po Chomutov, resp. Klášterec n. Ohří (na 120 km/h, resp. více). Tento plán uvažuje s diferencovanou rychlostí. Lze předpokládat, že bude dále korigován.

Do rychlých spojení není zařazena trasa Praha – Tábor – České Budějovice – Horní Dvořiště (tranzitní koridor 4). Severní úsek Praha–Benešov byl dokončen (optimalizace) v r. 2010. Dokončen byl rovněž navazující úsek Benešov–Votice a úseky Sudoměřice – Tábor – Doubí a Veselí n. Labem – Ševětín. Následně úseky Votice–Sudoměřice (11,4 km) a Doubí–Soběslav (6,4 km). Zatím nebyla zahájena stavba posledního úseku Ševětín–Nemanice s dlouhými tunely. Optimalizace trati České Budějovice – Horní Dvořiště (38,8 km) byla dokon-

čena v roce 2009 (jednokolejná, rychlost nižší než 100 km/h). Přestavba na vyšší parametry je problematická, neboť navazující rakouská trasa do Linze překonává výšku 387 m (trať z Českých Budějovic jen 270 m).

Žádoucí je též zlepšení na trati Mladá Boleslav – (Liberec), které by mělo být vedeno přes Lysou n. Labem. Trať Praha – Lysá n. Labem je modernizována na 160 km/h. Tzv. „všejsanská spojka“ (propojení na trať Nymburk – Mladá Boleslav) by měla být novostavbou přes

Milovice v délce 14 km, následovat by měla přestavba (zdvojkolejnění) Všejsany – Mladá Boleslav v délce 19 km a zlepšení parametrů je reálné do Turnova. Úsek Turnov–Liberec (převýšení 110 m) je problematický, trať nevede k významnému centru v Sasku. Liberec měl již před r. 1990 kvalitní souvislé silniční spojení s Prahou (R10, I/35), to byla výjimečná situace – D5 na Plzeň končila v Mýtě, D11 končila u Poděbrad, D8 vůbec neexistovala a D7 končila před Slaným.

VRT v sousedních zemích

Bavorsko má celkem 422 km VRT, z toho 122 km na rychlost 300 km/h, 60 km na 280 km/h, 174 km na 230 km/h a 66 km na 200 km/h.

Bavorsko plánuje 210 km tratí (na rychlost 250 km/h) a 110 km tratí (200–230 km/h), tj. celkem 320 km. **Výhled celkem 744 km.**

V souvislosti s dokončením Gotthardského tunelu (Innsbruck–Fortezza) by měla být přestavěna trať Grafing b. München – Rosenheim – Banneburg (cca 40 km) na 230 km/h.

Sasko má vč. nedokončených úseků Riesa–Dresden (54 km) a Berlin–Dresden (41 km) 207 km VRT, z toho 83 km (300 km/h), 95 km (200 km/h) a 25 km (230 km/h).

Některé plánované novostavby zřejmě nebudou zahájeny před rokem 2030, spíše lze předpokládat přestavby, které by v případě stávajících tratí (160 km/h) mohly být reálné. Jsou to například tratě Regensburg–Passau (110 km), resp. Nürnberg–Regensburg (90 km), celkem 200 km tratí.

Polsko má v současné době v parametrech 200 km/h dvě trasy. Trať Grodzisk Mazowiecki – Zawiercie (207 km) umožňuje spojení Warszawa–Katowice (Kraków). Na spojení Warszawa–Gdaňsk (cca 350 km) je rychlost 200 km/h zatím jen na 200 km.

Slovensko modernizuje hlavní trati na standard 160 km/h, úsek Kúty–Bratislava na 200 km/h.

Maďarsko by mělo v r. 2025 mít v provozu na 200 km/h 166 km na spojení Budapest–Wien, byla zahájena přestavba Budapest–Beograd (350 km), z toho 170 km v Maďarsku.

Rakousko má 81 km tratí (250 km/h), 107 km tratí (230 km/h), 145 km tratí (200 km/h), tj. celkem 336 km. Staví se nebo plánuje 230 km (250 km/h), 84 km (200 km/h), celkem 314 km tratí.

K roku 2035 může dosáhnout síť VRT (> 200 km/h) **v Bavorsku cca 850 km tratí, v Rakousku cca 650 km. V současné**

české koncepci je navrženo 738 km tratí, z toho 462 km na rychlost nad 300 km/h.

Je zřejmé, že ve srovnání s Bavorskem a Rakouskem je navržena koncepce mimo realitu. Zcela ignoruje rozložení a velikost českých center, která až na výjimky negenerují poptávku po vysokorychlostním spojení. Standardy pro VRT – počet obyvatel centra (stanice) **min. 100 tis. obyvatel a vzdálenost stanic cca 100 km.** V případě rychlosti nad 300 km/h by pochopitelně oba parametry měly být vyšší.

Rychlostní kompatibilita

Významným faktorem je **rychlostní kompatibilita**, návaznost na existující síť a v případě Česka na síť okolních zemí. V současné době je tento parametr jenom na spojení Brno–Víděň (160 km/h) s možností navýšení na 200–230 km/h, případně i Brno–Bratislava.

V rámci ČR jen relativně malá část tratí umožňuje rychlost 160 km/h. Napojení tratě s rychlostí 350 km/h na řádově nižší úroveň je systémový nesmysl. Z těchto důvodů Německo sleduje novostavby na 250–300 km a přestavby na 200–230 km/h, neboť na řadě úseků je rychlost jen cca 160 km/h.

Celkem nesporné jsou traťové úseky Praha–Poříčany (kde je současná trať výrazně přetížená) a Praha–Roudnice, kde je úsek po Kralupy pod 100 km/h a následný úsek lze výrazně zkrátit. **Jejich výstavba je aktuální a měla by být předřazena dokončení koridorových tratí**, které nelze reálně předpokládat před rokem 2030. Následné propojení **Poříčany–Brno** v délce cca 180 km zřejmě bude realizováno po etapách. Funkční etapa může být do Světlé nad Sázavou. Zde je možná vazba trať Kolín – Havlíčkův Brod – Brno. Mimo úseky Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod umožňuje rychlost cca 100 km/h (žádoucí je dosáhnout modernizací alespoň minimálního standardu 120 km/h pro kombinovanou dopravu).

Na novostavbách vysokorychlostních tratí by měly být zastávky po 100 a více km (resp. u měst s min. 50 tis. obyv.).

Celková koncepce

Železniční infrastruktura musí být pojímána celkově, vč. dálkové dopravy nákladní. Vysokorychlostní tratě jsou zajímavé téma, jejich reálný přínos je poměrně vzdálený. Proto je potřebné v budoucí „přestavbě“ usilovat o komplexitu. Alpské základové tunely jsou převážně budovány proto, aby těžká kamionová doprava přešla ze silničních průsmyků (i tunelů) na koleje. Švýcarsko má minimální rozsah tratí nad 200 km/h, avšak precizní **organizací dosahuje značné úspory času** v osobní dopravě.

Významné efekty přináší vysokorychlostní doprava v přesunech z letecké dopravy. To je důvodem, že některá letiště velkých měst (Nürnberg, Leipzig, Dresden) stagnují. Významné vnitrostátní přesuny jsou ve Francii a Španělsku.

Mimo vysokorychlostních tratí a tratí (nedokončených) koridorových je potřeba investovat do dalších „hlavních“ tratí (AGC, Ten-T). Jedná se o poměrně rozsáhlou síť, kde by mělo být dosaženo rychlostního standardu 120–160 km/h v současné době tyto tratě většinou umožňují jen rychlost pod 100 km/h.

Koncepce postrádá výhledové řešení nákladní dopravy, která je dominantně realizována v silniční síti. Vzhledem k tomu, že výkony Českých drah jsou oproti rakouským přibližně poloviční, lze pochybovat o předpokládaných prognózách. Ty by se měly odvozovat od reálných výkonů (os./km, t/km) nikoliv od počtu vlaků. ČR má stejný rozsah dvoukolejných tratí jako Rakousko.

Koncepce „rychlých spojení“

Měla by vycházet ze **struktury osídlení střeoevropského prostoru**, měla by umožnit propojení metropolitních regionů (s jádrovými městy s více než 500 tis. obyv.). Jsou to Dresden (555,6), Leipzig (593,0), Nürnberg/Fürth (518,5 + 128,2), München (1 487,1), Wien (1 344,7), Bratislava (437,7), Budapest (1 752,3), Kraków (774,8) a Wrocław (641,6).

Pro tato spojení by měla být sledována **kategorie ICE** (Intercity-Express). Pochopitelně na těchto trasách by měly být „zastávky“ ve městech s cca 100 tis. obyv.

a ve výjimečných případech ve městech menších (nad 50 tis. obyv.), jsou-li významnými přestupními uzly. Na části sítě nebude zřejmě dosaženo rychlosti 200 km/h.

Nižší kategorie vlaků IC (InterCity) by na těchto tratích umožňovala zastavení v centrech nad 50 tis. obyv. (resp. menších) a zahrnovala by i tratě mimo vysokorychlostní síť, které by měly umožňovat rychlost nad 160 km/h. Spoje IC mají převážně republikovou působnost, spoje EC (EuroCity) mají obdobně jako ICE nadnárodní působnost, využívají i hlavních tratí (mimo vysokorychlostních). V převážně horských územích, zejména v Alpách, jsou pochopitelně možné výjimky z rychlostního standardu i velikostní kategorie „zastávek“ (počet obyv.). Poptávku po přepravě zde generuje vysoký počet návštěvníků překračující (někdy i výrazně) počet stálých obyvatel.

Před dokončením „koridorových tratí“ je žádoucí výstavba některých úseků „rychlých spojení“: RS1 (Praha) Běchovice–Poříčany – 24 km, 4 koleje, rychlost min. 200 km/h – 24 km; RS2 Brno–Modřice – 6 km, 4 koleje, Modřice–Vranovice – 20 km, 250 km/h, Vranovice–Břeclav 34 km, zvýšení na 200 km/h; RS3 Plzeň–Domažlice 47 km – 200 km/h, v rámci koridoru neproběhla modernizace, v rámci optimalizace nedokončen úsek Praha – Smíchov – Beroun; RS4 Praha – Roudnice n. Labem – 250 km/h, dříve než trať na Ústí n. Labem/Dresden – mohla by být realizována navazující trať Nová Ves – Most 62 km, rychlost 160 km/h. Problematické je trasování RS1 (přes Brno na Ostravu, kopíruje D1). Spojení Praha–Ostrava by mělo převážně zůstat ve stávající trase přes Pardubice, Českou Třebovou a Olomouc. Na této trase je možné zrychlení po realizaci úseku Běchovice–Poříčany a úseku Choceň – Ústí n. Orlicí (dlouhé tunely). Zvýšení rychlosti (na 200 km/h) je možné v úsecích Zábřeh – Olomouc – Přerov. Leží na ní významná města Pardubice a Olomouc a v kategorii IC jsou další města (Kolín, Česká Třebová).

Samostatnou stavbou je propojení Brno–Přerov v parametrech nad 200 km/h. Na úseku Přerov (Prosenice) – Ostrava je možné dosáhnout zvýšení rychlosti nad 200 km/h a případnou kapacitní potřebu

lze realizovat třetí, příp. čtvrtou kolejí. Výhledově nelze vyloučit lokální korekce trati, zejména v případech objezdu sídel. Předcházet této realizaci by mělo nové spojení Ostrava (Bohumín) – Katowice.

Propojení na sousední země

Nejjednodušší je propojení českých „rychlých“ tratí na rakouskou a slovenskou síť v Břeclavi (potřebná je zásadní přestavba uzlu) a na polskou síť v Bohumíně (Polsko sleduje spojení na Katowice).

K integraci do západoevropské sítě, která z významné části existuje, jsou reálné možnosti v koridorech na Dresden (Leipzig, Berlin) a Regensburg (München). Výstavba (přestavba) tratí v Německu se výrazně opoždí. Trať Berlin–Dresden snad bude dokončena s desetiletým zpožděním v roce 2028, umožní rychlost nad 200 km/h. Navazující úsek Dresden–Pirna pak 160 km/h. Nelze předpokládat, že realizace Praha – Roudnice n. Labem bude před r. 2030, pokračování do Ústí n. Labem bude vzhledem k náročnosti řešeno později. Významným problémem je dlouhý tunel pod Krušnými horami. Tunel na trati Ústí n. Labem – Dresden by měl mít délku 26,5 km (11,4 km v ČR).

Významnější je koridor jihozápadním směrem (Donau – Moldau – Bahn), který by umožnil spojení z Prahy přes Plzeň na Regensburg a München, kde je druhé nejvýznamnější středoevropské letiště.

Nedávno byla dokončena trasa Donau – Isar – Bahn, propojující München a Regensburg přes Landshut (přestavba v rychlostním standardu 160 km/h). Následný úsek do Rodingu bude novostavba, která byla odkládána z důvodu nejasností navazujícího úseku Domažlice–Plzeň. V současné době je snad shoda na parametrech 200 km/h, přičemž některé úseky mohou mít i rychlost vyšší.

Na české straně je problém s nedokončenou „optimalizací“ úseku Praha–Beroun, která by měla umožnit rychlost až 145 km/h. Výhledově by měl být realizován tunel cca 24,7 km od mostu přes Vltavu do Berouna. Propojení Beroun–Rokycany by mělo být realizováno novou trasou VRT vedenou převážně v koridoru dálnice D5. Vzhledem k tomu, že délka je

cca 48 kilometrů, je otázkou, zda je potřebná rychlost 300 km/h, když úsek Rokycany – hranice SRN bude mít rychlost 200 km/h a tunel zřejmě 250 km/h.

Úsek Beroun–Rokycany byl optimalizován na rychlost 120 až 140 km/h. Dokončen byl **úsek Rokycany–Plzeň v délce 20,4 km** s dosud nejdelším tunelem 4 150 m v ČR. Měl by umožňovat rychlost 200 km/h.

Spojení na Slovensko je mimo Břeclav možné též tratěmi Bohumín–Žilina a Hranice–Púchov. Pro spojení s Polskem bude hlavní trať (Ostrava)–Bohumín–Katowice. Přímé železniční spojení Praha–Warszawa je na rozdíl od dálnice dlouhodobým záměrem.

Nepochybně je potřebné zvažovat, jaký přínos budou mít jednotlivé stavby pro zásadní zlepšení železniční infrastruktury.

Česká republika v evropské železniční síti

Evropské železniční trasy a spoje EuroCity vedené přes ČR

Přes území ČR jsou vedeny **evropské trasy** (AGC): C-E40 Nürnberg – Cheb – Praha – Č. Třebová – Přerov – Ostrava – Žilina; C-E55 Dresden – Ústí n. L. – Praha – Č. Budějovice – Linz; C-E61 Dresden – Ústí n. L. – Praha – Č. Třebová – Brno – Wien; C-E65 Katowice – Ostrava – Přerov – Břeclav – Wien.

V nákladní dopravě to jsou **koridory** (AGTC): E40 – Z-V – Schirnding/Furth i. Wald – Plzeň – Praha – Č. Třebová – Hranice n. M. – Ostrava/Petrovice/Jablunkov; E65 – S-J – Petrovice – Ostrava – Přerov – Břeclav (Wien), Lichkov – Ústí n. O. – Brno – Břeclav (Wien); E61 – S-JV – Dolní Žleb – Děčín – Ústí n. L. – Kolín – Havl. Brod – Brno – Břeclav (Wien/Bratislava), Praha – Kolín – Č. Třebová – Brno – Břeclav (Wien/Bratislava); E55 – S-J – Dolní Žleb – Děčín – Ústí n. L. – Praha – Č. Budějovice – H. Dvořiště (Linz).

Spoje EuroCity (EC) vedené přes území ČR

70	Praha – Brno – Wien
100	Praha – České Budějovice – Linz – Graz – Ljubljana
102	Warszawa – Katowice – Ostrava – Břeclav – Wien
106	Praha – Olomouc – Ostrava – Katowice – Warszawa
108	Praha – Olomouc – Ostrava – Katowice – Kraków
170/8	Berlin – Dresden – Praha – Brno – Bratislava – Budapest
177	Berlin – Dresden – Praha – Brno – Wien

Hlavní železniční síť ČR

Rozvoj železniční infrastruktury je žádoucí sledovat **komplexně**. Nelze jej redukovat na „tranzitní koridory“ a „rychlá spojení“, které by měly být součástí celkové proměny železniční sítě. Významným potenciálem jsou i tratě zařazené do:

AGC: Děčín – Ústí n. L. – Mělník – Kolín – Světlá n. S. – Havl. Brod – Brno
TEN-T: Cheb – K. Vary – Chomutov – Most – Ústí n. L.
Plzeň – Strakonice – Č. Budějovice – Č. Velenice/Gmünd (Wien)
Brno – Přerov a Hranice n. M. – Vsetín – H. Lideč (Púchov)

Dále jsou to tratě:

Praha – Lysá n. L. – Nymburk – Chlumec n. C. – Hradec Králové – Choceň
Kolín – Nymburk – M. Boleslav – Turnov (Liberec)
Pardubice – H. Králové – Jaroměř – Trutnov

Celková délka „hlavní sítě“, zahrnující i některé další tratě, by mohla být cca 3 500 km. Součástí koncepce rozvoje by mělo být i rušení neefektivních tratí, které vedou územím bez významnějších sídel a jejich rychlost je menší než 70 km/h. Vzhledem k tomu, že sousední Rakousko dosahuje na téměř poloviční délce a při větším rozsahu území (83 871 km² vs 78 866 km²) významně vyšších výkonů (v osobní i nákladní dopravě), by se mohl rozsah sítě snížit na cca 5 tis. km.

Shrnutí železniční dopravy

Nepochybně je **potřebná dostavba „tranzitních koridorů“**, vč. spojení Plzeň – Furth im Wald a **přestavba trati Brno–Přerov** (200 km/h). Součástí dostavby koridorů by mělo být doplnění mimoúrovňových křížení s významnými silnicemi a zrušení přejezdů se silnicemi III. třídy a účelovými komunikacemi.

Na koridorových tratích chybí tunely na úsecích Brandýs n. Orlicí – Ústí n. Orlicí, Ševětín–Nemanice o celkové délce 13,9 km a optimalizace úseku Radotín–Beroun.

Za prioritní úseky VRT lze považovat: Běchovice–Poříčany, Vysočany – Roudnice n. Labem a Brno–Vranovice. Dále by to měla být trať Praha (střed) – letiště Ruzyně/Kladno.

Nepochybně je žádoucí **zvýšení cestovní rychlosti na většině tratí hlavní sítě**, která je širší než „koridorové tratě“, a to na parametry AGC (160 km/h), resp. AGTC (120 km/h.). V některých případech to může znamenat korekci současné trasy. Na některých úsecích koridorových tratí lze dosáhnout **zvýšení rychlosti na 200 km/h** a zvýšením kapacity přidáním třetí, resp. další koleje (významné v aglomeracích měst).

Žádoucí je **redukovat počet zastávek** na hlavních tratích (mimo aglomerace velkých měst) a koordinovat obsluhu území s autobusovou dopravou a parkovišti u železničních stanic.

Za problematické lze považovat navrhovanou rychlost (300–350 km/h) na úsecích pod 100 km (Praha–Plzeň, Praha – Ústí n. Labem), zvláště v situaci, kdy v sousedních zemích (Bavorsko, Sasko, Rakousko) je převažující rychlost v území blízkém ČR jen 200 km/h.

Vyšší rychlost je možná na spojení (Praha) **Poříčany–Brno**, kde vlaky kategorie ICE by měly stanice jen v těchto městech. Cílem je spojení Prahy ve směrech na Wien a Bratislavu–Budapest. Pro uvažovanou etapizaci (Poříčany – Světlá n. Sázavou) je žádoucí v předstihu modernizovat trať Světlá n. Sázavou – Havlíčkův Brod – Žďár n. Sázavou – Velká Bíteš (120–160 km/h).

Velkým problémem jsou navrhované **dlouhé tunely**. Opodstatnění má **tunel Barrandovský umožňující spojení Prahy (ČR) se západem Evropy (měla jím být vedena i nákladní doprava)**.

V území severně od Prahy by nákladní doprava měla být vedena po rekonstruované trati Kolín – Litoměřice – Ústí n. Labem – Děčín. Lze doporučit převedení dopravy od Prahy propojením (cca 2,3 km) mezi stanicemi Račice a Hoštka, které by umožnilo přímé spojení Litoměřice – Kralupy n. Vltavou – Praha. Toto řešení by znamenalo významné odlehčení levobřežní trati v úseku Roudnice n. Labem – Ústí n. Labem.

Výrazně kratší tunely nebyly v Německu realizovány na tratích ICE, které jsou jinak souvislé (např. v oblasti Frankfurt am Main). Přínosy těchto staveb, znamenající úsporu času v řádu minut, jsou vzhledem k náročnému řešení sporné. **ČR není alpskou zemí** a má méně členité území než Bavorsko, které má navíc výrazně vyšší urbanizaci. Nepochybně je větším přínosem realizace delších, technicky a finančně méně náročných úseků, které umožňují významný rozvoj sítě. Vysokorychlostní tratě jsou přínosem zejména pro dálková spojení (nad 300 km) velkých měst, za ty lze považovat zejména města nad 500, resp. 300 tis. obyvatel.

Na území ČR lze za souvislou vysokorychlostní novostavbu považovat jen spojení Praha–Brno v parametrech 300 km/h, která bude součástí propojení Berlin – Dresden – Wien/Bratislava – Budapest.

Nové úseky VRT by měly mít rychlost min. 250 km/h a „přestavbové“ min. 200 km/h. V budoucí síti ICE nepochybně budou i úseky pod 200 km/h (ve výjimečných případech i nižší).

Vodní cesty v České republice

Výkony české vodní dopravy (380 mil. t/km) představují cca 1 % z celkového objemu nákladní dopravy. Výkon po ukončení přepravy uhlí do Chvaletic je velmi nízký. Osobní dopravu představují přívozy.

Celková délka sítě vodních cest je 664 km, podstatná část je na přehradních jezerech. Souvislémi úseky jsou na Labi Chvaletice–Hřensko (201 km) a na Vltavě Třebeň–Mělník (92 km).

Dolní Labe zahrnuje úseky Ústí n. Labem – Hřensko (42 km – bez plavebních stupňů) a Mělník – Ústí n. Labem (69 km, 6 plavebních stupňů) – jediný úsek ve standardu Va.*)

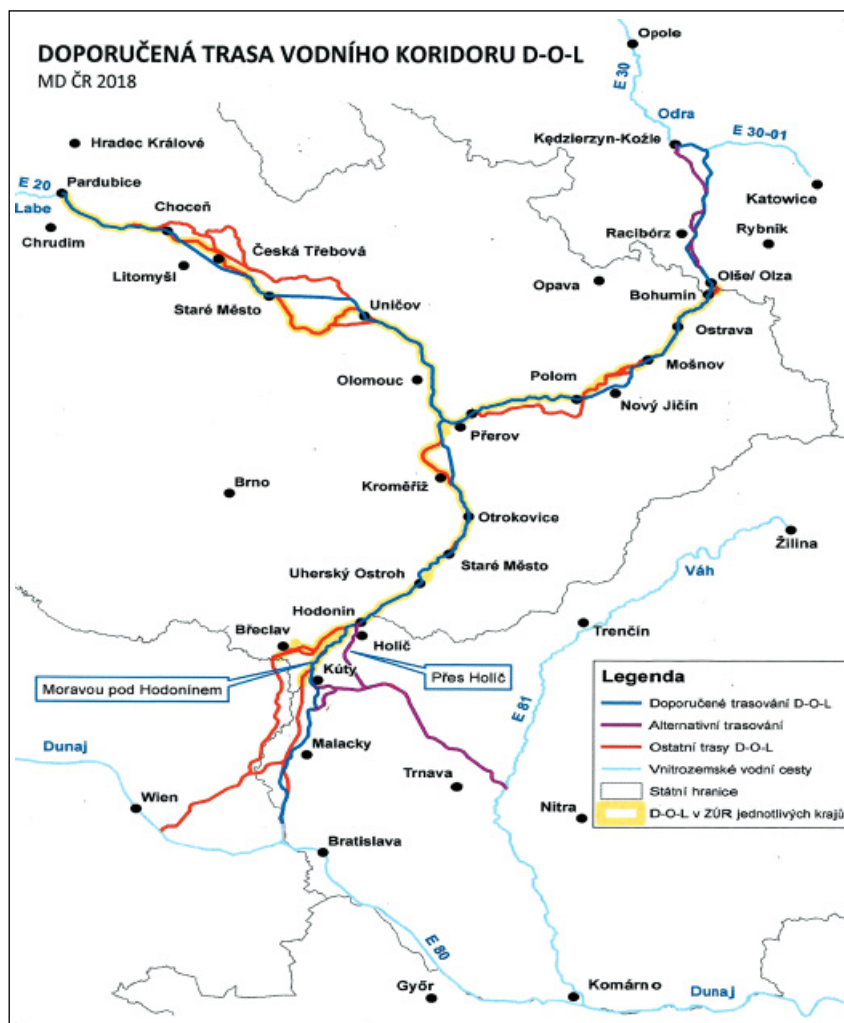
Střední Labe (Chvaletice–Mělník) má délku 102 kilometrů a 15 plavebních stupňů.

Na Vltavě (pod Slapskou přehradou) je 10 plavebních stupňů, z toho 4 na území Prahy. Vltava je splavnována od Českých Budějovic, využívá téměř v celém rozsahu přehradní nádrže. Vodní cesta zde má především rekreační využití.

Rozvoj vnitrozemských vodních cest dlouhodobě sledoval realizaci **kanálu D-O-L** (Dunaj, Odra, Labe) (a dříve též splavnění Berounky do Plzně).

Záměr ignoroval několik závažných skutečností:

- Labe je významnou vodní cestou od Magdeburgu po Hamburg, jižně jen čtyři měsíce v roce,
- Odra je dobře splavná od Kostrzyne, kde se vlévá Warta,

Doporučená trasa vodního koridoru D-O-L

- využití dolního toku Moravy je problematické.

D-O-L byl členěn na tři větve:

- **oderská:** Přerov–Bohumín 98 km, polský úsek po Kędzierzyn-Koźle 40 km,
- **dunajská:** Přerov–Břeclav 118 km, slovenský úsek po Bratislavu 60 km,
- **labská:** Přerov–Pardubice 154 km, navazující úsek po Chvaleticích 34 km.

Celková délka nových úseků by činila 494 km. Mimo vlastního kanálu by muselo dojít k dalším investicím na Labi, zejména v úseku Chvaletice–Pardubice, kde se předpokládá přístav. Musela by být přestavěna řada mostů, což se v některých případech i stalo.

Hlavní parametry kanálu: šířka plavební dráhy 40 m, délka plavebních komor 190 m, podjezdová výška mostů 7 m, šířka plavebních komor 12,5 m.

Kanál Main-Donau (Bamberg–Kelheim) má délku jen 171 km a umožňuje spo-

Zdroj: archiv autora

Holešovický přístav s rozsáhlou výstavbou „Prague Marina“

*) Mezinárodní třída vodních cest podle AGN (Evropská dohoda o hlavních vnitrozemských vodních cestách mezinárodního významu).

jení na Rýn. Stavěl se v období 1960 až 1992 (32 let) a jeho výkon se od roku 2015 propadl na 50 %.

Po 20 letech nesmyslného plánování byl ambiciózní projekt D-O-L zrušen. Smutnou skutečností jsou neseriózní studie, které na této vizi participovaly.

Shrnutí

Ve dvou částech textu bylo sledováno „plánování“ a realizace čtyř oborů dopravní infrastruktury po roce 1990. Dominantními pochopitelně byly silnice a železnice, jejichž síť umožňuje dopravní obsluhu sídelní struktury Česka a propojení na sousední země, které se po roce 1990 stalo významným faktorem. V republikové úrovni je „nadřazená“ dopravní infrastruktura součástí prostorového, resp. regionálního plánování, které stanovuje vymezení a „ochranu“ tras (koridorů) pro dlouhé období jejich možné realizace.

Plánování infrastruktury (nejen dopravní) **souvisí významně se stavem a vývojem sídelní struktury.** Ta sice nedoznala dramatických změn, i když vývoj reagoval na **rozdílný potenciál regionů.**

Významným faktorem byla možnost **propojení na existující infrastrukturu** zejména Bavorska a Rakouska. Přestože uplynulo 30 let, jsou na české straně **významné deficity.**

Srovnatelně velké Maďarsko má rozsah dálniční sítě přibližně o polovinu delší a v blízké době budou dokončena

propojení na všechna významná centra v sousedních zemích. Před r. 2030 bude dokončena přestavba hlavní železniční trasy **Wien – Győr – Budapest – Subotica – Novi Sad – Beograd** v délce 640 km v parametrech 200 km/h (uvedená města/mezistanice mají od 110 do 230 tis. obyvatel).

Česká republika nemá regionální plán rozvoje, jehož významnou součástí by byly preference přestavby dopravních sítí. Koncepce rozvoje jednotlivých subsystémů nejsou funkčně a územně provázány a často neodpovídají potřebám České republiky a jejích regionů, nereažují na vývoj osídlení.

Plánované horizonty realizace „stavěb“ se posouvají, a to zejména těch skutečně významných, které by měly mít prioritu. K opoždění realizací dochází i v sousedních zemích (Rakousko, Bavorsko, Sasko) s tím rozdílem, že tam významné části infrastruktury již existují.

České koncepce nesledují celkové řešení deficitů dopravních sítí a jejich vazeb, ale plánují jen jejich části: dálnice, vysokorychlostní tratě. Důsledkem tohoto přístupu je (při absenci reálného plánování) výrazný rozdíl mezi vizemi a skutečnou realizací.

Použité zdroje:

- CHOVANEC, I., TIKMAN, P. Železniční spojení Kladno/letišť Ruzyně s centrem Prahy. In: *Doprava*, 1/2001.
- KÖRNER, M. 30 let vývoje sídelní struktury v ČR a sousedních regionech. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 5/2019.

KÖRNER, M. Deficity dopravní infrastruktury v ČR a situace v sousedních zemích. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 1/2019.

KÖRNER, M. Dopravní sítě v kontextu osídlení ČR a střední Evropy. In: *Kulatý stůl SIA ČR*, 2/2015.

KÖRNER, M. Osídlení a mobilita obyvatel ČR a Evropy. In: *Sborník konference Vysokorychlostní železnice v ČR*. Ostrava, 2008.

KÖRNER, M. Perspektiva českých rychlých železnic. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 6/2017.

KÖRNER, M. Porovnání rozvojových os: Praha–Nürnberg a Praha–München. In: *Aktuality AUÚP* 97/2016.

KÖRNER, M. *Posouzení vlivu republikové koncepce dopravních sítí na vývoj osídlení ČR*. 1999.

KÖRNER, M. Přestavba železničních sítí ve Spolkové republice Německo a v Rakousku. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 3/2006.

KÖRNER, M. *Strategie územního rozvoje ČSFR v evropských souvislostech*. Terplan, 1992.

KÖRNER, M. Středoevropské vnitrozemské vodní cesty a jejich souvislosti. In: *Doprava*, 1/2008.

KÖRNER, M. *Studie vybraných dopravních systémů PMR a středoevropských aglomerací obdobného významu*. Terplan, 1992.

KÖRNER, M. *ÚPG Pražského metropolitního regionu*. ILF, 1995.

KÖRNER, M. Vodní cesty v kontextu středoevropského osídlení. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 2/2019.

KÖRNER, M. Vysokorychlostní železniční doprava v ČR a zemích střední Evropy. In: *Doprava*, 6/2007.

KÖRNER, M. Vysokorychlostní železniční spojení ve střední Evropě – územní souvislosti. In: *Urbanismus a územní rozvoj*, 7/2013.

KÖRNER, M. Železniční spojení Kladna a letiště Ruzyně s centrem Prahy. In: *Doprava*, 3/2001.

KÖRNER, M., MÜLLER, J. *Sídelní struktura České republiky*. AURS, 2017.

KUBEC, J., PODZIMEK, J. *Svět vodních cest*. Nadas, 1988.

PODZIMEK, J. a kol. *O dokončení vodního koridoru Dunaj-Odra-Labe*. Plavba a vodní cesty, 2018.

ŠLÉGR, P. a kol. *Rychlé železnice i v České republice*. CEDOP, 2012.

TERPLAN. *Územní studie Dunaj-Odra-Labe*. 2007.

Ing. arch. Milan Körner, CSc.

ENGLISH ABSTRACT

Vision and Reality of the Czech Transport Infrastructure Development. Part 2: Rail Transport and Waterways, by Milan Körner

The changes that took place in Central Europe 30 years ago meant a new bond orientation. The Czech Republic became a member of the European Union and the Schengen Agreement meant the creation of a common area and thus the need for new connections. In contrast to road transport, where a number of connections (mainly at a regional level) have been renewed, there are significantly fewer connections in the railway infrastructure. The subject of this article is the rail infrastructure development programmes (transit corridors, fast connections) and the situation of inland waterways. In both areas, visions are far from reality. Given that the development of HSR has been underway in Europe for more than 30 years and it represents a transnational system, especially in Central Europe, the article also covers this context.

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE KRAJINA SÍDLA PAMÁTKY

Na Fakultě stavební Vysokého učení technického v Brně se dne 19. 4. 2023 uskutečnil první ročník mezinárodní konference **Krajina Sídla Památky**, která navázala na úspěšné kolokvium z předcházejícího roku. Konferenci organizovali zástupci Ústavu architektury, který byl na Fakultě stavební VUT založen již v roce 2005.

Nad konferencí převzali záštitu děkan Fakulty stavební VUT (Rostislav Drochytka), děkanka Zahradnické fakulty MENDELU (Alena Salašová), generální ředitelka Národního památkového ústavu (Naděžda Goryczková) a ředitelka Ústavu územního rozvoje Zdeňka Kučerová.

Konference byla především setkáním odborníků napříč vědními disciplínami, kteří si navzájem mohli ukázat různé úhly pohledu na krajinu, sídla a památky a zároveň mít prostor prodiskutovat své názory a zkušenosti, a tím se navzájem obohatit.

Kulturní krajina je výsledkem činnosti přírody i člověka, sídla jsou tisíce let součástí této kulturní krajiny a souvisí s ochranou kulturního dědictví jako neoddelitelné součásti kulturního života lidské společnosti. Provázanost krajiny, sídel a památek je neodiskutovatelná. Jedno bez druhého by nebylo úplné.

Na konferenci zazněla řada zajímavých přednášek, například „*Psychologie architektury*“, „*Postkulturní sídlo jako symbióza krajinného prvku městské divočiny v sídelní struktuře: smršťující se město Vimperk*“, „*Rehabilitace Santiního vodního systému v klášteře v Plasích*“, „*Vliv architekturního osvětlení na prostředí v areálu národní kulturní památky Vyšehrad*“ nebo „*Čandigarh plánované a neplánované město*“. Hlavní přednášky pak byly doplněny dalším blokem krátkých prezentací.

Další ročník konference se uskuteční v podobném termínu opět za rok, tedy 17. dubna 2024 v aule Fakulty stavební VUT. Více informací o proběhlé konferenci i mezinárodním kolokviu 2022, včetně sborníků s příspěvky, naleznete na webových stránkách konference: www.krajinasisidlapamatky.cz.

Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje

Ing. arch. Adam Guzdek, Ph.D.
Fakulta stavební VUT

REGIONÁLNÍ ROZVOJ JAKO SOUČÁST UDRŽITELNÉ TRANSFORMACE EVROPY

Ve čtvrtek 1. června 2023 se na Masarykově ústavu vyšších studií (MÚVS) Českého vysokého učení technického v Praze konal již 12. ročník odborné konference v rámci cyklu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Hlavním tématem letošní konference byl „*Regionální rozvoj jako součást udržitelné transformace Evropy*“. Konferenci zaštitila i zahájila ředitelka MÚVS **Vladimíra Dvořáková** spolu s hlavní organizátorkou **Vladimírou Šilhánkovou**, vedoucí Institutu veřejné správy a regionálních studií MÚVS.

Letošní téma konference reflektovalo současnou situaci, kdy dříve, než se evropská společnost stihla vypořádat s dopady pandemie covid-19, se objevily

nové problémy vyvolané ruskou agresí na Ukrajině. Tato skutečnost s sebou přinesla nejen nové bezpečnostní hrozby, novou vlnu migrantů, ale i nové a dosud nečekané problémy v oblasti cen a dostupnosti energií. Se všemi těmito problémy se musí vypořádat nejen Evropa jako celek, jednotlivé státy, ale i každý region, město či obec. Cílem konference proto bylo vytvořit platformu pro předání si nových vědeckých poznatků a zkušeností, jak vzniklé problémy analyzovat a řešit, tedy navrhovat cesty, nástroje a inovace pro vypořádání se s jejich důsledky.

Pro aktivní účast na konferenci se podařilo získat řadu vážených a milých hostů

nejen z České republiky, ale i řady dalších zemí, kteří se s námi o své poznatky a zkušenosti podělili, ať už osobně, nebo on-line. Konference byla rozdělena do tří tematických bloků: „*Města v procesu transformace*“, „*Nové rozvojové přístupy*“ a „*Chytře a udržitelně*“. Konference probíhala hybridní formou, takže kromě účastníků v sále byla celá řada účastníků připojena on-line přes MS Teams.

Jako první řečník konference vystoupil **Lulzim Beqiri**, děkan Fakulty architektury UBT z Prištiny s příspěvkem „*Rychlá rekonstrukce po válce a její dopad na zmenšení obytné plochy v Kosovu*“, kterým mj. reflektoval budoucí potřebu rekonstrukce a obnovy válkou zničených

ukrajinských měst a upozornil, že dopady válečných destrukcí budou pravděpodobně doprovázet ukrajinské obyvatelstvo řadu dalších desetiletí. Beqiri např. uvedl, že i po více než dvaceti letech od války v Kosovu má v současné době většina obyvatel této země o jednu třetinu menší obytný prostor, než tomu bylo před válkou. S dalším příspěvkem na téma „Podpora talentů: přilákání vynikajících výzkumných pracovníků v oblasti přírodních a technických věd do regionu“ vystoupila **Viktorie Klímová** z Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Tento příspěvek byl zpracován ve spolupráci s **Vladimírem Žitkem** a **Lucií Herbočkovou**. Dalšími prezentujícími, tentokrát on-line, byli kolegové **Michal Wiśniewski**, **Dorota Jopek**, **Michal Kudlacz** a **Anna Karwińska** z Ekonomické univerzity v Krakově, kteří se věnovali „Sociální, ekonomické a prostorové transformaci Krakova v posledních třiceti letech“. V rámci příspěvku bylo prezentováno i krátké porovnání se situací v Praze, které je základem pro další širší spolupráci v této oblasti. Posledním prezentujícím v úvodním bloku byl **Martin Šikýř** z MÚVS, který představil výsledky výzkumu realizovaného spolu s kolegy **Kateřinou Tomeškovou** a **Radimem Burešem** na téma „Reflexe krizového řízení vybraných obecních a městských úřadů během pandemie koronaviru“.

Druhý konferenční blok zaměřený na nové přístupy v regionálním rozvoji zahájil příspěvek **Lucie Plzákové** z MÚVS zpracovaný spolu s **Egonem Smeralem** z vídeňské Modul Univerzity s názvem „Pandemie, válka a krize cen energií: analýza, odhad nákladů a doporučení pro politiku“, ve kterém autoři provedli analýzu – doslova anatomii krize – a navrhli doporučení pro praxi. Další prezentující, tentokrát opět on-line, byla **Mária Fáziková** ze Slovenské zemědělské univerzity v Nitra, která se věnovala aktuálnímu tématu „Práce na dálku – k definici, která funguje“. Na ni navázali další přednášející ze stejné univerzity, a to **Eleonóra Marišová** a **Peter Fandel** s příspěvkem věnovaným tématu „Výkonnost v oblasti nakládání s komunálním odpadem: zaměření na Slovensko a jeho okresy LAU-1“. Sekci nových přístupů uzavřel referát „Porovnání výstupů měření BIODZM indikátoru kvality zeleně v Evropě a Již-

Foto: Radko Palic

Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc., ředitelka MÚVS zahajuje konferenci

ní Americe“, který společně připravili **Michael Pondělíček** z MÚVS a **Jobson Larrubia de Almeida Júnior** z Instituto Militar de Engenharia z brazilského Rio de Janeiro.

V rámci třetí sekce „Chytře a udržitelně“ zazněla řada velmi zajímavých příspěvků od již zkušených akademiků, ale i, zejména v druhé části, od nastupující vědecké generace. Jako první představili svůj příspěvek **Zana Prevlukaj** a **Lulzim Beqiri** z UBT v Prištine zaměřený na problematiku „Podzemního bydlení“, resp. domů krytých zemí a demonstrovali nejen jejich architektonickou hodnotu, ale i další výhody spojené s jejich výbornými vlastnostmi při řešení odolnosti dopadů změny klimatu či v oblasti bezpečnosti. S tématem bezpečnosti souvisel i navazující příspěvek **Oldřicha Krulíka** z VŠ AMBIS na téma „SMART Cities a jejich odolnost“. Dále navázal s příspěvkem **Martin Maštálka**, který představil příspěvek zpracovaný spolu s **Luciou Dobruckou** a **Vladimírou Šilhánkovou** na téma „Strategické řízení portfolia městských nemovitostí: výzkum současných vědeckých poznatků“. Následovala přednáška **Hany Urbáškové** z VUT v Brně na téma „Udržitelný cestovní ruch a jeho dopad na rozvoj venkova“.

Další část konference, jak již bylo uvedeno, byla ve znamení nastupující vědecké generace reprezentované skupinou zahraničních studentů ČVUT, kteří pod vedením svých pedagogů připravili hned několik příspěvků. Jako první prezentovala **Noor Marji** příspěvek „Přechod na inteligentní evropská města využívající umělou inteligenci“. Na ni navázala **Akshatha Ravi Kumar** s příspěvkem „Zkoumání transformace měst v post-hornických městech: případová studie města Most“ a jako třetí pak prezentovala **Lijun Chen** příspěvek zaměřený na „Udržitelnou transformaci v komunitách vstřícných ke starším lidem v Evropě prostřednictvím participativního přístupu“. Jako poslední zazněl předtvočený příspěvek **Jiřího Palackého** z VUT v Brně, který se věnoval „Srovnávací analýze systémů registrace brownfieldů v České republice a ve Velké Británii“.

Všichni referující přinesli velmi cenný soubor informací, ale i řadu osobních postřehů, které jistě přispějí k lepšímu a komplexnějšímu pochopení složité transformace Evropy v postpandemickém období a v průběhu války na Ukrajině. Vybrané příspěvky z konference budou publikovány v Acta Polytechnica a v časopise Regionální rozvoj mezi teorií a praxí, aby se s nimi mohli seznámit i ti, kdo se konference zúčastnit nemohli.

doc. Ing. arch. **Vladimíra Šilhánková, Ph.D.**
Institut veřejné správy a regionálních studií
Masarykův ústav vyšších studií
České vysoké učení technické v Praze

RECENZE KNIHY „NÁSTIN VÝVOJE VESNICKÝCH PŮDORYSŮ A PLUŽIN V ČECHÁCH: K VÝPOVĚDNÍ SCHOPNOSTI MAP STABILNÍHO KATASTRU“

Pro odbornou veřejnost i vysokoškolské studenty je jméno Jiřího Škabradu synonymem pro průzkum vesnických staveb a kořenů tradičního bydlení. O nejstarších, většinou venkovských, domech vydal dlouhou řadu publikací. Celoživotní práci zúročuje v knihách encyklopedicky pojatých, jednou z nich byla například publikace Konstrukce historických staveb.

Kniha Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách vydaná Společností pro obnovu vesnice a malého města v roce 2022 je dalším takovým encyklopedickým shrnutím, jehož hlavním přínosem je to, co je skryto pod čarou: výpovědní možnosti map stabilního katastru. S mapami pracuje každý badatel, ale právě mapy tzv. stabilního katastru (měřičský operát) jsou pro průzkumníky zabývajícími se lidovými stavbami a sídly mnohdy prvním a nejstarším, někdy dokonce jediným, exaktním pramenem. Důležité jsou samozřejmě i písemné a vceňovací operáty katastru, hlavně pro srovnání stavu s předchozími soupisy pozemků, staršími katastry, většinou známými pod názvy berní rula, tereziánský katastr a lánové rejstříky.

Právě výjimečnosti map stabilního katastru mezi archivními prameny je věnována předmluva knihy se vzpomínkami na složitou cestu k místu jejich archivace v labyrintu budovy Ministerstva financí. Je dokonce připojen i dobový návod s plánkem, který připomíná dětské hry na hledání pokladu. Já jsem ono bludiště zažila ještě také, a pokud si vzpomínám, řídila jsem se hlavně polohou řeky Vltavy, protože archiv byl nejbližší jejímu břehu, přezíravě v záplavovém území; sbírky však byly včas digitalizovány a přemístěny, i když pravděpodobně ne kvůli vodě.

Publikace je řazena do šesti oddílů, přičemž metodické principy jsou hned ve druhé kapitole, po přehledu prací, které byly k tomuto tématu zatím zpracovány a které se zabývaly spíše popisy a děle-

ním plužin, právními otázkami spojenými s přechodem na emfyteuzi a jejímu spojení s kolonizací, zjištěním německých a později českých badatelů v rámci menších lokalit, ale i větších celků. Základní vědecká metoda, kterou Jiří Škabrada prezentuje, by se dala shrnout do teze: od jednoduchého ke složitějšímu, tedy že nejstarší dělení katastru bylo jasné a jednoduché a složitější síť je důsledkem mladších systémů, do nichž zasahovaly další vlivy.

Druhý oddíl se zabývá vesnickými půdorysy, jejich stabilitou a proměnami. Začíná kapitolou o sociálním členění, které bylo základem velikosti statků, jejich umístěním v sídle, a tím i určujícím pro urbanistickou strukturu vsi. Další kapitoly se zabývají obnovou stavebních situací po zániku části nebo celého sídla a přiřazeny jsou pokusy o historický rozbor, většinou jde o díla jiných badatelů. Výchozím materiálem kromě výřezů z katastrálních map jsou zde i další podklady, zaměření plošně odkrytých vesnic, Pfaffenschlagu u Slavonic a Holí v Klánovickém lese. S těmito dvěma archeologicky prozkoumanými středověkými vesnickými sídly se setkáme i v dalších oddílech knihy, což je jedním z nedostatků, při větším počtu archeologicky vytěžených lokalit různých půdorysů z prostředí střední Evropy by se historie změn půdorysů sídel dokladovala věrohodněji. Srovnáním stavu zobrazovaném stabilním katastrem se autor přibližuje pomocí informací z tereziánského katastru, berní ruly či chybějících informací v případech pustých vsí, také odkazy na sjednocování. Většina příkladů vesnických půdorysů je z českého prostředí, ale každá kapitola má srovnání s moravským, v dalších oddílech knihy i slezským prostředím. U prvních pokusů o sídelněhistorický rozbor jsou zařazena shrnutí tří badatelů o třech sídlech (středočeských Ouběnic, rodné vsi Josefa Petráně, jihočeských Borovanech Martina Dohnala a Horusicích Karla Dudáčka).

Typy plužin se zabývá třetí oddíl, a to především dvěma základními soustavami: radiální a lánovou s různými variantami a kombinacemi. V této části knihy autor kromě katastrálních map používá i lidarové snímky, na nichž jsou relikty plužinového systému dobře viditelné.

Způsobem vyměřování se zabývá čtvrtý oddíl nazvaný Pravidelné zakládání – míry a moduly. Zde je již využito ve větší míře archivních materiálů z různých archivů, nejčastěji z fondů treboňského oblastního archivu. Jednotlivé rozebrané moduly jsou pak vkreslovány do map, aby se tak demonstrovalo jejich použití při zaměření sídel, jednotlivých parcel i prostoru návsi.

Hlavními a nejobjemnějšími oddíly jsou pátý a šestý, které se zabývají vývojem půdorysů a plužin ve středověku a v novověku. V situacích obcí založených ve středověku si autor všímá polohy kostela. Následuje kapitola věnující se příkladům radiálních půdorysů a plužin, která prezentuje příklady z jižních Čech, Litomyšlska, Tepelska, Toužimska a Černo-kostečka. Údolní lánové systémy jsou představeny na příkladech z území hornatějšího charakteru, jako je například Broumovsko či Moravskotřebovsko. Další kratší kapitoly představují dlouhé a krátké dvouřadové půdorysy, jednořadé půdorysy či smíšená řešení a návsi velikosti městských náměstí. Všechny příklady a rozborů jsou dokladovány mapou stabilního katastru, někdy doplněnou lidarovým snímkem či fotografií. Novověké půdorysy reprezentují opět lánová schémata, dvouřadový systém

či systém proužkový, doplňují jej paseky a poté systémy symptomatické pro robotní abolicí, známou jako Raabovy reformy. Nechybí ani plány pro nově zakládané či zamýšlené obce v okolí barokních pevností Terezín a Josefov a kapitola o nejmladších zakládaných vesnicích.

V závěru Jiří Škabrada rekapituluje uspořádání dosavadních, trochu neurčitých, představ o vývoji vesnických pů-

dorýsů a plužin s tím, že opakuje premisu vyřčenou v úvodní kapitole, totiž tezi o jednoduchosti původního dělení a o časem stoupající míře složitosti vztahu mezi usedlostí a k ní příslušejícími pozemky. K této „jednoduchosti“ se ovšem autor dobral přes desítky a stovky zkoumaných situací, které čtenářům a uživatelům předkládá a které spolu s věcným rejstříkem činí z knihy neocenitelnou encyklopedickou pomůcku.

Na adjustaci a vydání publikace má lví podíl i Zuzana Syrová-Anýžová, která se zhostila grafické úpravy spočívající v upřednostnění mapového portfolia před psaným slovem.

Ing. arch. Dana Novotná, Ph.D.
Národní památkový ústav

CO PÍŠÍ JINDE

Město a investor zveřejnilo pět návrhů pro dostavbu pražského Vítězného náměstí

Byty, kanceláře, chybějící občanská vybavenost či nové kulturní centrum pro Prahu 6. To vše má přinést dostavba 4. kvadrantu Vítězného náměstí. Návrhy pěti finalistů mezinárodní architektonické soutěže představí venkovní výstava přímo na Vítězném náměstí. Veřejnost má možnost se k návrhům vyjádřit, komentáře občanů budou předány mezinárodní odborné porotě ještě před jejím rozhodnutím o vítězi.

Přestože urbanistický koncept, podle kterého byly vystavěny Dejvice, navrhnul Antonín Engel již před sto lety, část Vítězného náměstí, takzvaný 4. kvadrant, zůstává dodnes nezastavěný. Jeho novou podobu má na základě dohody investora a pražské samosprávy určit mezinárodní architektonická soutěž, která se v těchto dnech blíží do finále.

Z celkem 44 přihlášených týmů se do finále soutěže proboujvalo 5 účastníků. Jejich návrhy si veřejnost může prohlédnout na webu soutěže www.4kvadrant.cz.

„Naším cílem, jako organizátora takto důležité soutěže na dostavbu centra Dejvic, je v co největší

míře zapojit do hledání nejvhodnějšího návrhu i veřejnost. Před vyhlášením soutěže se místní obyvatelé i návštěvníci území mohli podělit o své hodnocení současného stavu, ale i navrhnout, co v území chybí. Tyto podněty se staly součástí zadání soutěže. Nyní budou komentáře veřejnosti k soutěžním návrhům předány porotě jako jeden z podkladů pro její rozhodování,“ vysvětlil Petr Návrat z plánovací kanceláře ONplan, která soutěž organizuje.

Do 2. fáze soutěže postoupila pětice architektonických týmů, mezi kterými jsou uznávaná česká studia i věhlasné evropské kanceláře: tým MVRDV

z Nizozemí, česko-německé konsorcium Pavel Hnilička Architects+Planners a Baumschlager Eberle Architects, nizozemské a české studio Benthem Crouwel International a Opočenský Valouch Architekti, česká kancelář A69 – architekti a další česko-nizozemské uskupení Cityförster a Studio Perspektiv.

Cílem soutěžního workshopu je nalézt novou podobu a optimální architektonické a urbanistické řešení severozápadní části Vítězného náměstí. Zadávatel soutěže je společnost Fourth Quadrant tvořená investory Penta Real Estate, Sekyra Group a Kaprain. Na pořádání soutěže se podílí také Vysoká

škola chemicko-technologická, hlavní město Praha, městská část Praha 6 a IPR Praha. Plánovací kancelář ONplan je organizátorem soutěže.

„Finálová skupina soutěžících složená z věhlasných evropských architektonických kanceláří a špičkových českých týmů přinesla velmi zajímavé návrhy. Představené projekty respektují ráz, který Dejvicím vtiskl už před sto lety architekt Engel, současně jsou ale originální, pestré a v souladu s trendy moderní architektury. Především se však snaží splnit požadavky a potřeby lidí vyplývající ze současného života Dejvic,“ říká Petr Palička, ředitel Penta Real Estate.

„Jsme rádi, že podoba dostavby Vítězného náměstí bude výsledkem otevřené mezinárodní architektonické soutěže, na níž participovala řada odborníků, a to včetně expertů na památkovou péči a urbanismus. Věříme, že vítězný návrh přinese tomuto území novou kvalitu. Chceme s našimi partnery vytvořit atraktivní centrum Prahy 6, které bude lákat nejen ty, kdo zde žijí a pracují, ale všechny Pražany,“ konstatoval Leoš Anderle, výkonný ředitel společnosti Sekyra Group. „Jsem rád, že se investor rozhodl pro cestu soutěžního dialogu se zapojením města. Myslím, že to obdobně jako na Florenci přináší novou kvalitu do města. Samotného mě překvapuje, s jak různorodou architekturou se dá pracovat v pevné struktuře Dejvic. Město zároveň nadále aktivně pracuje na rekonstrukci samotného Vítězného náměstí a prostranství v kampusu vysokých škol,“ říká Petr Hlaváček, náměstek pražského primátora pro územní a strategický rozvoj.

Ve 4. kvadrantu má vzniknout multifunkční objekt s byty, kancelářemi, obchody, službami i restauracemi. Novou univerzitní budovu zde postaví také VŠCHT Praha. Kromě učeben a zázemí pro studenty zde vzniknou i prostory pro veřejnost či minipivovar.

„Posláním VŠCHT je podpora nadaných studentů a příprava špičkových expertů, kteří pomáhají naší společnosti řešit zásadní problémy dneška. Nová univerzitní budova je nutným předpokladem, abychom tuto roli mohli plnit i do budoucna. Zároveň nám dostavba umožní rozšířit nabídku popularizač-

ních a kulturních aktivit pro Pražany, což přispěje k dalšímu rozvoji Kampusu Dejvice jako příjemného a inspirativního místa setkávání akademiků a místních obyvatel,“ doplňuje Pavel Matějka, rektor VŠCHT Praha.

Součástí dostavby bude také nové kulturní centrum Prahy 6 o ploše až 3 000 m² se dvěma sály, které významným způsobem doplní chybějící kulturní infrastrukturu v této části Prahy. Kulturní centrum by mělo nabídnout prostory pro koncerty, výstavy, divadelní představení, ale i společenské a komunitní akce místních občanů.

„Praha 6 si po více než sto letech zaslouží dokončené Vítězné náměstí v duchu prvorepublikového návrhu architekta Antonína Engela. Občané Prahy 6 mají navíc možnost se vyjádřit k návrhům, které byly vybrány do finále architektonické soutěže. Vedle zajímavého architektonického řešení se tak mohou v budoucnu těšit mimo jiné i na kulturní centrum, které bude součástí nové zástavby,“ říká Jakub Stárek, starosta městské části Praha 6.

„Nezastavěný prostor na Vítězném náměstí je dnes mezerou v centrální části města. Nová výstavba poskytne veřejnosti celou škálu kvalitních venkovních i vnitřních prostorů s širokou nabídkou míst pro odpočinek, kulturu, stravování či obchod. Vítám, že dojde k dokončení původního Engelova architektonického a urbanistického konceptu současným pohledem. Soutěž je organizována na vysoké profesionální úrovni, k přípravě zadání bylo přizváno široké spektrum relevantních aktérů a zadání je otevřené tak, aby soutěžící mohli přicházet i s neočekávanými náměty, zároveň však reguluje pro město důležité rysy budoucí výstavby, jako jsou výšky budov nebo dimenze veřejných prostranství,“ říká Ondřej Boháč, ředitel IPR Praha.

Vítězný návrh, který určí novou podobu dostavby 4. kvadrantu, vybere mezinárodní porota složená z architektů, urbanistů i krajinářů. Předsedou poroty je Kees Christiaanse, profesor ETH Zurich a zakladatel kanceláře KCAP, která je autorem slavného hamburského Hafencity. Mezi členy poroty je i britský architekt Alex Lifschutz, švédský kra-

jinářský architekt Martin Arfalk či profesor Michal Kohout z Fakulty architektury ČVUT. V její závislé části jsou pak zástupci investora, VŠCHT Praha, městské části Praha 6, hlavního města a IPR Praha. Česká komora architektů udělila soutěži doklad o regulérnosti.

Soutěž probíhá formou takzvaného soutěžního workshopu, který je neanonymní. Ten umožňuje vést porotě se soutěžícími v průběhu workshopu přímý dialog. Do procesu jsou navíc zapojeni i experti v tématech dopravy a udržitelné mobility, památkové péče či modrozelené infrastruktury, kteří posuzují soutěžní návrhy z odborného hlediska. Vítěz architektonické soutěže na dostavbu Vítězného náměstí bude znám v září 2023.

[StavbaWEB, 30. 5. 2023]

Jan Kasl pokračuje ve funkci předsedy ČKA

Představenstvo České komory architektů (ČKA) si na svém prvním zasedání po volbách doplňujících třetinu členů orgánů konaných 22. dubna na valné hromadě odhlasovalo jako svého předsedu architekta Jana Kasla, který tak potvrdil mandát a pokračuje ve funkci zastávané od dubna 2019. Prvním místopředsedou zůstává Petr Lešek, druhým místopředsedou Stanislav Žerava.

Programové priority ČKA

Valná hromada ČKA schválila 22. dubna široký seznam programových priorit ČKA na příští období. Prioritou zůstává propagace architektury a systematické péče o vystavěné prostředí. Komora bude usilovat o zadávání veřejných zakázek s důrazem na kvalitu; zaměří se přitom také na nevýhodné smlouvy o dílo, které jsou architektům často předkládány ze strany veřejných zadavatelů. Programovou prioritou je i celoživotní vzdělávání architektů zaměřené na udržitelnost a klimatickou změnu. ČKA bude připravena být partnerem vládě v oblasti pomoci Ukrajině při její obnově. Dalšími oblastmi zájmu jsou památkový zákon, honoráře a standardy projektové dokumentace. Pozornost

bude směřovat také k pozici městských architektů a upřesnění podmínek výkonu jejich činnosti.

Předseda Jan Kasl

Architekt Jan Kasl (*1951) je předsedou ČKA od dubna 2019. Současně je předsedou pracovní skupiny ČKA pro legislativu. Komoru aktivně zastupuje v pracovních skupinách zapojených do procesu rekodifikace veřejného Stavebního práva. V roce 1976 vystudoval obor architektura a urbanismus na stavební fakultě ČVUT, je praktikujícím architektem od roku 1977, v současnosti vede atelier JK ARCHITEKTI. V letech 1990–2006 byl aktivní na různých úrovních v komunální politice, 1998–2002 byl pražským primátorem. Od roku 1992 je autorizovaným architektem. Působí jako člen správních a akademických rad, grémii, poradních sborů a komisí, je aktivní v oblasti strategického a prostorového plánování Prahy, bytové i komerční výstavby, v poslední době se věnuje i krajinářskému a urbanistickému zasazení velkých dopravních záměrů do struktury města (dokončení Městského okruhu a další stavby). Ve svých návrzích prosazuje komplexní, holistický přístup založený na principech dlouhodobé udržitelnosti a kvality vystavěného prostředí.

[ČKA, 25. 4. 2023]

Na soutoku Berounky a Vltavy vznikne jeden z největších příměstských parků ve střední Evropě

Vítězem mezinárodní krajinářsko-urbanistické soutěže o návrh příměstského parku Soutok se stal tým složený z architektonických studií EMF (ES–CT), NORMA (CZ) a PARETO (FR). Jejich projekt revitalizuje řeku Berounku, oživuje zapomenutou kulturu krajiny a doplňuje ji o nová urbanistická řešení a protipovodňová opatření.

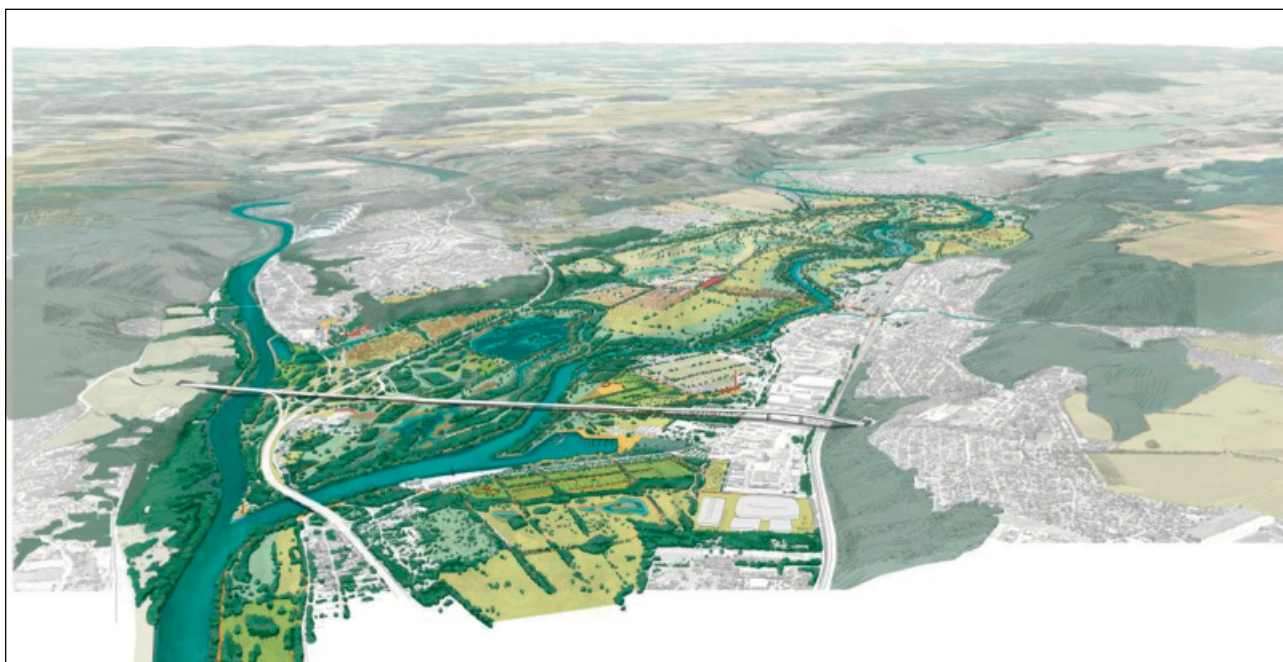
„Říční niva na soutoku Berounky a Vltavy je s rozlohou přes 1 300 hektarů skutečně významným územím, kterému bohužel chyběla jasná koncepce dalšího rozvoje a hrozilo postupné znehodnocení. Jsem moc rád, že to měníme a posunujeme nyní projekt příměstského parku Soutok do další fáze. Vítězný krajinářský návrh vybraný mezinárodní odbornou porotou citlivě integruje záměry aktérů v okolí, potřebnou protipovodňovou ochranu a nalézá nová kreativní urbanistická řešení v území,“ říká Petr Hlaváček, náměstek primátora pro oblast územního rozvoje.

„Gratuluji vítěznému týmu EMF / NORMA / PARETO! Jejich přístup nejenže reprezentuje současnou evropskou kvalitu, ale dokazuje také odborné znalosti a plánovací schopnosti týmu pro rozvoj

udržitelné městské krajiny. Návrh zohledňuje všechny aspekty, jež je potřeba zahrnout do takto dlouhodobého a složitého projektu nadregionálního významu. Kromě profesionálních kvalit nabízí vítězný tým z Katalánska, Francie a Česka také prozíravý a funkční soubor deseti pokynů, jak vybudovat nový park ve spolupráci s přírodou, lidmi, městy a zainteresovanými stakeholdery,“ popisuje vítězný návrh předseda poroty Michael Schwarze-Rodrian.

Říční krajina na soutoku Berounky a Vltavy představuje obrovský ekologický a krajinný potenciál. Území je sice z velké části tvořeno záplavovou oblastí bez možnosti běžného stavebního rozvoje, nachází se zde však příležitost pro revitalizaci říční nivy, rozvoj příměstské rekreace, udržitelného zemědělství a krajinných zásahů, které zmírní dopady klimatické změny. Cílem soutěže bylo vybrat tým zpracovatelů, který navrhne budoucí podobu říční krajiny a spolu s obyvateli nalezne vizi pro dlouhodobý rozvoj oblasti formou příměstského parku.

„Vítězný návrh mě velmi potěšil, protože se v něm snoubí přístupy a opatření, které jsme si jako Praha vytyčili v klimatickém plánu. Budoucí podoba příměstského parku přispěje k biodiverzitě daného území, zajistí lepší zadržování vody v krajině skrze revitalizaci břehů obou řek a také k přírodě šetrnou protipovodňovou

ochranu obcí s ním sousedících. Návrh naplňuje cíle udržitelného rozvoje města, ke kterému se jako Praha hrdě hlásíme,“ komentuje Jana Komrsková, náměstkyně primátora pro oblast životního prostředí.

Mezinárodní krajinářsko-urbanistická dvoufázová soutěž o návrh příměstského parku soutok byla vyhlášena v srpnu 2022. Do soutěže se přihlásilo celkem 13 týmů z 9 zemí světa. Mezinárodní porota, složená ze zahraničních a českých odborníků v čele s uznávaným německým urbanistou a krajinářským architektem Michaellem Schwarze-Rodrianem, vyzvala k podání soutěžního návrhu šest účastníků. Do závěrečné fáze soutěže pak byly vybrány čtyři návrhy, ze kterých nyní vzešel vítěz. Mezi umístěné patří kromě vítězného týmu také Bureau B+B / gogolák + grasse; 4ct / Sendler / CIVITAS / NEUHÄUSL HUNAL; Mandaworks.

Zadání soutěže bylo vytvořeno na základě průzkumů a analýz, které byly v letech 2017–2021 zpracovávány ve spolupráci s místními aktéry. Zdrojem informací byly také rozhovory se stakeholdery a závěry konference Společně na Soutoku 2017, kde se u kulatých stolů sešlo 60 klíčových hráčů z řešeného území.

„Řešené území je rozděleno mezi pět městských částí Prahy a jedno středočeské město – Černošice. To znamená hodně aktérů se spoustou různých zájmů a záměrů. Proto bylo obzvláště potřeba, aby zadání soutěže vznikalo ve spolupráci se všemi dotčenými. A spolupráce s místními bude pokračovat i nyní,“ říká ředitel IPR Ondřej Boháč a doplňuje: *„Výsledky soutěže představíme veřejnosti včetně vlastníků pozemků a dalších důležitých aktérů v území prostřednictvím participace. V plánu jsou setkání s místními obyvateli a prezentace přímo v dotčených městských částech. Výstupy z participace budou sloužit jako podklad pro dopracování finální podoby návrhu.“*

S vítězným týmem bude uzavřena smlouva o spolupráci na dopracování návrhu do podrobnějšího měřítka. Finální návrh bude obsahovat také rámcový plán – tzv. „guideplán“ – který bude návodem, jak celé území dále rozvíjet.

Soutěž je součástí projektu příměstský park jako nástroj pro snižování dopadů klimatické změny, který je financován

z fondů EHP a Norska 2014–2021, program CZ-ENVIRONMENT.

Více informací o projektu je možné nalézt na webových stránkách soutěže: www.iprpaha.cz/soutok.

[StavbaWEB, 2. 5. 2023]

Praha zpracovává plány na vznik moderní a ekologické čtvrti v Letňanech

V roce 2008 byla vybudována stanice metra Letňany, která stále končí v poli. To by však mohly změnit plány, které má Magistrát hl. m. Prahy s nevyužitými městskými a státními pozemky. V okolí metra by mohla vzniknout nová inovativní čtvrť podle územní studie, kterou nyní zpracovává Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR). Cílem studie je navrhnout čtvrť, která bude ekologická, v mnoha ohledech soběstačná a bude respektovat potřeby místních obyvatel. IPR do její přípravy zapojuje veřejnost, která urbanistům pomůže zformovat budoucí podobu nové čtvrti.

Velké rozvojové území Letňany–Kbelů je dlouho přehlížena plocha s velkým podílem městských a státních pozemků a jedinečným dopravním napojením na zbytek města. Od 90. let zde bylo několik úvah, jak volné plochy využít. Od výstavby nového pražského výstavního areálu a na to navázané zakončení linky metra C přes dočasnou funkci pro případné letní olympijské hry až po vybudování nové vládní čtvrti.

Navzdory mnohým odvážným konceptům se řešené území dodnes zásadně neproměnilo a realizace se dočkalo pouze prodloužení linky metra C, jejíž konečná stanice Letňany dodnes končí v poli. Magistrát hlavního města Prahy se proto rozhodl klíčové pozemky využít a chystá se zde vytvořit moderní a udržitelnou čtvrť s velkým podílem městských nájemních bytů. IPR aktuálně připravuje územní studii, která stanoví přesné požadavky na novou podobu území.

„Jedná se o pilotní projekt, který dosud nemá v České republice obdoby. Po vzoru úspěšných zahraničních příkladů

chceme přijít s návrhem na progresivní městskou čtvrť, kde inovativnost rovná se odpovědnost, chápání potřeb obyvatel města a empatický přístup v ochraně zranitelných skupin lidí, zvířat, a rostlin,“ říká Petr Hlaváček, náměstek primátora pro oblast územního rozvoje.

Návrh již nyní počítá s vytvořením čtvrti krátkých vzdáleností a s využitím inovativních přístupů, které pomohou minimalizovat zátěž na životní prostředí. Cílem je dosáhnout uhlíkové neutrality během výstavby i provozu a aplikovat nástroje šedo/zeleno/modré infrastruktury a moderní technologie při nakládání s odpadem. Důraz bude také kladen na využití vlastních energetických zdrojů a nízkoemisní dopravu s dominantně využívanou městskou hromadnou dopravou či sdílenou mobilitou. Nová čtvrť v Letňanech rovněž nabídne stávajícím i budoucím obyvatelům nové příležitosti k trávení volného času a doplní tolik potřebnou veřejnou vybavenost, která již nyní v území chybí.

Místní obyvatelé měli možnost podílet se na podobě a vizi nové čtvrti. V průběhu května a června se v rámci participace konala série akcí v Letňanech, Kbelích a na Proseku, kde se lidé mohli účastnit některé z komentovaných vycházek, přednášek, diskusí a participačních workshopů či zanechat své komentáře a připomínky v on-line kontaktním dotazníku. Podněty budou následně zpracovány při tvorbě územní studie, jejíž koncept bude veřejnosti představen k připomínkování v průběhu podzimu tohoto roku.

„Bereme jako standardní službu veřejnosti zapojit do takto významné studie již od počátku místní obyvatele. Jedině oni nám mohou nejlépe zprostředkovat, jak se v území žije, čeho si váží a co jim zde naopak chybí nebo čeho se obávají. A jelikož si přejeme naplánovat čtvrť, která bude přínosem nejen pro nové obyvatele, ale i pro sousedy z okolních městských částí, je pro nás naprosto zásadní znát jejich názory. Jedině tak můžeme zajistit, aby nová čtvrť měla na své okolí pozitivní dopad a minimalizovala problémy, které se zde již vyskytují,“ doplňuje Ondřej Boháč, ředitel IPR Praha.

První domy nové městské čtvrti by mohly začít vznikat až začátkem příš-

tího desetiletí, nicméně již nyní je nezbytné připravit územní studii, jelikož výstavba vyžaduje komplexní přípravu nejen z hlediska technické infrastruktury daného území.

Více informací o územní studii a plánech na novou lze najít na webových stránkách projektu.

[StavbaWEB, 15. 5. 2023]

Praha představila budoucí podobu magistrály

Pražští radní schválili na svém zasedání trojici studií, které pomohou nastavit směr pro budoucí rozvoj a zkvalitnění Severojižní magistrály v úseku mezi Vltavou a Hlavním nádražím. Vizi těchto studií představili 24. 5. 2023 společně v Centru architektury a městského plánování (CAMP) náměstek pro územní a strategický rozvoj Petr Hlaváček a náměstek pro dopravu Zdeněk Hřib.

„Naším cílem je vrátit tomuto zanedbanému území přímo v centru Prahy kvalitu odpovídající jeho významu. Obě pražská hlavní nádraží, jak železniční, tak autobusové, jsou významnou branou do města. Chceme, aby se lidé, kteří nádraží z různých důvodů využívají, cítili bezpečně a příjemně,“ říká Petr Hlaváček, náměstek pro územní rozvoj. *„Na základě závěrečných doporučení poroty soutěžního workshopu Florenc 21 jsme týmům, které se umístily na sdíleném druhém místě, zadali zpracování tohoto území ve větším detailu. Týmy měly za úkol zohlednit aktuální záměry, požadavky hl. m. Prahy a dalších stakeholderů,“* doplňuje Hlaváček.

„Bylo chybou, když komunisté zavedli přímo do centra města silnici dálničního charakteru a rozdělili město na dvě části. Toto je proto další krok v postupné humanizaci magistrály, podobně jako byla například úprava tzv. chodničky smrti a zavedení nových přechodů pro chodce u Muzea. Nepředpokládáme výrazný dopad na průjezdnost magistrály, protože její kapacita je určena už existujícími křižovatkami a semaforu například u Muzea. Využívání semaforu na tlačítko pochopitelně zpočátku ne-

bude ani příliš časté, dokud se neožije prostor naproti historické Fantově budově,“ říká Zdeněk Hřib.

Cílem první studie z dílny ateliéru agps architecture ze švýcarského Curychu (spolupráce: IBV Hüsler AG, MOBA studie, Tomáš Cach, Petr Tej, JV Projekt VH, Aquatis, monolot) bylo zabývat se krátkodobými a střednědobými opatřeními pro úpravy severojižní magistrály v úseku Hlávkův most – křižovatka Bulhar, a to při jejím zachování na estakádě.

„Není správné vnímat toto místo v centru města jen jako prázdný prostor pro průjezd dálničního typu. Byť se to možná nezdá, celá oblast podél magistrály neslouží jen řidičům automobilů. Na stanici I. P. Pavlova se například pohybuje pěšky, na kole nebo v MHD podobný počet lidí jako v autech. Chceme zpříjemnit tento prostor i pro ně,“ říká náměstek pro dopravu Zdeněk Hřib.

Snahou města je lepší integrace magistrály do městského prostředí za situace, kdy s ohledem na předpokládané intenzity automobilové dopravy v blízké budoucnosti nebude možná její zásadní úprava. V první fázi se tak dočkáme například změny typu osvětlení a dopravního značení, ve střednědobém horizontu pak úpravy šířky či počtu jízdních pruhů při současném rozšíření chodníků s cyklostezkou. Studie dále navrhuje nová propojení formou schodišť a věnuje se také možnostem zkvalitnění a využití veřejných prostranství pod magistrálou. *„Toto roky zanedbávané místo v centru Prahy má velký potenciál. Do budoucna by tam mělo přibýt několik nových stromů a další zeleň, která přirozeně zkultivuje a ochladí celý prostor. Pokračujeme v našem slibu vysázet milion stromů,“* dodává Zdeněk Hřib.

Zpracovateli druhé ideové studie bylo uskupení nizozemských urbanistů a krajinářů z ateliérů De Architekten Cie. a Lola Landscape architects společně s brněnským architektonickým studiem M2AU. Zadáním tohoto týmu bylo představit cílovou vizi řešení parku Těšnova za předpokladu, že intenzity dopravy výhledově umožní stávající estakádu v budoucnu odstranit. Studie současně prověřuje možné umístění stavby archeologického muzea jako protíváhu k Muzeu hl. m. Prahy.

„Studie od nizozemského ateliéru je schvalována jako jeden z podkladů, který bude sloužit pro dlouhodobé aktivity v oblasti Těšnova v horizontu 2035+. Jedná se o řešení, které počítá s výrazným úbytkem automobilového provozu, se kterým počítáme s kompletním zprovozněním městského okruhu. S vymístěním magistrály by se tak otevřel velký prostor pro transformaci území na park a možnosti umístění kulturní instituce,“ doplňuje Petr Hlaváček.

„Tato studie je spíše dlouhodobou vizí. Odstranění estakády na Těšnově není zatím reálné. Razantnější změny na celé magistrále se dají dělat až po výrazném zklidnění centra poté, co se pokročí dál ve stavbě okruhů, protože jinak to kapacitně zjevně nevychází. Už dnes je ale vhodné mít jasnou vizi pro budoucnost,“ vysvětluje Hřib.

Poslední schválená studie se věnuje prostoru před Fantovou budovou a byla zpracována Institutem plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR) jako podklad pro připravované úpravy spojené s probíhající rekonstrukcí samotné Fantovy budovy a s připravovanou rekonstrukcí stropní desky nové odbavovací haly.

Před hlavním vchodem secesní budovy tak vznikne nový přechod pro chodce, zároveň dojde k redukci odbočovacího a připojovacího pruhu ke křižovatce U Bulhara. Současně prostor získá nový městský charakter, který dále bude kultivovat celý navazující veřejný prostor magistrály. Úpravy jsou navrhovány i v souvislosti s probíhajícím soutěžním dialogem Nový Hlavák, které mimo jiné řeší navazující prostor Vrchlického sadů.

„Prostor před historickou budovou nádraží je dnes velmi nereprezentativní a pohyb v oblasti nádraží je mnohdy opravdu nepříjemný a často nebezpečný. Snažíme se sjednotit celý prostor a lépe propojit budovu a samotné nádraží se svým okolím,“ říká ředitel IPR Ondřej Boháč.

Vizualizace a studie najdete na: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1nl-9Aw8fiKWsiDQzUgld4_qt0f_jO9oVl.

[StavbaWEB, 24. 5. 2023]

MMR zveřejnilo metodiku vymezování zelené infrastruktury v územně plánovací dokumentaci

Metodika je hlavním výstupem výzkumného projektu „Vymezování zelené infrastruktury v územně plánovací dokumentaci, zejména v územním plánu, jako nástroj posilování ekosystémových služeb v území“. Jeho řešení probíhalo na základě resortní potřeby MMR od června 2019 do března 2023 s podporou dotačního programu Technologické agentury ČR BETA2.

Metodika je certifikovaná MMR a je možné ji okamžitě použít při zpracování územního plánu podle zákona č. 183/2006 Sb. nebo v budoucnu při zpracování územního plánu podle zákona č. 283/2021 Sb.

Řešitelský tým zpracoval metodiku vymezování zelené infrastruktury v územně plánovací dokumentaci a navrhl řešení zelené infrastruktury v případových studiích obcí Písek a Šardice. Hlavní výstup projektu poskytuje zpracovatelům a pořizovatelům územních plánů návod pro zpracování zelené infrastruktury do územního plánu, který se opírá o síť funkčně vzájemně propojených zelených a modrých prvků mj. s ohledem na jejich vliv na mikroklima prostředí a vodní režim.

Na řešení projektu se podílela Mendelova univerzita v Brně, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, krajinářští architekti Löw & spol. a projektanti Atelier Fontes pod vedením doc. Ing. Petra Kučery, Ph.D., ze Zahradnické fakulty MU.

Grafická a datová podoba zelené infrastruktury v územním plánu není zatím standardizována, doporučuje se využít grafické řešení z výzkumného projektu.

[MMR, 2. 5. 2023]

Do mezíresortu zamířil zákon o podpoře v bydlení. Pomůže 1,3 milionu lidí ohrožených ztrátou bydlení

Zákon společně připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Jeho cílem je do deseti let snížit počet lidí v bytové nouzi nejméně o třetinu ze současných asi 154 tisíc. Důrazem na prevenci dojde k razantnímu snížení nákladů státu, které jsou s bytovou nouzí spojeny. Zákon také výrazně omezí obchod s chudobou a množství dětí, které kvůli nevyhovujícímu bydlení končí každý rok ve státní péči. Obcím zajistí dlouhodobé a předvídatelné financování různých opatření na řešení bytové situace svých obyvatel.

Přípravu obdobného zákona avizovalo několik předcházejících vlád, nikdy ale nedošlo k jeho přijetí. Z výzkumu veřejného mínění, který loni vypracovala výzkumná společnost STEM/MARK pro MPSV, přitom vyplývá, že by ho uvítalo více než 84 % občanů. „Je to už od 90. let určitý dluh státu vůči lidem. To, že stále nemáme legislativu vztahující se k podpoře v bydlení, je v rozporu s různými mezinárodními závazky České republiky, jak nedávno upozornil i Ústavní soud,“ prohlásil místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Hlavním principem zákona je důraz na prevenci. Předcházení problémům spojeným se ztrátou bydlení je pro veřejné rozpočty výrazně levnější než jejich následné řešení. Podle Vládního analytického útvaru by měly náklady zákona pro státní rozpočet poměrně rychle klesat. Už v pátém roce po zavedení by se měly vyrovnat vyčísleným úsporám 1,4 miliardy korun, které přijetí návrhu přinese. Prevence problémů spjatých s řešením bytové nouze navíc veřejným rozpočtům ušetří další těžko vyčíslitelné náklady například v oblastech kriminality, nezaměstnanosti, nedokončeného vzdělání nebo závislosti. Vyplývá to i ze zahraničních zkušeností například ve Velké Británii, Německu, Španělsku a dalších nejen evropských zemích.

V obcích s rozšířenou působností vzniknou podle návrhu zákona kontaktní místa pro bydlení. Lidem v bytové nouzi po zhodnocení jejich konkrétní situace

doporučí vhodná podpůrná opatření včetně možnosti zprostředkovat nájemní byt. V případě potřeby také dostanou podporu sociálních pracovníků, aby si bydlení udrželi. Zároveň kontaktní místa pomohou těm, kterým ztráta bydlení teprve hrozí. Patří mezi ně například rodiny s malými dětmi, senioři a samozivitelé nebo lidé, kteří mají nadměrné náklady na bydlení, případně trpí energetickou chudobou. „Tato skupina dnes zahrnuje asi 1,3 milionu osob a zvětšuje se. Na kontaktních místech budou moci občané získat i specializované poradenství k programu Nová zelená úsporám LIGHT, o který je velký zájem z řad zranitelných občanů. Už teď díky tomu pomáháme občanům při rekonstrukcích vědoucích k úsporám, a tedy udržitelnosti nákladů na bydlení,“ uvedl ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka.

Kontaktní místa pro bydlení budou také pravidelně mapovat bytovou situaci v území. Díky získaným datům poté bude možné lépe nastavit různé investiční programy na opravy nebo budování bytového fondu obcí. Podobná kontaktní místa už v ČR úspěšně fungují zhruba v deseti větších městech a v rámci projektů MPSV. Případné přijetí zákona by znamenalo sjednocení podpory v bydlení na celém území země. Obce by tím získaly jistotu dlouhodobého a předvídatelného financování svých aktivit v této oblasti.

Po vypořádání připomínek plánují MMR a MPSV předložit vládě návrh zákona ještě letos v listopadu. S jeho účinností se zatím počítá od roku 2025.

Detaily navrhovaného zákona o podpoře v bydlení a další související materiály je možné najít na webových stránkách ministerstva.

[MMR, 31. 5. 2023]

MMR vyčlenilo na památky v ČR přes 1,5 miliardy korun

Integrovaný regionální operační program (IROP), který spravuje Ministerstvo pro místní rozvoj, spouští v novém programovém období dvě výzvy, které se zaměřují na revitalizaci národních kulturních památek a památek UNESCO.

Více než 1,5 miliardy korun z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) půjde na zajištění ochrany kulturního dědictví a otevření dosud nepřístupných částí památek. Podpora zvýší atraktivitu turistických cílů v České republice.

„Rozvoj českého kulturního dědictví patří mezi dlouhodobé priority našeho ministerstva. Těší mě, že prostřednictvím IROP můžeme opět podpořit památky po celé České republice. Finance pomůžou například s modernizací návštěvnických center a expozic, s vybudováním a opravou parků a parkovišť nebo s ochranou a zabezpečením památek. Zvýší se tak atraktivita podpořených památek,“ řekl místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Současné programové období IROP 2021–2027 navazuje na předchozí úspěšnou podporu památek v letech 2014–2020, ve kterých evropské peníze podpořily například obnovu hradu Karlštejn, hradu Kost, revitalizaci zámku Telč, arcibiskupského zámku Kroměříž nebo opravu Sázavského kláštera. Nové výzvy se zaměří na národní kulturní památky a památky ze seznamů UNESCO, které nebyly podpořené v předchozím období, přičemž tato podmínka se netýká plánované výzvy pro ITI.

Výzva IROP č. 51 je určena pro projekty na území méně rozvinutých regionů, k dispozici je v ní 1 005 944 611 korun z EFRR. Výzva IROP č. 52 je poté pro projekty na území přechodových regionů, přiděleno je v ní 566 508 800 korun z EFRR. O podporu mohou žádat vlastníci památek a subjekty s právem hospodaření. Žádosti je možné podávat od 14. června 2023 do 13. prosince 2023.

Ministerstvo pro místní rozvoj letos v létě zveřejní další možnosti podpory památek. V červnu vyhlásí výzvu pro městské aglomerace ITI s částkou 1,9 mld. korun a v červenci pro komunitně vedený místní rozvoj s finančním balíčkem 796 mil. korun.

[MMR, 29. 5. 2023]

Evropa musí čelit krizi bydlení společně. Ministr Ivan Bartoš jednal v Paříži o penězích na výstavbu a renovace dostupných bytů

Místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš vystoupil v červnu v Paříži na konferenci věnované podpoře dostupného bydlení Affordable Housing Initiative Summit. Účastníkům představil hlavní principy reformy Bydlení pro život, kterou realizuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Na okraji summitu také zvláště jednal s viceguvernérkou Rozvojové banky Rady Evropy Sandrine Gaudinovou a portugalskou ministryní pro bydlení Marinou Gonçalvesovou.

Konference se účastnila řada expertů, zástupců Evropské komise, bank a samospráv ze zemí Evropské unie. *„Krizi bydlení čelí skoro celá Evropa. V každé zemi se projevuje trochu jinak, ale řešení se dají sdílet. Důležité je zvolit ten správný recept pro Českou republiku. S mými protějšky z Francie, Belgie a Portugalska jsem mluvil o investicích do výstavby i renovace dostupných bytů, promyšleném územním plánování a dalších věcech, které nám pomohou tuto krizi překonat,“* prohlásil Ivan Bartoš.

Rostoucí životní náklady mají v mnoha členských státech Evropské unie za následek větší poptávku po sociálním a dostupném bydlení. Například ve Francii o něj loni požádalo 2,4 milionu lidí – o 7 % více ve srovnání s předchozím rokem. Vyplývá to z poslední výzkumné zprávy pořadatele konference – evropské federace poskytovatelů veřejného, družstevního a sociálního bydlení Housing Europe. Podle jejího prezidenta Benta Madsena se proto otázka bydlení vrací jako jedno z nejdůležitějších politických témat: *„Je to o inovacích, o tom, jak vytvořit nové typy bydlení a zároveň dbát na energetickou a společenskou udržitelnost. Nejsme tu pro zisk, jsme tu pro lidi. I ti znevýhodnění by měli dostat šanci na důstojný domov.“*

Bytů za dostupný nájem je podle Housing Europe aktuálně nedostatek i v těch evropských zemích, které jinak mají dlouhodobě robustní podporu výstavby a renovací. *„Abychom pokryli poptávku, muselo by se v Evropské unii každý rok*

investovat do sociálního a dostupného bydlení o zhruba 57 miliard eur více než teď. Peníze samotné ale nestačí, je potřeba mít dobře připravený systém, který je efektivně nasměruje tam, kde jsou nejvíce potřeba. V České republice takový dosud chyběl – na MMR ho teď postupně spouštíme,“ vysvětlil Bartoš. V dubnu resort přes Státní fond podpory investic zahájil program Nájemní bydlení, který podpoří výstavbu hlavně obecních bytů. Zájem žadatelů je vysoký, přihlásili se už o zhruba 700 milionů korun z přichystaných 800 milionů. Další prostředky je podle Bartoše nutné hledat mimo státní rozpočet: *„S Evropskou komisí jsme v závěrečné fázi jednání o Národním plánu obnovy, ve kterém usilujeme o 8 miliard korun na dostupné byty v České republice. Zapojit chceme i soukromé a další zdroje, i proto jsem se v Paříži sešel s viceguvernérkou Rozvojové banky Rady Evropy Sandrine Gaudinovou a jednal s ní o případných možnostech financování nad rámec Národního plánu obnovy.“*

O vhodném nastavení systému bydlení hovořil ministr Ivan Bartoš také s portugalskou ministryní Marinou Gonçalvesovou. Jen 2 % bytů v Portugalsku jsou ve veřejných rukou, což podle ní neumožňuje vyjít vstříc potřebám rodin. V tomto ohledu je tamní situace srovnatelná s Českou republikou. *„Je těžké vysvětlovat, že bytové fondy výrazně nerozšíříme za dva dny, dva měsíce nebo dva roky. Přípravujeme investice, je důležité mít střednědobou a dlouhodobou vizi,“* prohlásila.

Po bilaterálních jednáních se Ivan Bartoš seznámil s projektem nové ekologické čtvrti Clichy-Batignolles v Paříži. Na místě bývalého železničního depa tam v posledních letech vzniklo na 3 400 bytů, několik školek a škol nebo rozsáhlý park. Polovina bytových jednotek je sociálních, pětina spadá do kategorie dostupného bydlení a zhruba třetina se pronajímá za tržní ceny. *„Díky takovému mixu spolu na jednom místě žijí lidé, které by v drahé metropoli jinak oddělovala hradba různě vysokých příjmů a společenského postavení,“* uvedl Bartoš. Všechny nové budovy v areálu jsou pasivní, zhruba 40 % spotřeby elektrické energie zajišťuje fotovoltaika, většinu tepla zase geotermální vrty a čerpadla.

[MMR, 21. 6. 2023]

KURZ CITY DEVELOPMENT NA FAKULTĚ ARCHITEKTURY ČVUT V PRAZE

Fakulta architektury ČVUT každoročně pořádá kurz City development, který se zabývá tématem současného rozvoje města z hlediska stěžejních účastníků procesu přípravy a realizace projektů. K pořádání kurzu školu vede trvalý zájem o podrobnější vzdělávání v interdisciplinárním oboru, který spojuje síly architektů, urbanistů, zástupců veřejné správy, ekonomů, specialistů na realitní trh či právníků.

Společenské povědomí o procesech plánování a hledání dohod v území je spojeno s mnoha mýty. Práce developera je nezdárka téměř démonizována, veřejný sektor bývá kárán za dlouhé lhůty projednávání. Kurz City development je tak pořádán s přesvědčením, že nejlepší metodou na odstranění některých předsudků a mýtů je poznání a porozumění vkladu všech rozhodujících profesí, které se spolupodílejí na plánování rozvojových koncepcí města.

Kurz je určen nejen studentům fakulty architektury a příbuzných oborů, ale především zájemcům z řad odborné veřejnosti, pracovníkům odborných pracovišť měst a obcí či juniorním projektovým manažerům soukromých společností. Zvláštní pozornost je věnována metodám vyjednávání mezi veřejným a soukromým sektorem. Kurz nabízí sérii přednášek a workshop. V něm posluchači pracují ve skupinách na případové studii a ověřují získané dovednosti. Při práci v kombinovaných týmech mohou posluchači konfrontovat svoje znalosti z různých oborů a rolí v procesu projektové přípravy a realizace projektu. Každý tým sestavuje zadání projektu a provede jeho ekonomické posouzení. Práce je průběžně konzultována lektory z pohledu územně plánovacího, urbanistického, trhu nemovitostí a ekonomických parametrů. Finální návrh je veřejně prezentován s odbornou kritikou lektorů a hostů – expertů.

Další ročník kurzu City development proběhne ve dnech 5.–7. 10. a 19.–20. 10. 2023 na FA ČVUT v Praze. Více informací Vám na vyžádání sdělíme na e-mailu citydevelopment@email.cz.

Kurz City development se může uskutečnit díky podpoře Českého vysokého učení technického v Praze.

24. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Ministerstvo pro místní rozvoj pořádá **ve Zlíně** ve dnech 2.–3. listopadu 2023 již 24. celostátní konferenci o územním plánování a stavebním řádu.

Konference navazuje na dlouholetou tradici pravidelně po dvou letech se opakujících pracovních setkání zástupců státní správy, samosprávy a dalších odborníků z oblasti územního plánování a stavebního řádu.

Tématem letošní konference je **NOVELA NOVÉHO STAVEBNÍHO ZÁKONA, DIGITALIZACE.**

Program konference se připravuje, bližší informace budou zveřejněny do 31. 7. 2023 na internetových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj (www.mmr.cz) a také Ústavu územního rozvoje (www.uur.cz), který se na přípravě konference podílí.

VÝZVY

Redakce časopisu Urbanismus a územní rozvoj vyzývá k zasílání článků pro č. 6/2023 k tématu

USMĚŘŇOVÁNÍ ROZVOJE REGIONŮ

V případě zájmu o publikaci článku k danému tématu zašlete příspěvek na adresu redakce@uur.cz.

Přijímány jsou příspěvky v režimech recenzovaný/nerecenzovaný. Příspěvek může být v češtině, slovenštině či angličtině. Termín pro odevzdání **recenzovaných** příspěvků do recenzního řízení je 11. září 2023. Termín pro zaslání **nerecenzovaných** příspěvků je 2. října 2023. Číslo časopisu bude vydáno v prosinci 2023.

Redakce přijímá i recenzované/nerecenzované články k jiným tématům relevantním k zaměření časopisu. Pro informační rubriku uvítá redakce zaslání relevantních zpráv, recenzí publikací nebo záznamů z odborných akcí k danému tématu.

Pokyny pro publikování naleznete zde: <https://www.uur.cz/casopis-uaur/pro-autory-for-authors/>.

